

MESTO VRÚTKY

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky
pre roky 2024 – 2030**

OBSAH

Úvod	5
1 SOCIO – EKONOMICKÁ ANALÝZA	8
1.1 Komplexná analýza prostredia	9
1.1.1 Prírodný potenciál	9
1.1.2 Demografický potenciál.....	23
1.1.3 Ekonomický potenciál a trh práce	31
2 INFRAŠTRUKTÚRA A OBČIANSKA VYBAVENOSŤ.....	38
2.1 Dopravná infraštruktúra.....	39
2.1.1 Transeurópska dopravná sieť a Vrútky.....	39
2.1.2 Nadradená cestná sieť vedúca okresom Martin	39
2.1.3 Cesty I. II. a III. triedy	40
2.1.4 Dopravné intenzity a nehodovosť	41
2.1.5 Mestské komunikácie	42
2.1.6 Autobusová doprava	43
2.1.7 Cyklistická a pešia doprava.....	43
2.1.8 Železničná doprava.....	444
2.1.9 Letecká doprava	444
2.2 Inžinierske siete	45
2.2.1 Vodovodná sieť.....	455
2.2.2 Kanalizačná sieť	455
2.2.3 Systém zásobovania teplom.....	466
2.3 Občianska infraštruktúra a vybavenosť.....	51
2.3.1 Infraštruktúra vzdelávania.....	51
2.3.2 Sociálna a zdravotnícka infraštruktúra	64
2.3.3 Kultúrny potenciál	68
2.3.4 Šport a cestovný ruch	70
2.3.5 Odpadové hospodárstvo	72
2.3.6 Bezpečnosť a verejný poriadok	73
3 SWOT analýza	74
4 ROZVOJOVÁ STRATÉGIA	81
5 REALIZAČNÁ ČASŤ	94
6 FINANČNÁ ČASŤ	104
Dotazník pre verejnosť	Chyba! Záložka nie je definovaná. 10

Úvod

V súlade s platnou legislatívou (zák. č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov) každá obec vypracúva a podľa potreby aktualizuje program rozvoja obce ako strednodobý rozvojový dokument. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky 2024 – 2030 s výhľadom do roku 2035 je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými vo Vízií a stratégii rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobej stratégii udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030 - nové znenie (ďalej len „Slovensko 2030“), zohľadňuje ciele a priority ustanovené v Programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja 2021+ (PHSR ŽSK 2021+), na území ktorého sa mesto Vrútky nachádza, ako aj ciele a priority ostatných národných, regionálnych a miestnych koncepčných a strategických dokumentov a nie je v rozpore so záväznou časťou územnoplánovacej dokumentácie mesta Vrútky. Strategická časť dokumentu je tiež v súlade s cieľmi a prioritami Agendy OSN pre udržateľný rozvoj 2030, Európskym ekologickým dohovorom, aktuálnymi strategickými dokumentmi na úrovni Európskej únie, premietnutými do národných strategických dokumentov, najmä do Partnerskej dohody SR na roky 2021 – 2027 a Programu Slovensko 2021 - 2027.

Dokument nadväzuje na predchádzajúci PHSR mesta Vrútky na obdobie rokov 2007 až 2013, ktorý schválilo Mestské zastupiteľstvo vo Vrútkach uznesením č. 134/2015 z dňa 8.9.2015 a ktorého predĺženie do roku 2023 schválilo Mestské zastupiteľstvo vo Vrútkach uznesením č. 42/2020 z dňa 25.8.2020.

Zámer, proces a postup spracovania nového PHRSR bol schválený na rokovaní Mestského zastupiteľstva vo Vrútkach uznesením č. 25/2023 dňa 25.4.2023. Dokument spracoval Mestský úrad vo Vrútkach internými kapacitami s podporou komisií Mestského zastupiteľstva vo Vrútkach pri uplatnení partnerstva so zástupcami štátnych inštitúcií, odborníkmi z podnikateľskej sféry a mimovládnych organizácií.

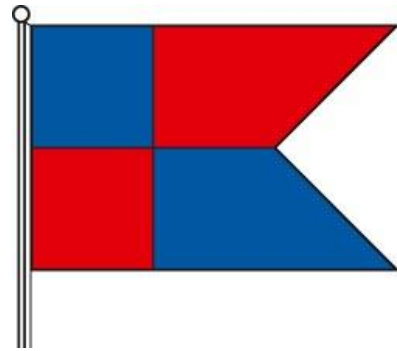
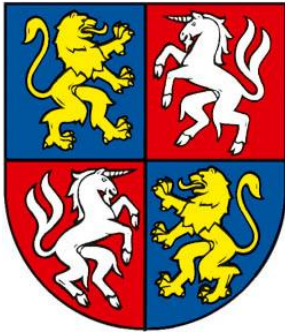
Dokument je v súlade s požiadavkami zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja členený na:

- analytickú časť, ktorá obsahuje komplexné hodnotenie a analýzu východiskovej situácie mesta, odhad budúceho vývoja, možné riziká a ohrozenia vo väzbe na existujúce stratégie a koncepcie a využívanie vnútorného potenciálu územia, jeho limitov a rozvoja, definovanie podmienok udržateľného rozvoja mesta,
- strategickú časť, ktorá obsahuje stratégiu rozvoja mesta pri zohľadnení jeho vnútorných špecifik a určí hlavné smery, priority a ciele rozvoja mesta rešpektovaním princípov regionálnej politiky s cieľom dosiahnutia vyváženého udržateľného rozvoja územia,
- programovú časť, ktorá obsahuje najmä zoznam opatrení a aktivít na zabezpečenie realizácie programu rozvoja,

- realizačnú časť, ktorá je zameraná na popis postupov inštitucionálneho zabezpečenia formou partnerstva a organizačné zabezpečenie realizácie programu rozvoja, systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu rozvoja s ustanovením merateľných ukazovateľov, vecný a časový harmonogram realizácie programu rozvoja mesta formou akčných plánov,
- finančnú časť, ktorá obsahuje možné finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie programu rozvoja.

V súlade s platnou legislatívou v oblasti posudzovania vplyvov na životné prostredie bolo spracované a Okresnému úradu v Martine ako relevantnému orgánu štátnej správy zaslané oznámenie o strategickom dokumente, na základe ktorého bolo zrealizované zisťovacie konanie. Jeho výsledkom bolo rozhodnutie z dňa, že uvedený strategický dokument sa nebude posudzovať podľa zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Mestská symbolika:

Blazón erbu

Modro-červeno štvrtený štít; v prvom a štvrtom poli zlatý lev v rovnakej zbroji - v prvom poli zdvorilo obrátený; v druhom a treťom poli strieborný vztýčený jednorožec v rovnakej zbroji a s rozdvojeným chvostom - v treťom poli zdvorilo obrátený.

Komentár: Podľa najstaršieho známeho pečatidla Vrútok z 18. stor. Hovoriaci erb mesta pramení v erbe rodu Vrútockých (Ruttkayovcov), ktorých rodový znak je známy vďaka armálesu Mateja II. z r. 1609. mesto obnovilo používanie svojho erbu r. 1991.

Pečať mesta je okrúhla, uprostred s erbom mesta a kruhopisom (Mesto Vrútky).

Vlajka mesta je štvrtená modro-červená, pomer strán 2:3, ukončená tzv. lastovičím chvostom, t.j. zástrihom siahajúcim do jednej tretiny dĺžky listu vlajky.

MESTO VRÚTKY

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky
2023 – 2030**

1 SOCIO – EKONOMICKÁ ANALÝZA

1.1 Komplexná analýza prostredia

1.1.1 Prírodný potenciál

1.1.1.1 Geomorfologické členenie

Turčianska kotlina, v ktorej severnej časti sa nachádza mesto Vrútky, patrí v rámci geomorfologického členenia, tak ako celá Slovenská republika, do územia spadajúceho pod Alpsko – himalájsku sústavu. Tú v SR zastupujú dve podsústavy – Karpaty, deliace sa na provinciu Západné Karpaty a Východné Karpaty, a Panónska panva. Turčianska kotlina patrí do provincie Západné Karpaty, ktorá sa ešte delí na dve subprovincie - vonkajšie Západné Karpaty (prevažná časť Kysúc a Oravy) a vnútorné Západné Karpaty (Liptov, prevažná časť Turca a Horného Považia).

Subprovincia Vnútorných Západných Karpát, kam patrí aj Turčianska kotlina s jej pohoriami, sa člení na päť oblastí z ktorých do územia Turca zasahuje prevažne Fatransko – tatranská oblasť (Malá Fatra, Turčianska kotlina, Veľká Fatra, Žiar) a okrajovo tiež Slovenské stredohorie (Kremnické vrchy).

Mesto Vrútky je situované na sútoku dvoch riek Váhu a Turca. Nachádza sa na úpätí Lúčanskej Malej Fatry v severnej časti regiónu Turiec. Najvyšší bod vrútockého katastrálneho územia je v nadmorskej výške 1345 m n. m. Je to na vrchu Javorovej doliny, pod vrcholom Malofatranského vrchu Minčol, ktorý má výšku 1364 m n. m. V roku 1888 bol určený základný výškový bod v západnej časti Vrútok pri Dubnej skale trojhrannou stabilizačnou značkou na skale. Predstavoval výšku 371 metrov nad hladinou mora. V roku 1942 bol prenesený na zvyšky skaly Margita, vypínajúcou sa v ostrej zákrute pravého brehu Váhu, v rozmedzí dvoch železničných tunelov na traťovom úseku Vrútky – Strečno. Stred mesta sa nachádza vo výške 382 m n. m. Najnižší bod má výšku 370 m n. m. v údolí Váhu, na jeho pravej strane pri osade Jánošíkovo, na západnej hranici katastrálneho územia mesta.

1.1.1.2 Klimatické pomery

Územie Turca ovplyvňuje prevládajúce západné prúdenie vzduchu v miernych šírkach medzi stálymi tlakovými útvarmi, Azorskou tlakovou výšou a Islandskou tlakovou nížou. Jeho podnebie je tiež ovplyvnené kontinentálnymi vzduchovými hmotami, tropickými hmotami, ktoré sem prenikajú od Stredomoria najmä v letných mesiacoch, a arktickými vzduchovými hmotami od severovýchodu, ktoré sem prenikajú v zimnom období.

Slovensko možno rozdeliť podľa Mapy klimatických oblastí SR (Lapin, Faško, Melo, Šťastný, Tomlain, 2002) do troch klimatických oblastí (teplá, mierne teplá, chladná), pričom Turčianska kotlina patrí do mierne teplej oblasti (priemerne menej ako 50 letných dní za rok s denným maximom ≥ 25 °C, júlový priemer teploty vzduchu ≥ 16 °C), kým pohoria, ktoré ju obkolesujú do chladnej oblasti (vlhké podnebie s júlovým priemerom

<16°C). Centrálna časť Turčianskej kotliny patrí do okrsku M5, charakterizovaného ako okrskom mierne teplý, vlhký, s chladnou až studenou zimou, dolinový/kotlinový.

Mesto Vrútky leží v klimaticky mierne teplej oblasti a môžeme ho zaradiť do klimatického okrsku s mierne teplou, vlhkou klímou, s chladnou až studenou zimou.

	Priemerné denné maximum	Priemerné denné minimum
	°C	°C
Január	2	-4
Február	3	-3
Marec	7	1
Apríl	14	5
Máj	19	10
Jún	21	13
Júl	23	15
August	24	15
September	19	11
Október	14	7
November	8	2
December	3	-2

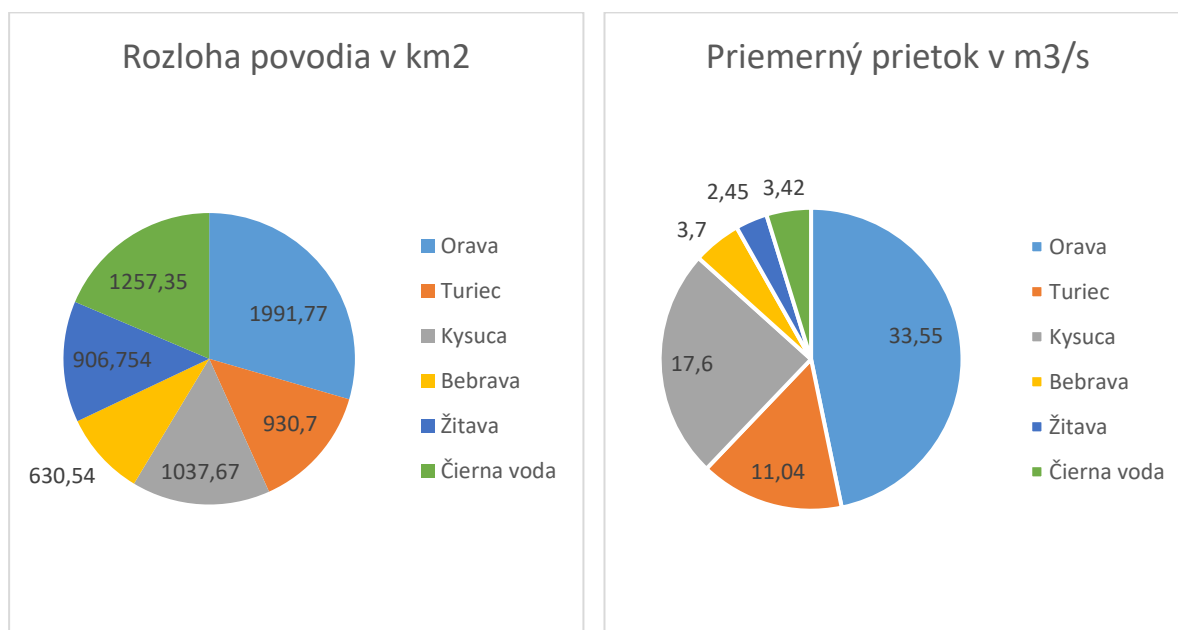
1.1.1.3 Hydrogeologické pomery

Z troch skupín hydrogeologických regiónov v SR rozdelených podľa určujúceho typu priepustnosti (Malík, Švasta, 2002) sa v Turci nachádzajú dva:

- medzizrnová priepustnosť (Turčianska kotlina)
- krasová a krasovo – puklinová priepustnosť (pohoria obkolesujúce Turčiansku kotlinu patriace do subprovincie Vnútorne Západné Karpaty)

Turčiansku kotlinu odvodňuje rieka Váh, do ktorej sa vo Vrútkach vlieva jej hlavný turčiansky prítok, rieka Turiec. Váh vzniká sútokom Čierneho a Bieleho Váhu v Kráľovej Lehote. Je to najdlhšia slovenská rieka s dĺžkou 367,2 km a celkovou veľkosťou povodia 19 660,977 km². Jeho priemerný prietok je 153 m³.s⁻¹, čím sa radí na tretie miesto medzi slovenskými riekami za Dunaj a Moravu. Povodie Váhu vo svojej hornej časti vrátane Turčianskej kotliny odvádza až 28,3% celkového ročného objemu odtoku Slovenska. Turčianska kotlina tak spadá do úmoria Čierneho mora. Turiec spolu s Oravou a Kysucou sú tromi najvýznamnejšími prítokmi Váhu, a to tak z hľadiska priemerného prietoku, ako aj z hľadiska rozlohy ich povodí.

Obr. 1: Prítoky Váhu s plochou väčšou ako 500 km²

Zdroj: MŽP SR – Plán manažmentu čiastkového povodia Váhu

Región Turiec a osobitne okres Martin patrí medzi najbohatšie zásobárne vody v SR, pričom najvýznamnejšie zdroje sa nachádzajú na území Chránenej vodohospodárskej oblasti Veľká Fatra. Napriek uvedenej skutočnosti aj Turčianskej kotliny sa už dotýkajú klimatické zmeny prejavujúce sa aj v poklese výdatnosti vodných zdrojov.

1.1.1.4 Nerastné suroviny

Región Turiec, tak ako celý Žilinský kraj, v porovnaní s inými regiónmi SR nepatrí medzi najbohatšie z hľadiska zásob a ťažby nerastných surovín. Dolomitické vápence a pieskovce na území Žilinského kraja sú bohaté na ložiská stavebného kameňa. V oblasti Malej Fatry sa ťažia vápence ako surovina na výrobu cementu a vápna. Značné zásoby tehliarskych hĺn podnietili v minulosti vznik viacerých tehelní, konkurencia a globalizácia postupne toto odvetvie v kraji eliminovali.

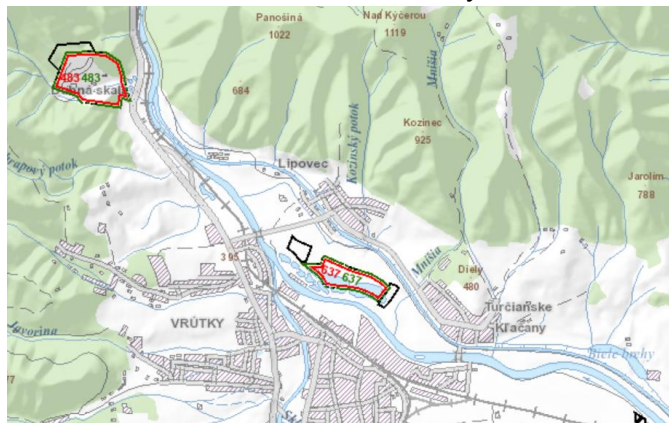
Podľa platnej legislatívy (banský zákon) sa nerasty delia na vyhradené a nevyhradené. Prírodné nahromadenie nerastov sa nazýva ložiskom. Ložiská vyhradených nerastov, tzv. výhradné ložiská, predstavujú nerastné bohatstvo štátu a sú v jeho vlastníctve.

V Turci ani v Žilinskom kraji sa energetické suroviny nenachádzajú v ekonomicky významnom množstve. Ani na rudné suroviny nie je Turiec bohatý, nachádzajú sa tu ale ložiská nerudných surovín. V Budiši je ložisko živca, významné dolomitové ložiská sa nachádzajú v Rakši a tiež v Kral'ovoch na hranici Turca a Oravy. Stavebné suroviny je možné ťažiť vo vysokej kvalite na množstve lokalít v Žilinskom kraji vrátane regiónu Turiec, kde základom pre kvalitný stavebný kameň sú ložiská žúl a granodioritov v Malej Fatre.

Z hľadiska katastra Vrútok je potrebné spomenúť ťažobné priestory pre ťažbu štrkopieskov

žulového charakteru, ktorých zásobárňou je riečna niva Váhu. Medzi dvadsiatimi piatimi evidovanými ložiskami štrkopieskov v SR je aj ložisko Vrútky – Lipovec. Ich ťažobnou spoločnosťou je Bravur, a.s. z Vrútok. Štátny register ložísk tiež eviduje na území Vrútok ložisko stavebného kameňa Vrútky – Dubná skala. Povrchovú ťažbu stavebného kameňa (granodioritu) na ložisku Vrútky – Dubná Skala v rámci dobývacieho priestoru Vrútky uskutočňuje Spoločnosť EUROVIA – Kameňolomy, s.r.o.

Obr. 2: Evidované ložiská nerastných surovín na území Vrútok k 11.7.2023

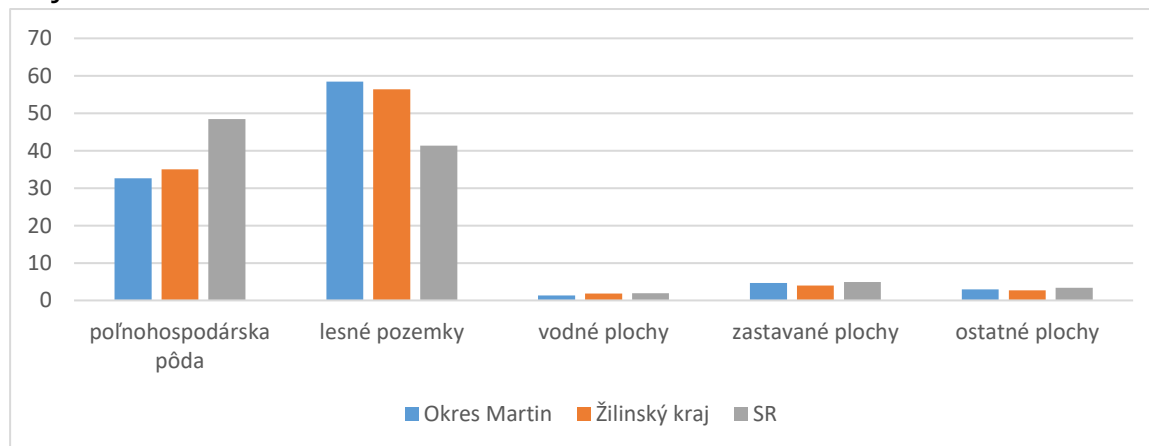

Zdroj: ŠGÚ LŠ – registre geofondu

1.1.1.5 Pôda

Podiel poľnohospodárskej pôdy na celkovom pôdnom фонде Žilinského kraja činí k 1.1.2022 35% a podiel lesných pozemkov činí 56,4%, čím si Žilinský kraj udržiava jedinečnosť medzi krajinami SR, ako jediný kraj s prevažujúcimi lesnými pozemkami na celkovej ploche. Naopak z hľadiska podielu poľnohospodárskej pôdy na svojom pôdnom фонде nedosahuje priemer SR. Tieto isté charakteristiky platia aj pre región Turiec, dokonca ešte výraznejšie. Kým v okrese Martin poľnohospodárska pôda činí iba 32,6% pôdneho fondu, lesy zaberajú až 58,48%. V okrese Turčianske Teplice poľnohospodárska pôda pokrýva k 1.1.2022 38,13% pôdneho fondu okresu, kým lesy pokrývajú až 56,45%.

Obr. 3: Porovnanie podielov druhov pozemkov na pôdnom фонде okresu Martin, Žilinského kraja a SR k 1.1.2021 v %

Zdroj: ÚGKaK SR – Štatistická ročenka o pôdnom фонде v SR k 1.1.2022

Plocha poľnohospodárskej pôdy v okrese Martin mierne medziročne klesá, tak ako aj v prípade Žilinského kraja a SR. Podiel ornej pôdy na celkovej ploche poľnohospodárskej pôdy nedosahuje priemer SR. Nadpriemerný podiel je u trvalých trávnatých porastov. Podiel zastavaných plôch medziročne mierne narastá.

1.1.1.6 Rastlinstvo

V zmysle fyto geografického členenia patrí územie regiónu Turiec do oblasti západokarpatskej kveteny (Carpaticum occidentale). Je rozčlenené do obvodu predkarpatskej flóry (Kremnické vrchy), do obvodu vysokých (centrálnych) Karpát, do okresu Fatra (Lúčanská Malá Fatra, Veľká Fatra, Krivánska Malá Fatra), a do obvodu vnútrokarpatských kotlín (Turčianska kotlina).

V rámci výškovej stupňovitosti patria lesné spoločenstvá v regióne Turiec v zmysle vymedzenia lesníckej fyto ceno lógie a typológie k vegetačným stupňom uvedeným v tabuľke 2.

Tab. 2: Lesné vegetačné stupne v okrese Martin

Vegetačný stupeň	Popis
3. dubovo – bukový (300 – 700 m)	Vývoj maloplošný. V pôvodnom zložení prevládajúcou drevinou bol buk, prímесou dub zimný a hrab.
4. bukový (400 – 800 m)	Buk má v tomto vegetačnom stupni absolútnu prevahu. Má veľkú zmladzovaciu schopnosť. Výraznejšie zastúpenie má jedľa, lipa a javor. Smrek sa v pôvodných porastoch nevyskytoval.
5. jedľovo – bukový (500 – 1000 m)	Ide o najrozšírenejší typ lesa v okrese. V pôvodných porastoch úplne chýbal dub, smrek sa vyskytoval len v menšom zastúpení. Základnými drevinami boli buk a jedľa s rozličným pomerom zastúpenia. Značnú biologickú aktivitu mal javor horský. Prímес tvoril jaseň štíhly a brest horský.
6. smrekovo – jedľovo – bukový (900 – 1300 m)	Je rozšírený v Malej aj Veľkej Fatre najmä v horských polohách s nadmorskou výškou 1000 – 1300 m n.m. Základné dreviny sú: smrek, jedľa a buk. Na vápencoch je primiešaná borovica a smrekovec.
7. smrekový (1250 – 1550 m)	Smrekový zonálny stupeň nie je súvislý. Vyvinutý len fragmentálne vo Veľkej Fatre, Krivánskej i Lúčanskej Malej Fatre.
8. kosodrevinový (od 1450 m - fragmentálne)	Kosodrevinový (subalpínsky) stupeň s prevahou kosodreviny a s vtrúseným smrekom a s vývojom vzácných úzko lokálnych endemických druhov jarabín i

	z hľadiska celosvetového rozšírenia s unikátnym výskytom v Krivánskej Fatre jarabiny Margittaiho (<i>Sorbus margittaiana</i>), vo Veľkej Fatre jarabiny (<i>Sorbus montisalpae</i>). V Lúčanskej Fatre sú prirodzené porasty kosodreviny umelo dosádzané.

Druhovú rozmanitosť s množstvom reliktných a endemických druhov podmieňujú predovšetkým vývojové procesy, k nim pristupujú špecifické javy späté s geomorfologicko – ekologickými fenoménmi (reliéfové, hydrologické a topoklimatické podmienky). Na centrálne karbonátové pohoria (Veľká Fatra, Krivánska Malá Fatra) sa viaže vysoký počet západokarpatských endemitov napr. poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), klinček lesklý (*Dianthus nitidus*), lomikameň trváci (*Saxifraga wahlenbergii* atď.) a reliktov ako dryádka osemlistková (*Dryas octopetala*). Na hrebeni Lúčanskej Malej Fatry sa uchovali zvyšky reliktnej vegetácie vrchovísk so zastúpením druhov: kľukva močiarna (*Vaccinium oxycoccus*), šucha čierna (*Empetrum nigrum subsp. hermaphroditum*), jedinú lokalitu v celom obvode Fatra tu má ostrica barinná (*Carex limosa*).

Rozsiahly mokrad'ový vegetačný ekosystém bol v Turčianskej kotline tvorený zložitými časopriestorovými mozaikami aluviálnych slatinných zamokrených až mezofilných lúčnych spoločenstiev, ako aj stanovištne diferencovanými ostrovmi xerotermofilnej vegetácie. Unikátnu vegetačnú diverzitu reprezentujú mnohé vzácne populácie cievnatých rastlín ako: ostrica vysoká (*Carex elata*), ostrica predĺžená (*Carex elongata*), ostrica trsnatá (*Carex cespitosa*), mliečnik huňatý (*Euphorbia villosa*), fialka vyššia (*Viola elatior*), iskerník veľký (*Ranunculus lingua*). Prioritný z hľadiska ochrany prírody, vedecky a ekologicky významný je výskyt glaciálneho reliktu *Carex buxbaumii*.

Z mnohých hľadísk jedinečné sú slatinné biotopy (najmä na travertínoch ako napr. Rojkov) s mnohými vzácnymi, ohrozenými a zanikajúcimi pamiatkami z postglaciálnych období ako rosička anglická (*Drosera anglica*), rosička okrúhlolistá (*Drosera rotundifolia*), porasty ostrevky slatinnej (*Sesleria uliginosa*). Na ekologicky najextrémnejšie stanovištia najvyšších polôh (steny, rímsy, previsy, zosuvy, lavínové dráhy) sa viaže mimoriadne rozmanitá nelesná vegetačná a druhová mozaika. Viaceré druhy cievnatých rastlín, ktoré sa uplatňujú na tvorbe štruktúry majú v regióne Turiec jedinú izolovanú lokalitu v celých Západných Karpatoch, ako napr. pochybok huňatý (*Androsace villosa*).

1.1.1.7 Živočíšstvo

Región Turiec patrí z hľadiska zoogeografického členenia do paleoarktickej oblasti zahrňujúcej Európu, severnú Afriku a severnú a centrálnu Áziu. Z hľadiska terrestrického biocyklu patrí Turiec do podoblasti Eurosibírskej, pričom Turčianska kotlina, pohorie Žiar a Kremnické vrchy patria do provincie listnatých lesov, podkarpatského úseku a územie pohorí Malá Fatra, Veľká Fatra do stredoeurópskych pohorí, podprovincie karpatských

pohorí. Z hľadiska limnického biocyklu patrí Turiec do Pontokaspickej provincie, hornovážskeho okresu. Podľa regionalizácie území európskeho významu (Natura 2000) patrí územie okresu Martin do alpínskeho bioregiónu.

Vo Veľkej Fatre je zistených okolo 3000 druhov bezstavovcov, najviac motýľov (932 druhov), potom chrobákov (717 druhov), dvojkridlovcov (509 druhov), pavúkov (326 druhov). Z Krivánskej Malej Fatry sa udávajú podobné pomery - vyše 1000 druhov motýľov, zhruba toľko chrobákov. Z bezulitných mäkkýšov stojí za zmienku nápadný slizniak karpatský (*Bielzia coerulans*) a západokarpatský endemit slizniak fatranský (*Deroceras fatrense*). Z najvýznamnejších motýľov je prítomný napr. chránený jasoň červenooký (*Parnassius apollo*).

Mihul'ovce (Petromyzontes) a ryby (Osteichthyes) majú zo všetkých stavovcov najobmedzenejší životný priestor, a to nielen brehmi Váhu, Turca a prítokov, ale od polovice 20. storočia aj malým množstvom vody (3 - 4 m³.s⁻¹ miesto žiadúceho desaťnásobku) v starom koryte Váhu pod Vodným dielom Krpel'any resp. bariérami (2 hate) na dolnom toku Turca v Martine. Napriek tomu v tokoch dosiaľ pretrvávajú aj niektoré najcennejšie druhy tunajších vôd - hlavátka (*H. hucho*), kolok (*Zingel streber*), podustva (*Chondrostoma nasus*), nosál (*V. vimba*), lipeň (*Th. Thymallus*) a i. Medzi rozšírenejšie druhy obojživelníkov patrí skokan hnedý (*Rana temporaria*) a ropucha (*B. bufo*), a tiež európsky významný kunec žltobruchý (*Bombina variegata*). Ropucha zelená (*Bufo viridis*) a zelené skokany (*Rana kl. Esculenta*) sídlia v stojatých vodách turčianskych nív, rosnička (*Hyla arborea*) aj v mokrad'kách a vlhších krovinách podhorí. V bučinách neďaleko potôčikov a prameňov býva salamandra (*S. salamandra*), v horských mokrad'kách európsky významný endemický mlok karpatský (*Triturus montandoni*). Z plazov možno spomenúť užovku obojkovú (*Natrix natrix*) a vzácnu užovku frkanú (*Natrix tessellata*), vretenicu obyčajnú (*Vipera berus*) a jaštericu živorodú (*Lacerta vivipara*). Na lesných okrajoch a krovinatých malofatranských stráňach býva vzácna užovka stromová (*Elaphe longissima*).

Vtáky svojim druhovým bohatstvom, presahujúcim 270 druhov, prečísľujú všetky stavovce. Za významne väčší podiel tu nehniezdiacich druhov vďaka okresu Martin hlavne migračne výhodnej polohe na križovatke tvaru „T“ dvoch vtáčích migračných trás stredoeurópskeho významu. S tým, že osi trás tvoria rieky, súvisí medzi nehniezdičmi dominantný podiel vodných vtákov. K bežnejším sa ráta invázny kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*), volavka popolavá (*Ardea cinerea*), krotká labuť veľká (*Cygnus olor*), od roku 2006 už aj hniezdiaca, hus siatinná (*Anser fabalis*), bieločelá (*A. albifrons*) i divá (*A. anser*), kačice chrapky (*Anas crecca*), chrapačky (*A. querquedula*) i hvizdárky (*A. penelope*). Zriedkavejšie až veľmi vzácne sú napr. potáпка červenokrká (*Podiceps grisegena*), bučiak veľký (*Botaurus stellaris*), malý bučiačik (*Ixobrychus minutus*) a väčší chavkoš nočný (*N. nycticorax*), vzácna volavka purpurová (*Ardea purpurea*), beluša malá (*Egretta garzetta*) aj častejšia veľká (*E. alba*), veľmi vzácna hus krátkozobá (*Anser brachyrhynchus*) i malá (*A. erythropus*). Z druhov hniezdiacich na brehoch vôd možno spomenúť kačicu divú (*Anas platyrhynchos*), menej častú sliepočku vodnú (*Gallinula*

chloropus), lysku čiernu (*Fulica atra*), rybárika (*Alcedo atthis*) či nenápadnú brehuľu (*R. riparia*). V otvorenej krajine na väčších plochách polí, lúk a pasienkov žije napr. škovránok poľný (*Alauda arvensis*), jarabica (*P. perdix*), prepelica (*C. coturnix*) a cíbik chochlatý (*V. vanellus*). V urbanizovanom prostredí miest a dedín, priemyselných i poľnohospodárskych areálov a iných stavieb sídlia aj bocian biely (*C. ciconia*), sokol myšiar (*Falco tinnunculus*), v sadoch hrdlička záhradná (*Streptopelia decaocto*) a d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*). Na budovách žije dážďovník (*A. apus*), belorítka (*Delichon urbica*), oba druhy ohozené napr. zatepl'ovaním panelových domov. Najmä na dedinách sídli lastovička (*Hirundo rustica*), spomenúť možno aj trasochvosta bieleho (*Motacilla alba*), žltochvosta domového (*Phoenicurus ochruros*), alebo miznúcu kavku (*Corvus monedula*). Z ornitofauny podhorských a horských lesov sa môžu spomenúť bocian čierny (*Ciconia nigra*), rizikový orol skalný (*Aquila chrysaetos*) i sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*). Redšie hniezdi aj jastrab veľký (*Accipiter gentilis*), častejší býva krahulec (*A. nisus*) a bežný myšiak hôrny (*B. buteo*). Na nerozdobené a nevyrušované časti starých horských lesov (najmä ihličnatých) sa viažu rozdrobené vymierajúce lokálne populácie hlucháňa (*Tetrao urogallus*), zvlášť staré horské smrečiny sú domovom dvoch zriedkavých druhov malých sov, kuvička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*) a pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*). Väčšia sova obyčajná (*Strix aluco*) a ešte väčšia dlhochvostá (*S. uralensis*) hniezdi aj v iných typoch lesa. Už len lokálne zachované väčšie porasty kosodreviny (Meškalka, Stratenec, Suchý) popri hojnej vrchárke modrej a kolibkárkovi spevavom vzácne obýva stehlík čečetavý (*Carduelis flammea*), hol'niak a tiež malá populácia červenáka karmínového (*Carpodacus erythrinus*). V hrebeňových skalách hniezdiera niekoľko párov vysokohorskej vrchárky červenkavej (*Prunella collaris*).

Pokiaľ ide o cicavce, v biotopoch vôd a mokradí žijú napr. piskory, krt (*Talpa europaea*) a široké spektrum hlodavcov od najmensej myšky drobnej (*Micromys minutus*) až po naturalizovanú ondatru pižmovú (*Ondatra zibethicus*). Na hlodavce sú naviazané mäsožravce, ako napr. lasica hranostaj (*Mustela erminea*), v bezlesí na väčších poliach, lúkach a pasienkoch lasica obyčajná (*Mustela nivalis*), kuny, líška obyčajná (*Vulpes vulpes*), atď. Veľká časť srncov stále žije aj v lesoch, kde však na ne kompetične tlačí väčší a početnejší (miestami i premnožený) jeleň (*Cervus elaphus*). Prirodzeným regulátorom počtov párnokopytníkov je tu hlavne európsky významný vlk (*Canis lupus*) a pri srncovi aj vzácnejší rys (*Lynx lynx*). Nechýba medveď hnedý (*Ursus arctos*), ktorému vyhovuje okrem živočíšnej potravy (zdochliny, včelie plásty) i rastlinná, pestované plodiny (ovocie, kukurica) a zle uskladnený komunálny odpad. Spomedzi stredných a menších lesných šeliem k líške pristupuje jazvec lesný (*Meles meles*) a kuna lesná (*Martes martes*).

Zo súčasných procesov ovplyvňujúcich biotu územia medzi najvýznamnejšie patrí deštrukcia a strata biotopov priamymi aj nepriamymi zásahmi ľudí (odlesňovanie, poľnohospodárstvo, výstavba, ťažba surovín, priemysel, doprava, atď.). Dochádza k miznutiu citlivých druhových populácií, gíld, zoskupení i celých biotopov, prípadne k vytváraniu resp. prehlbovaniu exktinkčného dlhu v ich zvyškoch, a to najmä v sídlach a ich bezprostrednom okolí. Z hľadiska typov biotopov najväčšie straty v záujmovom území zaznamenali kotlinové lesné biotopy (lužné lesy, dubohrabiny, dubiny - z niektorých

typov ostali už len niekoľkohektárové zvyšky resp. narušené sukcesné štádiá) a takmer všetky typy vôd a mokradí. S procesom deštrukcie biotopov úzko súvisí ďalší veľmi významný ekologický proces - ich fragmentácia vedúca k zväčšovaniu izolovanosti populácií a zväčšovaniu podielu okrajových biotopov na úkor biotopov vnútra. V lesných ekosystémoch za to v minulosti mohlo predovšetkým jednostranne spriemyslené lesné hospodárstvo, založené na zväčšovaní podielu smreka, budovaní hustej siete lesných ciest, presadzovaní ťažkých mechanizmov, holorubných ťažbových postupov a biocídov aj v chránených územiach. Najintenzívnejšie a koncentrované vplyvy dopravy sa ukazujú v miestach dopravných úzkych miest - v Strečnianskej a Kral'ovianskej tiesňave a v priestoroch ich vyústenia do Turčianskej kotliny, pričom dochádza ku kolízii dopravných trás s migračnými trasami rôznych živočíšnych druhov. Na fragmentácii vodných a mokrad'ových ekosystémov má rozhodujúci podiel vodná energetika, vodárenské a vodohospodárske stavby a úpravy, ako aj odvodňovanie mokradí a regulovanie malých kotlinových vodných tokov. Tieto zásahy vedú k obmedzeniu až prerušeniu migrácií a rozptylu mnohých organizmov, narušeniu živinového a teplotného režimu vody, narušeniu prirodzeného ročného chodu prietokov a ich objemu a k narušeniu erózo-depozičných a iných korytotvorných procesov eróziou dna a jeho zahlbovaním v úsekoch pod hrádzami (napr. v úseku Váhu Sučany - Turčianske Kl'ačany) sprevádzané súbežným poklesom hladín podzemných vôd v priľahlej nive a vysušovaním veľkých plôch krajiny i mezoklímy v regióne. Ako tretí proces vystupuje synantropizácia bioty, ktorá sa prejavuje zväčšovaním podielu druhov, gíld i zoskupení profitujúcich z ľudských zásahov do prírody a v štruktúre krajiny zas už spomenutým gradientom umelej modifikácie krajiny. S týmito tromi hlavnými podprocesmi (ničenie biotopov, ich fragmentácia a synantropizácia bioty) ústredného procesu umelej modifikácie krajiny súvisia tiež procesy kolonizácie nepôvodnými druhmi organizmov s osobitným zreteľom na invázne druhy.

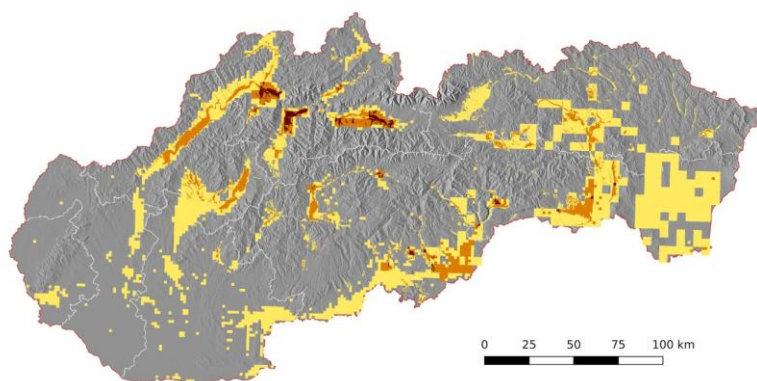
1.1.1.8 Environmentálna regionalizácia a kvalita životného prostredia

Jedným z výstupov environmentálnej regionalizácie je mapa klasifikujúca územie SR do 5 stupňov kvality životného prostredia – prostredie vysokej kvality, prostredie vyhovujúce, prostredie mierne narušené, prostredie narušené a prostredie silne narušené. Územie pohorí obkolesujúcich Turčiansku kotlinu patrí do prostredia vysokej kvality. Severná časť kotliny, kde sa nachádza intenzívnejšie osídlenie, patrí do vyhovujúceho prostredia. Územie miest Martin, Vrútky a ich najbližšie okolie patria do mierne narušeného a narušeného prostredia.

Na základe údajov SHMÚ sú v Turčianskej kotline nevhodné rozptylové podmienky emisií, pričom v 74% dní v roku je bezvetrie alebo malá rýchlosť vetra do 2 m/s, čo ešte znásobujú časté inverzné stavy. Mestá Martin a Vrútky a ich najbližšie okolie patria spolu s Žilinou a Ružomberkom medzi tri lokality v Žilinskom kraji, kde opakovane dochádza k prekročeniu limitných hodnôt znečistenia ovzdušia, najmä v zime a na jar. Monitorovanie aj modelovanie kvality ovzdušia ukázali, že hoci koncentrácie základných znečisťujúcich látok od začiatku meraní prirodzene poklesli v SR aj v Žilinskom kraji, ostávajú mnohé problematické oblasti, najmä s vysokými koncentraciami benzo(a)pyrénu a PM (tuhé častice). Vrútkam najbližšia je monitorovacia stanica v Martine na Ul. Jesenského. V roku

2021 bola na tejto stanici nameraná prekročená limitná hodnota benzopyrénu a tiež prekročená limitná hodnota pre priemernú dennú koncentráciu PM_{2,5} v ovzduší. Z dôvodu vysokej koncentrácie tejto zložky v ovzduší patria Vrútky s Martinom medzi oblasti riadenia kvality ovzdušia.

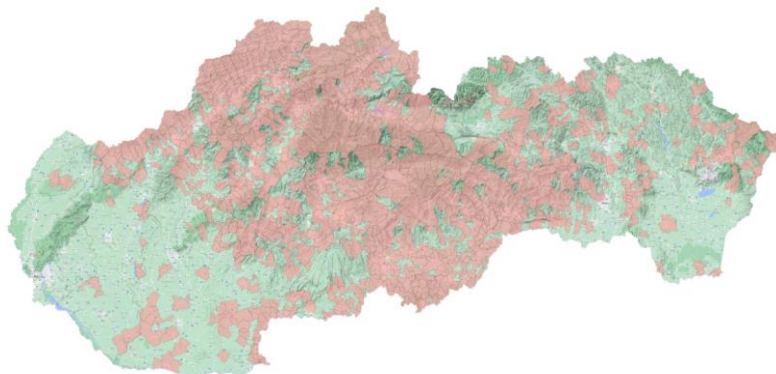
Obr. 4: Mapa rizikových oblastí kvality ovzdušia z dôvodu vysokých emisií PM₁₀ z lokálneho vykurovania,

Zdroj: Slovenský hydrometeorologický ústav SR, 2020

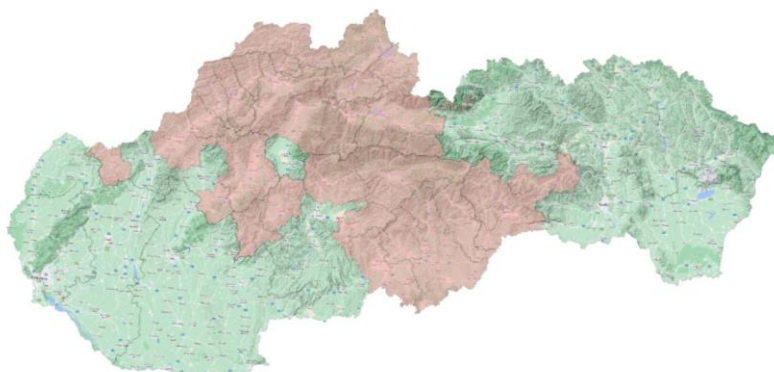
Tuhé emisie (PM₁₀ a PM_{2,5}) sú najsmrteľnejšou formou znečistenia ovzdušia s priamym dopadom na výskyt rakoviny pľúc a iných dýchacích a srdcovo – cievnych ochorení. Proti uplynulým dekádam došlo k poklesu znečistenia emisiami tuhých látok v ovzduší vďaka zmene palivovej základne v prospech ušľachtilých palív a zavádzaniu resp. zvyšovaniu účinnosti odľučovacej techniky. Zvýšenie využívania pevného paliva na kúrenie v domácnostiach ale naopak negatívne prispieva k nárastu tejto zložky v ovzduší. Práve domácnosti (malé zdroje) sú najvýznamnejším zdrojom znečistenia emisiami PM₁₀ a PM_{2,5}. Až za ne sa radí priemysel (veľké zdroje). Pokiaľ ide o dopravu, prispievajú k ich tvorbe najmä dieselové motory. Každoročne dochádza k situácii, kedy Regionálny úrad verejného zdravotníctva v Martine vydáva z dôvodu pretrvávajúcej nevhodnej kvality ovzdušia spôsobenej nadmernými hodnotami zložiek PM₁₀ a PM_{2,5} akčné plány na zabezpečenie kvality ovzdušia. V roku 2021 bola vyvinutá metodika na vymedzenie rizikových obcí a okresov, v ktorých sa predpokladá zhoršená kvalita ovzdušia spôsobená lokálnym vykurovaním domácností a nepriaznivými rozptylovými podmienkami. V týchto obciach a okresoch sa môžu vyskytovať najmä zvýšené koncentrácie PM a benzo(a)pyrénu v zimnom období. V uvedenej metodike bol podiel palív používaných na vykurovanie rodinných domov spracovaný podľa údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 a v roku 2021. Podľa SODB v roku 2021 narástol počet domov používajúcich na vykurovanie tuhé palivo o 45 %. Z dôvodu energetickej krízy spôsobenej vojnou na Ukrajine možno očakávať pokračovanie tohto trendu, a to napriek sprísňujúcim sa podmienkam z hľadiska stavebnej legislatívy na energetickú efektívnosť povolených stavieb. Mesto Vrútky je zaradené medzi rizikové obce podľa tejto metodiky. Okresy, ktoré obsahujú aspoň 40 % rizikových obcí, boli vymedzené ako rizikové celé. Patrí medzi ne aj okres Martin.

Obr. 5: Mapa rizikových obcí podľa SODB 2021,

Zdroj: Slovenský hydrometeorologický ústav SR, 2022

Obr. 6: Mapa rizikových okresov podľa SODB 2021

Zdroj: Slovenský hydrometeorologický ústav SR, 2022

Pokiaľ ide o oxidy dusíka (NO_x), jeho stav stagnuje, ale neprekračuje povolené hodnoty, u oxidu siričitého (SO_2) možno v prípade Žilinského kraja sledovať dlhodobý klesajúci trend. Hlavným zdrojom emisií SO_2 sú spaľovacie procesy, ktoré používajú ako hlavné palivo fosílna palivá – najmä hnedé uhlie (ŽOS Vrútky). Výška komínov v prípade veľkých zdrojov prispieva k efektívnemu rozptylu znečisťujúcich látok, kým emisie z malých zdrojov sa uvoľňujú nižšie nad povrchom a väčšinou na miestach s väčšou pravdepodobnosťou expozície obyvateľstva. Hlavným zdrojom emisií NO_2 je cestná doprava, výroba tepla a elektriny a spaľovacie procesy v priemysle (ŽOS Vrútky¹). Najvyššie koncentrácie NO_2 sa

¹ Spoločnosť ŽOS Vrútky, a.s. v programovom období 2014 – 2020 zrealizovala dva projekty zamerané na zníženie znečisťovania ovzdušia. Projekt Zníženie energetickej náročnosti v ŽOS Vrútky a.s. sa zamerával na výmenu existujúcich svietidiel za nové LED svietidlá vo viacerých výrobných objektoch a administratívnej budove, výmenu otvorových konštrukcií v administratívnej budove a modernizáciu výťahov v administratívnej budove. Projekt Zavedenie nízkouhlíkovej výroby tepla v ŽOS Vrútky a.s. sa zamerával na rekonštrukciu stávajúcej kotolne využívajúcej tuhé palivo na prechod na výrobu tepla pomocou nízkoemisného zdroja (plyn).

vyskytujú v priemere v zimných mesiacoch, ako dôsledok časového profilu zdrojov (príspevok vykurovania) a nepriaznivých rozptylových podmienok. Priemerná ročná koncentrácia na problémových lokalitách, ktorými sú dopravne vyťažené cestné komunikácie väčšinou kolíše okolo limitnej hodnoty a napriek tomu, že koncentrácie na mnohých miestach oproti stavu spred 15 rokov poklesli, prekročenie limitnej hodnoty v budúcich rokoch nie je vylúčené.

Pokiaľ ide o pitnú vodu, patrí región Turiec medzi regióny s dostatočnými zásobami pitnej vody a systémom jej distribúcie. Tak, ako v iných častiach Žilinského kraja, limitné hodnoty najčastejšie prekračujú mikrobiologické ukazovatele, menej často zvýšená koncentrácia železa. Podiel vzoriek z rozvodných sietí pitnej vody, ktoré nedosahujú požadovanú kvalitu pitnej vody, neprekračuje 5% všetkých vzoriek, pričom u neuspokojivých vzoriek okamžite dochádza k realizácii opatrení na odstránenie zistených nedostatkov.

Pre územie Vrútok sú najdôležitejšími vodnými zdrojmi pramene Lazce a Lipovec. Prameň Lazce, umiestnený v Necpalskej doline vo Veľkej Fatre, je najproduktívnejším prameňom Západných Karpát. Zároveň je aj hlavným zdrojom pitnej vody pre obyvateľov regiónu Turiec. Oba vodné zdroje zaznamenávajú v posledných rokoch pokles svojej výdatnosti.

Najväčším zdrojom hluku v regióne Turiec, osobitne v okrese Martin, je cestná doprava, čo súvisí s nevybudovanou nadradenou cestnou sieťou, ktorá by riešila plynulý presun tranzitnej dopravy s minimálnymi dopadmi na kvalitu životného prostredia v území.

1.1.1.9 Ochrana prírody

Prírodné bohatstvo Žilinského kraja sa priamo odzrkadľuje aj v počte a plochách chránených území. Národné parky (NP) a chránené krajinné oblasti (CHKO) sa označujú ako veľkoplošné chránené územia (VCHÚ). Pokrývajú viac ako 50% celkového územia Žilinského kraja. Do okresu Martin zasahujú dva z nich – Národný park Malá Fatra a Národný park Veľká Fatra, ktoré v ňom zaberajú 356,25 km², čo je cca 48,4% podiel na celkovej rozlohe okresu.

V okrese Martin sa nachádza 21 maloplošných chránených území a 8 území európskeho významu. Do okresu zasahujú Chránené vtáčie územia Malá Fatra a Veľká Fatra, ktoré sú súčasťou Národných parkov Malá Fatra a Veľká Fatra.

Tab. 3: Veľkoplošné chránené územia v okrese Martin

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
NP	NP Malá Fatra	3	22630	6564
Ochranné pásma NP	NP Malá Fatra – OP	2	23262	3865
NP	NP Veľká Fatra	3	40371	14541

Ochranné pásmo NP	NP Veľká Fatra -OP	2	26133	10655
Spolu v okrese				35625

Tab. 4: Maloplošné chránené územia v okrese Martin

Kategória	Názov chráneného územia	Stupeň ochrany	Výmera (ha)		
			Celková	Ochranné pásmo	Z toho v okrese
NPR	Lysec, Madačov, Padva, Šútovská dolina, Tlstá, Turiec, Veľká Skalná, Borišov, Kľačianska Magura, Kláštorské lúky	5,4	5793,55	543,31	5291,26
NPP	Perlová jaskyňa, Kľacký vodopád	-	-	-	-
PR	Pod Rígľom, Biela skala, Goľove mláky, Hajasová, Hrabinka, Hrádok, Katova skala,	4	267,14	-	267,14
PP	Mažarná, Šútovská epigenéza	4	52,19	-	52,19
Spolu v okrese			6112,88	543,31	5610,60

Tab. 5: Chránené vtáčie územia v okrese Martin

ID.č.	Názov chráneného územia	Katastrálne územia v okrese	Výmera (ha)	
			Celková	Z toho v okrese
SKCHVU 013	Malá Fatra	Šútovo, Turany, Sučany, Lipovec, Turčianske Kľačany, Vrútky, Priekopa, Záturčie, Martin, Bystrička, Trebostovo, Trnovo, Valča, Turčiansky Peter, Lazany, Slovany, Kláštor pod Znievom, Vrúcko	66228,06	20792,14
SKCHVU 033	Veľká Fatra	Nolčovo, Podhradie nad Váhom, Turčianske Jaseno, Belá, Dulice, Necpaly, Folkušová, Blatnica,	47445,01	15628,30
Spolu v okrese				36420,44

Tab. 6: Územia európskeho významu v okrese Martin

ID. č.	Názov chráneného územia	Útvar ŠOP SR	Výmera v okrese (ha)
SKUEV0665, SKUEV0664, SKUEV0252, SKUEV0240	Strečnianske meandre Váhu, Uhoľníky, Malá Fatra, Kľak,	NP Malá Fatra	25424,88
SKUEV0253	Váh	TANAP	
SKUEV0382, SKUEV0381, SKUEV0238	Turiec a Blatnický potok, Dielnice, Veľká Fatra	NP Veľká Fatra	

Zdroj: PHSR ŽSK pre roky 2013 - 2020

Medzi iné environmentálne hodnotné lokality na území mesta Vrútky, ktoré nepodliehajú žiadnemu špecifickému stupňu ochrany, možno ešte zaradiť podľa J. Topercera ml. Kordov laz, Chrapovú dolinu, lokalitu Za Váhom, Kamenec – Medzipotočia, Piatrovú, riečny ekosystém Váhu, jazierka (Záblatie), Hluchovo II, Belejovú lúku, Starý Turiec (Zdroj: *Zelené miesta Martina a Vrútok, 2005*).

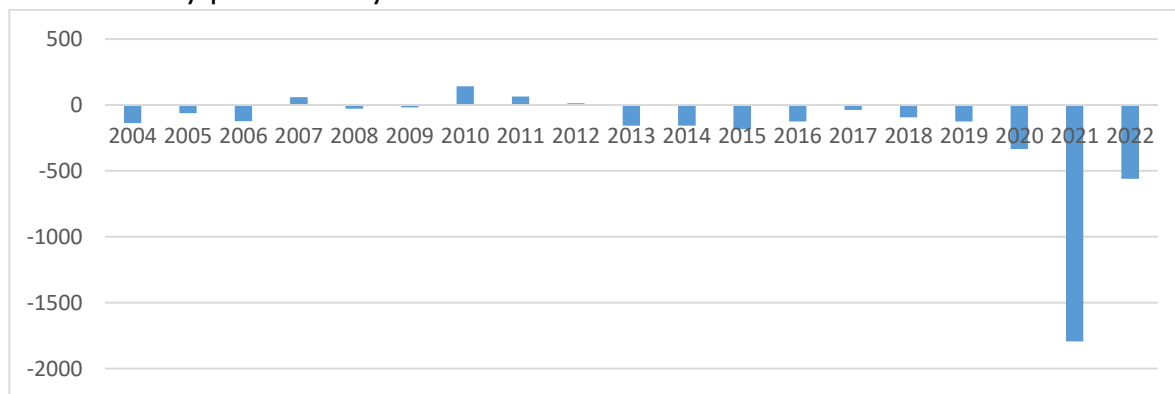
1.1.2 Demografický potenciál

V r. 2022 mal okres Martin 93 816 obyvateľov. To z neho robí druhý najľudnatejší okres Žilinského kraja po Žiline s podielom 13,6% na celkovej populácii tohto regiónu. Tretí v poradí je okres Čadca s podielom 12,7% z celkového počtu obyvateľov kraja, ktorý bol k meranému obdobiu 689 525. Celkový podiel obyvateľstva okresu Martin na populácii Žilinského kraja medziročne klesá. Okres Martin má hustotu zaľudnenia 127,22 obyvateľov/km², čo je tretia najvyššia hodnota v kraji po okresoch Žilina a Kysucké Nové Mesto. Priemerná hustota zaľudnenia Žilinského kraja bola v roku 2022 101,17 obyvateľov/km². Najmenej zaľudnený je okres Turčianske Teplice, ktorý vykazuje iba 40 obyvateľov/km².

Žilinský kraj patril do roku 2021 medzi tie kraje SR, kde dochádzalo každoročne k nárastu počtu obyvateľov. V roku 2022 však vykázal pokles o 2088 obyvateľov.

Obyvatelia okresu Martin žijú v troch mestách a štyridsiatich obciach. Kým populačný vývoj okresu Martin v prvej dekáde 21. storočia stagnoval, v druhej dekáde už vykazoval pravidelný pokles, ktorý sa ešte výraznejšie prehĺbil v prvých rokoch tretieho desaťročia 21. storočia (výrazný pokles v r. 2021 je zapríčinený aktualizáciou dát na základe SODB, 2021). V rámci Žilinského kraja vykázali v sledovanom období stabilný nárast populácie iba okres Námestovo, najmä vďaka prirodzenému prírastku, a okresy Žilina a Bytča najmä vďaka kladnému migračnému saldu.

Obr. 7: Celkový prírastok obyvateľov okresu Martin v r. 2004 - 2022

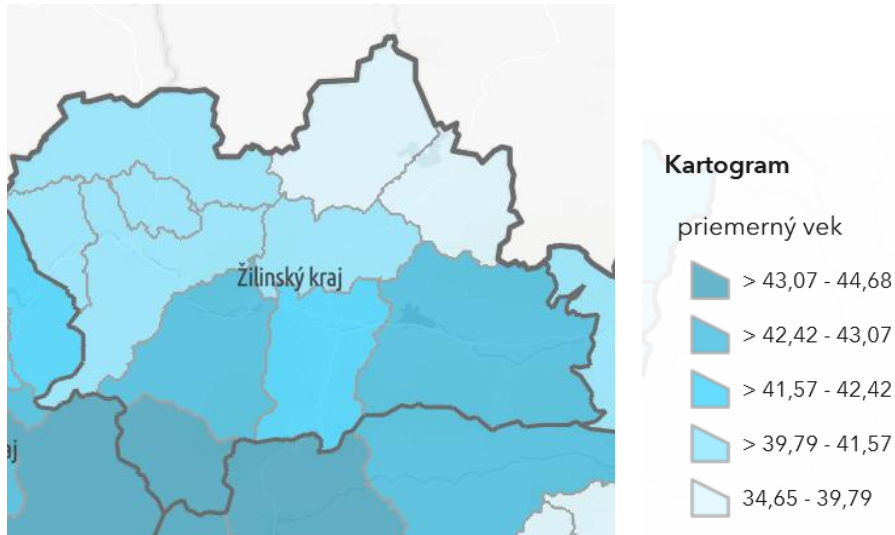
Zdroj: ŠÚ SR

Ešte alarmujúcejší je vývoj priemerného veku obyvateľstva, ktorý rastie v celej Európe, pričom Žilinský kraj ani okres Martin nie sú výnimkou. Kým v r. 2004 dosahoval priemerný vek obyvateľa Žilinského kraja 36,26 rokov, do r. 2013 narástol o 2,67 roka na hodnotu 38,93 rokov. Na základe celoštátneho sčítania obyvateľstva dosahuje priemerný vek obyvateľov Žilinského kraja k 1.1.2021 už 40,77 rokov. Nižší priemerný vek vykazujú v SR iba dva východoslovenské kraje.

Priemerný vek obyvateľa okresu Martin zatiaľ narástol z 37,66 rokov v r. 2004 na 40,66 rokov v roku 2013 a až na 42,81 rokov k 1.1.2021. Obyvateľstvo okresu Martin je teda nielen v priemere staršie než obyvateľstvo Žilinského kraja, ale aj tempo jeho starnutia je

vyššie než priemerné tempo starnutia v Žilinskom kraji. Po okrese Turčianske Teplice a okrese Liptovský Mikuláš bolo v r. 2021 obyvateľstvo okresu Martin tretím najstarším obyvateľstvom v Žilinskom kraji.

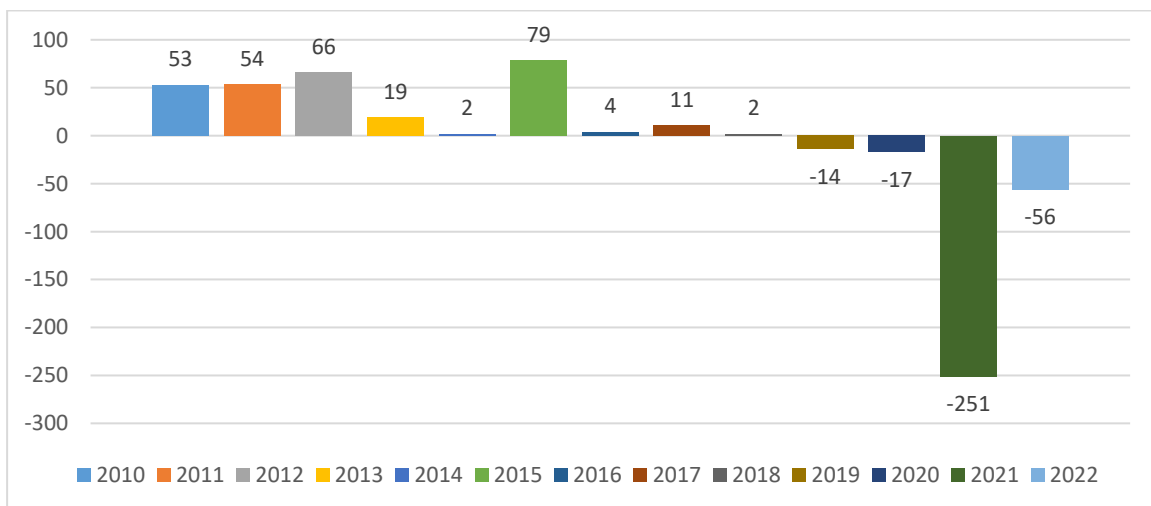
Obr. 8: Priemerný vek obyvateľov Žilinského kraja v r. 2021 podľa okresov

Zdroj: ŠÚ SR

K 31.12.2022 malo mesto Vrútky celkom 7 424 obyvateľov pri medziročnom úbytku o 56 obyvateľov.

Obr. 9: Prirodzený prírastok obyvateľstva v meste Vrútky

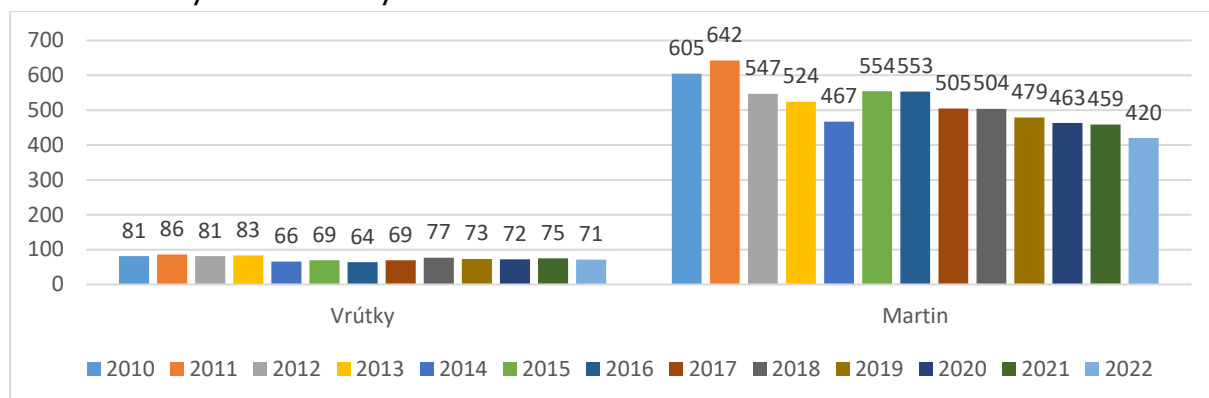

Zdroj: ŠÚSR

Hore uvedenej skutočnosti zodpovedá aj vývoj pôrodnosti vo Vrútkach a v Martine. Kým na začiatku sledovanej dekády sa ročné počty živonarodených detí pohybovali v Martine nad 600 a vo Vrútkach nad 80, na konci tejto dekády už v Martine ročne evidujeme menej ako 500 pôrodov a vo Vrútkach okolo 70. V roku 2022 sa narodilo 420 nových obyvateľov Martina a 71 obyvateľov Vrútok. Rast počtu živonarodených detí zaznamenávaný v prvej

dekáde tohto storočia kulminoval v mestách Vrútky a Martin rokoch 2010 – 2012, odkedy sa počty mierne znížili, čo odráža obr. 5.

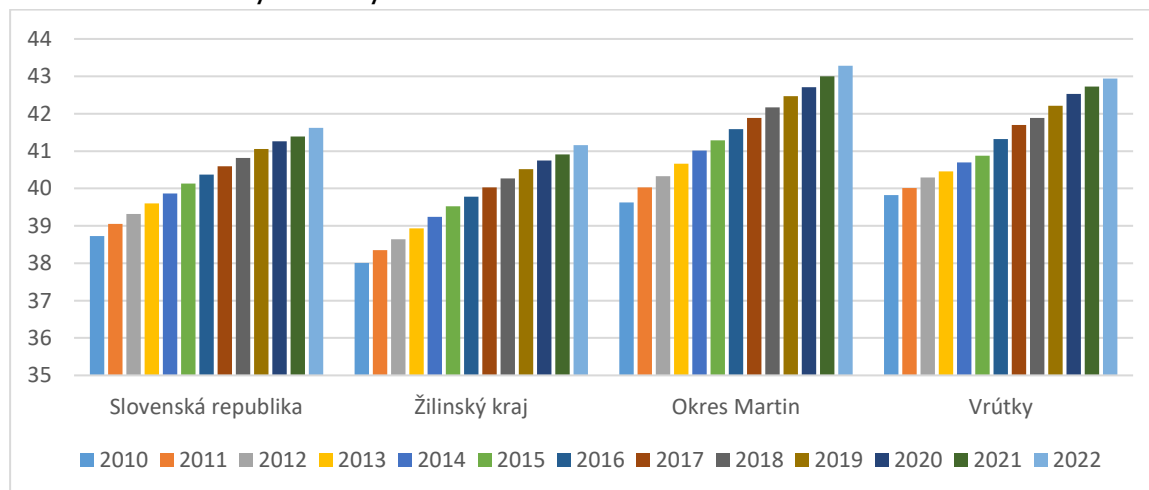
Obr. 10: Počty živonarodených detí vo Vrútkach a v Martine

Zdroj: ŠÚSR

Tak ako na celoeurópskej a národnej úrovni, aj na úrovni kraja, okresu a mesta Vrútky z hľadiska vekovej štruktúry dochádza k starnutiu obyvateľstva, čo sa prejavuje v náraste jeho priemerného veku. Pokiaľ ide o obyvateľstvo mesta Vrútky, populácia Vrútok je staršia než populácia Žilinského kraja a Slovenskej republiky, hoci oproti okresnému priemeru je nižšia. V r. 2022 dosiahol priemerný vek v prípade obyvateľov Vrútok hodnotu 42,94 rokov. V prípade okresu Martin táto hodnota dosiahla 43,28 rokov.

Obr. 11: Priemerný vek obyvateľstva

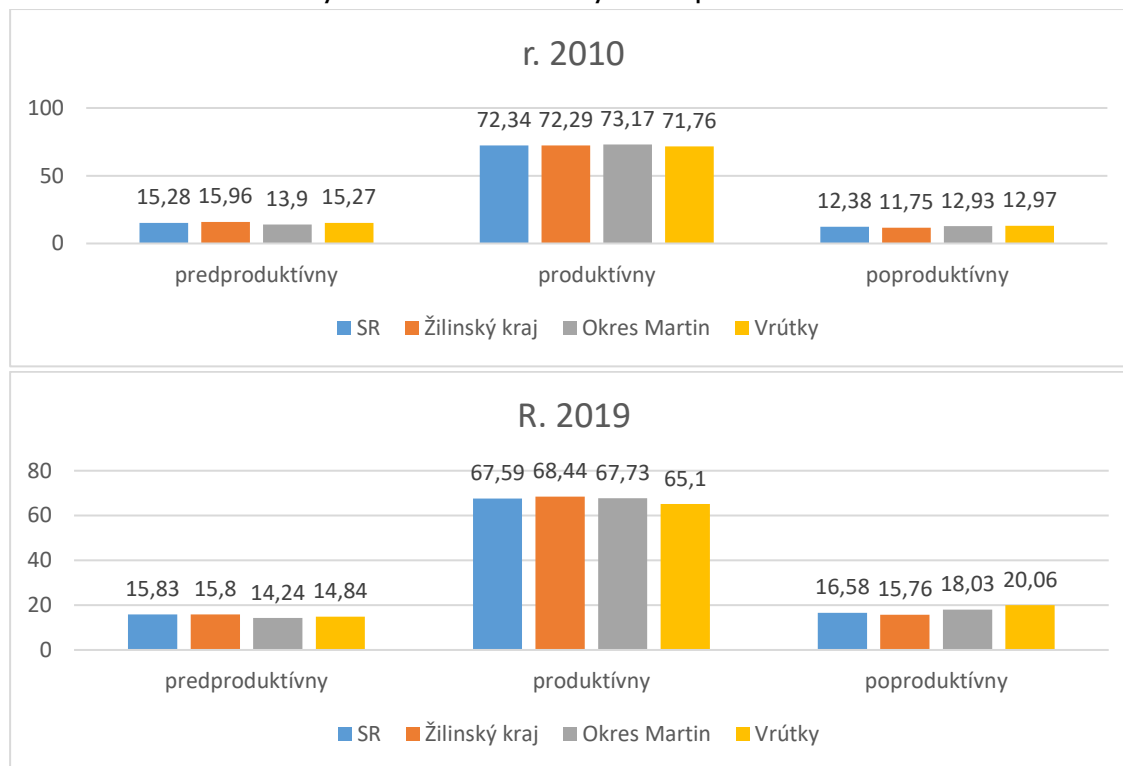

Zdroj: ŠÚSR

Po rozdelení obyvateľstva na tri vekové skupiny – predproduktívnych, produktívnych a poproduktívnych obyvateľov, je možné taktiež sledovať trend starnutia obyvateľstva. Pri porovnaní toho rozdelenia v rokoch 2010 a 2020 možno konštatovať, že tak na úrovni Slovenskej republiky, ako aj na úrovni Žilinského kraja, okresu Martin, a tiež mesta Vrútky došlo k výraznému posilneniu podielu poproduktívnej zložky obyvateľstva na úrok produktívnej zložky, čo má negatívne dopady na index ekonomického zaťaženia. V prípade Vrútok podiel poproduktívnej zložky obyvateľstva stúpol až o vyše 7%. Podiel

predproduktívnej zložky neprešiel až takými výkyvmi, spomenutia hodná je skutočnosť, že kým v r. 2010 mali Vrútky o vyše jedného percenta viac predproduktívnych obyvateľov než okres Martin, v r. 2019 je tento rozdiel už iba polpercentný.

Obr. 12: Rozdelenie obyvateľstva do vekových skupín v r. 2010 a 2019

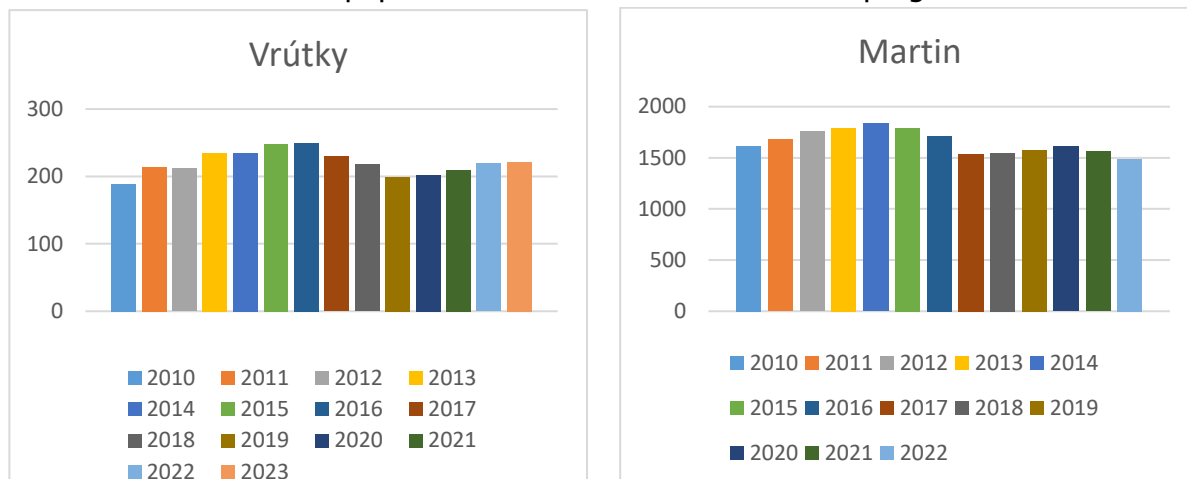

Zdroj: ŠÚSR

Vývoj, kedy sa predlžuje priemerný vek a narastá podiel poproduktívnej zložky obyvateľstva, kým podiel predproduktívneho obyvateľstva stagnuje a podiel produktívneho obyvateľstva klesá, sa negatívne odráža v náraste indexu ekonomického zaťaženia osôb meraného ako pomer počtu osôb v predproduktívnom (0 - 14) a poproduktívnom veku (65+) k osobám v produktívnom veku (15 - 64). V prípade obyvateľstva mesta Vrútky dosiahol tento index za rok 2022 hodnotu 55,35, kým na úrovni SR tento index dosiahol hodnotu 51,38, na úrovni Žilinského kraja 49,63 a na úrovni okresu Martin dosiahol index ekonomického zaťaženia osôb hodnotu 51,75.

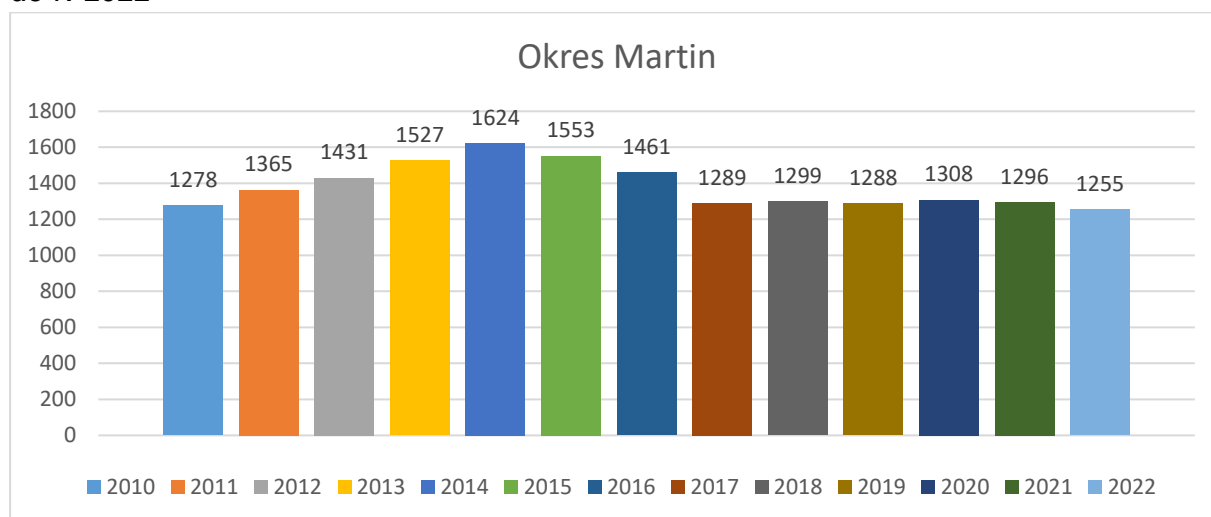
Vývoj pôrodnosti sa prejavil v prvej polovici sledovanej dekády v SR v náraste referenčnej populácie materských škôl. Ide o deti vo veku 3 – 5 rokov. Vývoj referenčnej populácie materských škôl na území miest Vrútky a Martin odzrkadľuje rovnaký trend, kedy v oboch mestách vrcholila niekedy okolo roku 2015 a odvtedy mierne klesá. V r. 2014 - 2015 dosiahla vrchol aj referenčná populácia materských škôl v rámci okresu Martin.

Obr. 13 - 14: Referenčná populácia MŠ vo Vrútkach a Martine s prognózou do r. 2022

Zdroj: ŠÚSR

Obr. 15: Vývoj referenčnej populácie materských škôl na území okresu Martin s prognózou do r. 2022

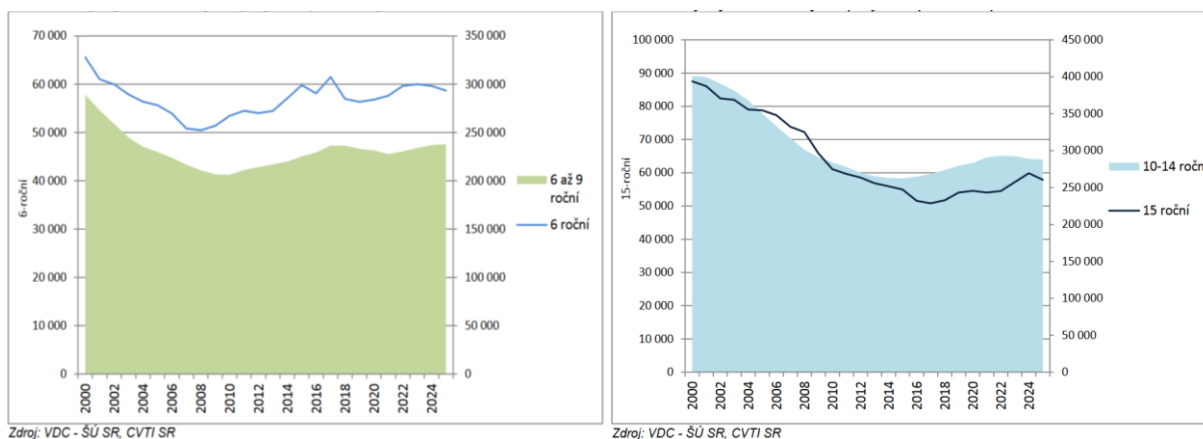

Zdroj: ŠÚSR

Pokiaľ ide o hodnoty referenčnej populácie žiakov základných škôl, berú sa do úvahy žiaci vo veku 6 – 9 rokov pre prvý stupeň a žiaci vo veku 10 – 14 rokov pre druhý stupeň. V rámci SR sa počet žiakov prvého stupňa od roku 2000 do roku 2010 znížil z 289,1 tisíc na 206,2 tisíc. Následná rastová fáza trvala do roku 2018. Priemerným 2% tempom sa počet zvýšil o 15% na 236,4 tisíc detí. V ďalšom období skupina bude vykazovať krátkodobé výchyly, v roku 2025 by mala dosahovať úroveň približne 238 tisíc detí. Žiaci II. stupňa základných škôl sú prevažne vo veku 10 až 14 rokov. Táto veková skupina sa do roku 2015 znížila o 35%, a to z 401,1 tisíc na 262,4 tisíc. V nasledujúcej rastovej fáze ukazovateľ vzrastie o 10% na približne 288 tisíc v roku 2025.²

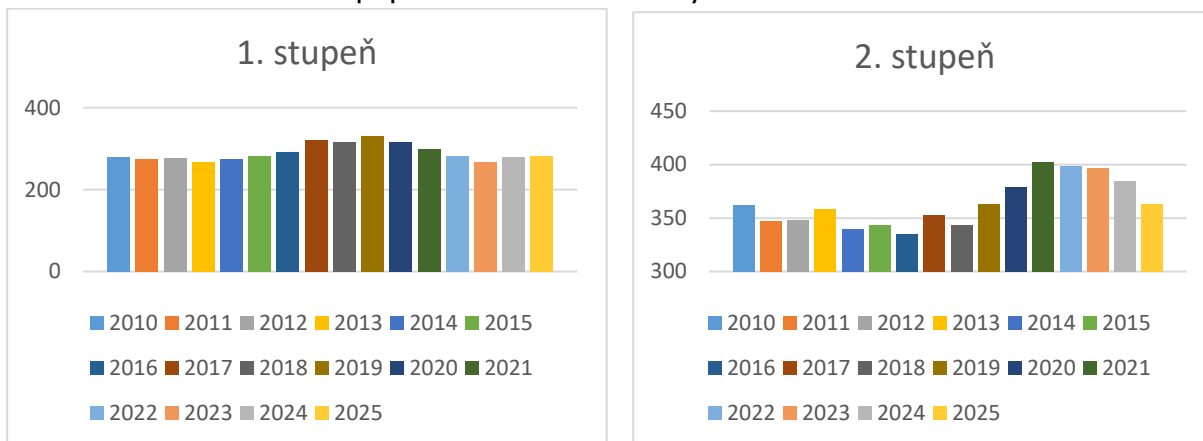
² Herich, Ján: Prognóza výkonov regionálneho školstva do r. 2025, Bratislava 2019

Obr. 16 - 17: Vývoj referenčnej populácie I. stupňa a II. stupňa základných škôl v SR do r. 2025

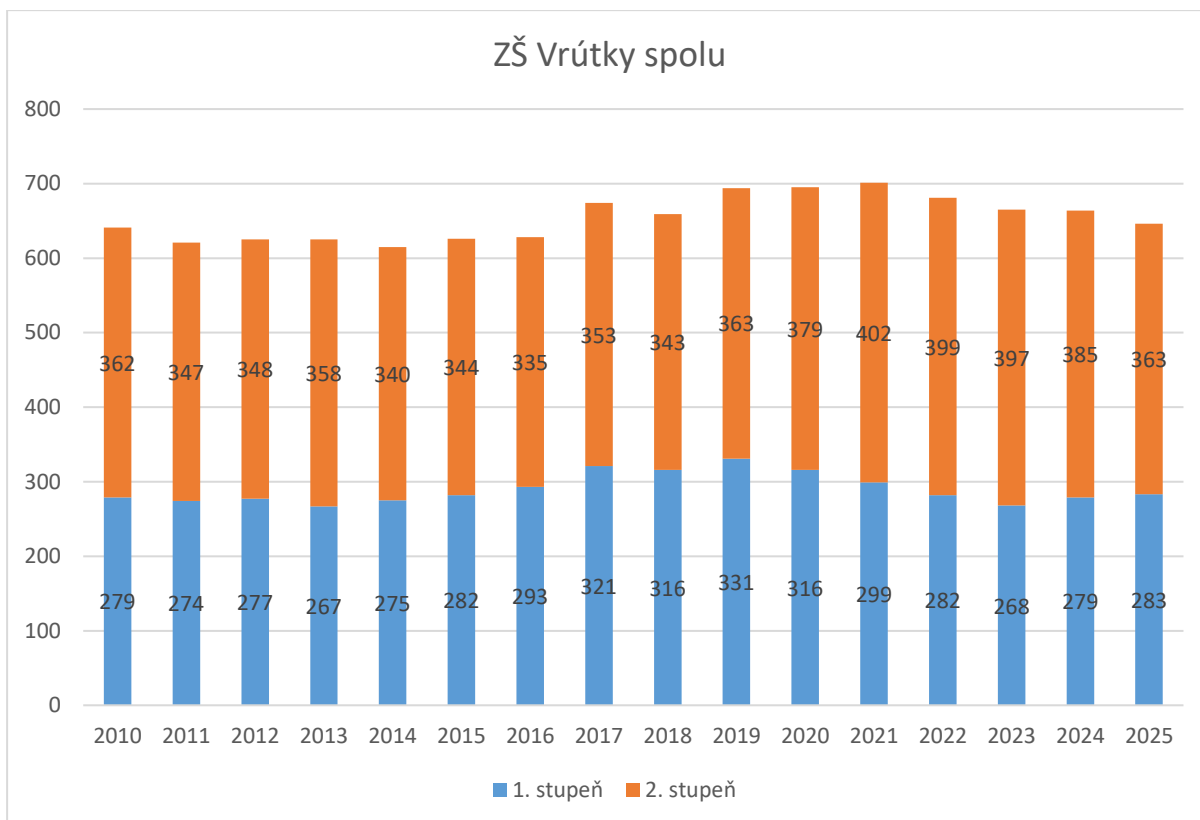

Niekoľkoročná vlna pôrodnosti z prvej dekády 21. stor. aktuálne pozitívne ovplyvňuje počty žiakov prvého a od r. 2017 postupne aj druhého stupňa základných škôl v SR.³ Referenčná populácia žiakov základných škôl vo vrútockých školských obvodoch vypočítaná zo živonarodených detí v relevantných ročníkoch vrcholí v prípade 1. stupňa v r. 2019, odkedy postupne klesá, zatiaľ čo v prípade žiakov 2. stupňa základných škôl dosahuje tento ukazovateľ svoj vrchol v rokoch 2021 - 2022. V r. 2025 by sa tento ukazovateľ mal dostať na úroveň roku 2010.

Obr. 18 - 20: Referenčná populácia žiakov základných škôl vo Vrútkach

³ Tamže

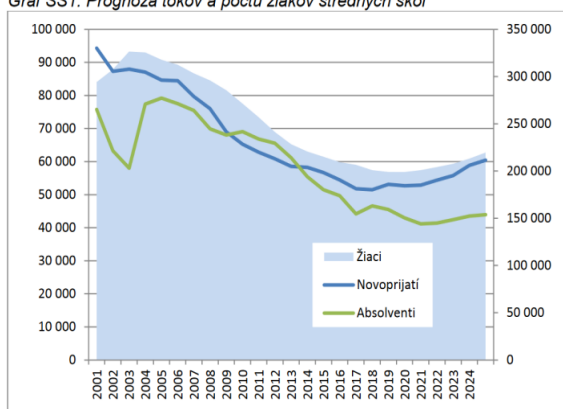

Zdroj: ŠÚSR

Z hľadiska prognózovanej demografie môžeme konštatovať, že počet absolventov základných škôl, ktorí budú disponibilní pre stredné školy v nastávajúcich školských rokoch až do r. 2025 bude postupne narastať, čo potvrdzuje aj oficiálna prognóza do r. 2025⁴, Uvedená prognóza tiež predpokladá nárast počtu žiakov gymnázií, vid' obr. 17 – 18.

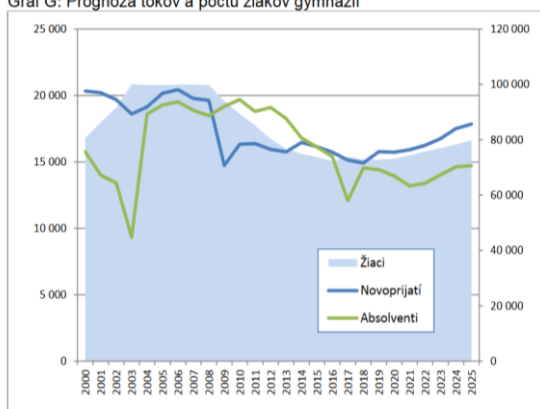
Obr. 21 – 22: Prognózy počtu žiakov stredných škôl a gymnázií v SR

Graf SŠ1: Prognóza tokov a počtu žiakov stredných škôl

Zdroj: CVTI SR

Graf G: Prognóza tokov a počtu žiakov gymnázií

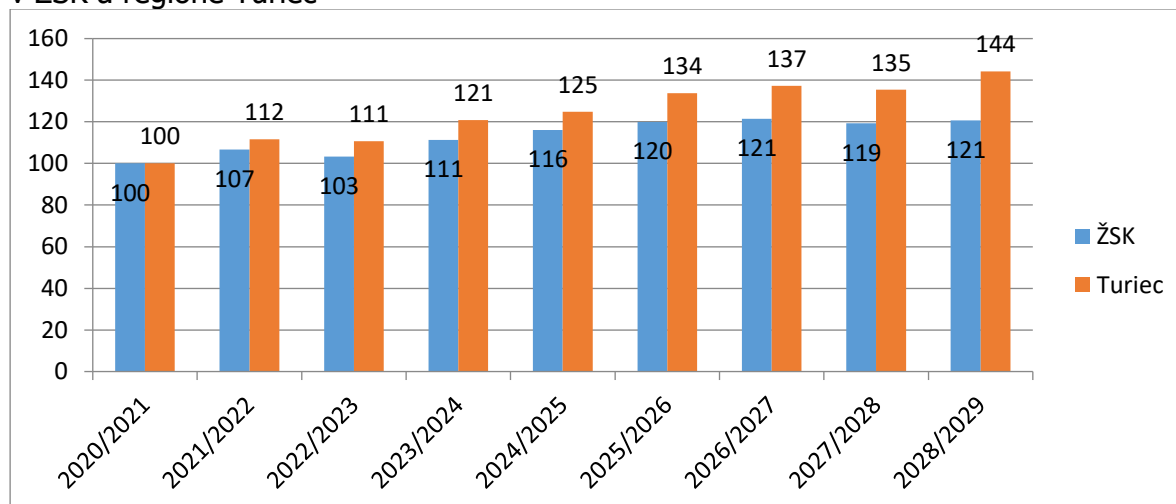
Zdroj: CVTI SR

Daný trend na celoslovenskej úrovni bude platiť aj pre územie Žilinského samosprávneho kraja (ďalej iba ŽSK) a osobitne pre územie regiónu Turiec. Kým v rámci ŽSK sa v porovnaní so školským rokom 2020/2021 zvýši počet prijímaných žiakov do prvého

⁴ Bližšie pozri: https://www.cvtisr.sk/buxus/docs//JH/Vykony_RS19.pdf

ročníka stredných škôl v šk. roku 2028/2029 o 21%, v prípade regiónu Turiec tento nárast bude až na úrovni 44% za rovnaké obdobie (viď dolu uvedený graf vypracovaný na základe údajov EDUZBERU 2018).

Obr. 23: Prognóza percentuálneho nárastu žiakov prijímaných do 1. ročníka stredných škôl v ŽSK a regióne Turiec

Zdroj: CVTI (EDUZBER – 2018) – vlastný graf

Z hľadiska vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva možno uviesť, že 18,24% obyvateľov Vrútok má vysokoškolské vzdelanie, ako aj to, že dospelých osôb bez akéhokoľvek vzdelania je na základe SODB 2021 zanedbateľné množstvo.

Tab. 7: Štruktúra obyvateľstva podľa vzdelania

Štruktúra obyvateľstva podľa vzdelania								
Spolu	bez ukončeného vzdelania – osoby vo veku 0-14 rokov		základné vzdelanie		stredné odborné (učňovské) vzdelanie (bez maturity)		úplné stredné vzdelanie (s maturitou)	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
7 511	780	10,38	1 141	15,19	1 471	19,58	2 155	28,69

vyššie odborné vzdelanie		vysokoškolské vzdelanie		bez školského vzdelania – osoby vo veku 15 rokov a viac		nezistené	
Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
375	4,99	1 370	18,24	5	0,07	214	2,85

Zdroj: SODB 2021

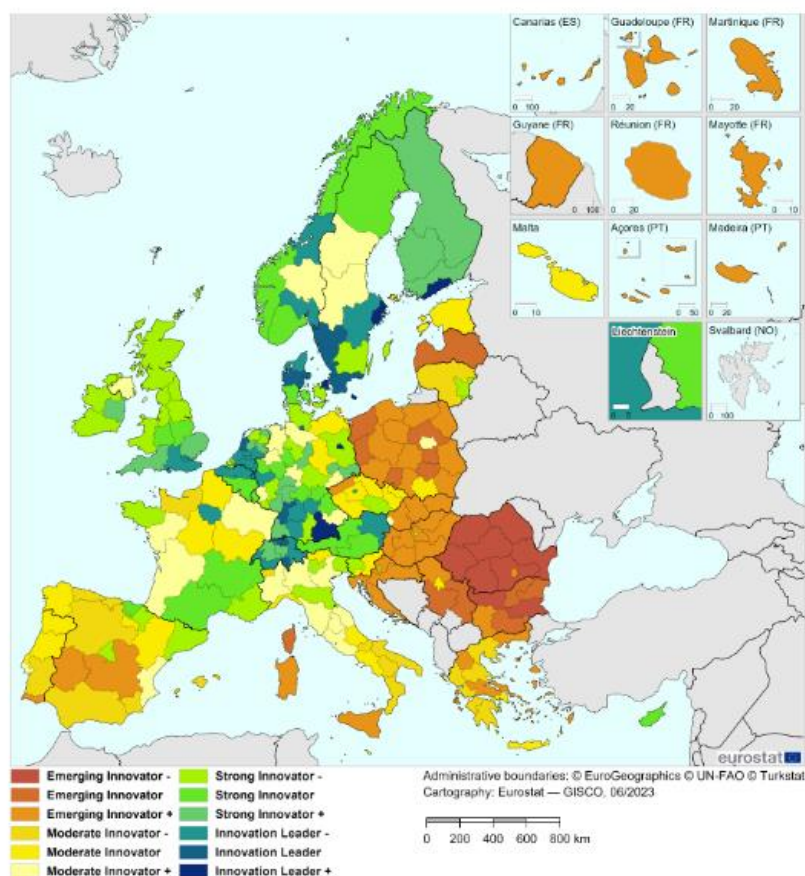
1.1.3 Ekonomický potenciál a trh práce

1.1.3.1 Podniky

V rokoch 2020 - 2021 bol vývoj hrubého domáceho produktu (HDP) v Európskej únii ovplyvnený pandemiou ochorenia COVID-19. Reálne HDP pokleslo vo všetkých krajinách Európskej únie s výnimkou Írska v priemere o 6,1 %. Recesia sa prejavila aj na Slovensku, kde po desiatich rokoch rastu reálne HDP pokleslo o 4,8 %. Protipandemické opatrenia ovplyvnili predovšetkým domáci dopyt. Poklesla tiež spotreba domácností najmä v sektore služieb, čo viedlo k nárastu úspor. Priemysel bol v porovnaní so sektorom služieb opatreniami zasiahnutý menej, čo pomohlo slovenskému vývozu.

Z hľadiska inovačného potenciálu majú slovenské podniky vrátane firiem na území Žilinského kraja a okresu Martin stále výrazný deficit oproti vyspelým západným ekonomikám. Inovačnú výkonnosť regiónov EÚ každoročne vyhodnocuje Európska komisia na základe dosiahnutého regionálneho inovačného indexu (Regional Innovation Scoreboard). Spomedzi 239 skúmaných regiónov EÚ v roku 2023 najpočetnejšiu skupinu tvoria priemerní inovátori (94 regiónov resp. 42,7 %), kam sa radia aj tri regióny SR (NUTS 2 – Západné Slovensko, Stredné Slovensko, Východné Slovensko)

Obr. 24: Mapa regiónov EÚ podľa stupňa inovatívnosti

Zdroj: *European Innovation Scoreboard, 2023*

Aglomerácia Martin – Vrútky - Sučany je jedným hlavných centier priemyslu a podnikania v Žilinskom kraji, ktorý z hľadiska tvorby hrubého domáceho produktu (HDP) patrí medzi stredne výkonné slovenské regióny. V r. 2021 podiel Žilinského kraja na HDP Slovenskej republiky (98 523 mil. EUR) činil 11,16%, čo bolo 10 997,65 mil. EUR v bežných cenách.

Žilinský kraj vykazuje vyššiu dominanciu priemyslu a stavebníctva než je celoslovenský priemer. Naopak v oblasti sektorov služieb s výnimkou služieb v oblasti informácií a komunikácie sa podiel na tvorbe hrubej pridanej hodnoty (HPH) zväčša pohybuje pod celoslovenským priemerom. Na základe uvedených faktov možno Žilinský kraj považovať najmä za priemyselný kraj s rozvinutým stavebníctvom. V sektore informácií a komunikácie zastáva Žilinský kraj tretiu pozíciu po Bratislavskom kraji a Košickom kraji, pričom podiel tohto sektora na tvorbe regionálnej HPH síce nepatrí medzi dominantné, vykazuje však rastúci trend.

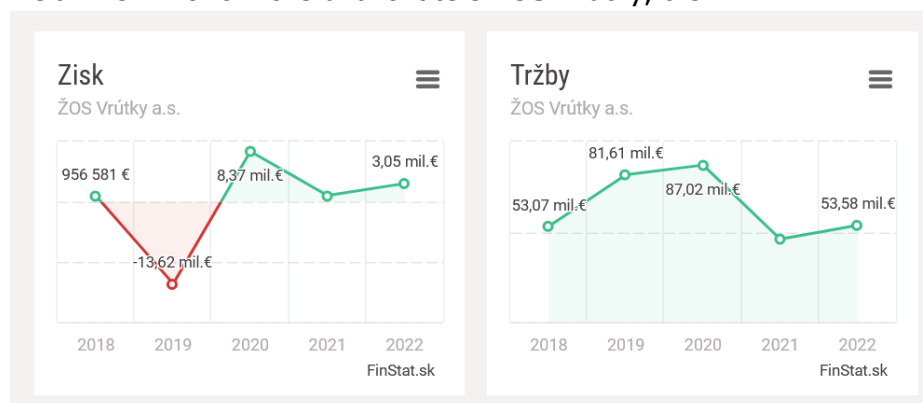
V okrese Martin je 14,6% podiel podnikov na počte všetkých podnikov v Žilinskom kraji. Primát má okres Žilina s 36,2% podielom na počte všetkých podnikov v kraji. V okrese nie je ani jedna firma, ktorá by zamestnávala viac ako tisíc zamestnancov. Žiadny podnik z okresu Martin sa z hľadiska objemu tržieb v roku 2022 nezaradil do prvej tridsiatky firiem v Žilinskom kraji. Rebríčku dominujú najmä zahraničné firmy so sídlom v okrese Žilina. Z martinských firiem najvyššie tržby v roku 2022 dosiahla spoločnosť Unilabs Slovensko, s.r.o. (historicky Alpha medical, s.r.o.), za ňou sa umiestnila elektrotechnická spoločnosť KraussMaffei Technologies, spol. s r.o. zo Sučian a tretiu priečku obsadil výrobca obuvi ECCO Slovakia, a.s. z Martina. Z hľadiska počtu zamestnancov je ešte možné uviesť spoločnosť Workcontrol s.r.o. z Martina vykazujúcu vyše 500 zamestnancov, či Mountfield SK, s.r.o. z Martina s vyše 250 zamestnancami. Z nepodnikateľského sektora je potrebné uviesť ešte významného zamestnávateľa – Univerzitnú nemocnicu Martin s vyše 2000 zamestnancami, Slovenskú národnú knižnicu s vyše 250 zamestnancami a Mesto Martin a organizácie v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti.

Vrútky a Martin vytvárajú spolu jednu urbanistickú aglomeráciu, kde sú sledovateľné väzby na ťažiská osídlenia a to predovšetkým v intenzite dochádzky za prácou. Reálna blízkosť okresného mesta a dopravnej dostupnosti po železnici a cestných komunikáciách na všetky smery, vytvárajú podmienky pre rast a rozvoj Vrútok a uspokojovanie potrieb obyvateľov vrátane hľadania a nachádzania pracovných miest. Poloha mesta zabezpečuje jeho obyvateľom kvalitnú školskú, sociálnu a technickú infraštruktúru. Dobrá infraštruktúra zabezpečuje aj podmienky pre migráciu obyvateľov do krajského mesta Žilina. Zo spoločností so sídlom vo Vrútkach najväčší obrat za rok 2022 vykázala spoločnosť ŽOS Vrútky, a.s. venujúca sa výrobe železničných lokomotív a vozového parku. Z ďalších vrútockých firiem s významným obratom alebo väčším počtom zamestnancov je potrebné spomenúť ŽOS Trading s.r.o., ATTACK, s.r.o., Aluprint, s.r.o., ŽOS-EKO, s.r.o., či ZEPRA - SLOVENSKO, s.r.o. Významným zamestnávateľom z nepodnikateľského sektora je aj Mesto Vrútky a organizácie v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti.

Tab. 8: Prehľad významných podnikov so sídlom vo Vrútkach

Názov	Počet zamestnancov	Adresa
ŽOS Vrútky a.s.	500-999	Dielenská Kružná 2, 038 61 Vrútky
ALUPRINT, s.r.o.	100-249	Dielenská Kružná 24, 038 61 Vrútky
ZEPRA - SLOVENSKO, s.r.o.	50 - 90	Južná 3060/2 038 61 Vrútky
ATTACK, s.r.o	1-49	Dielenská Kružná 5020, 038 61 Vrútky
BRA-VUR, a.s.	1-49	Ulica za mostom 4, 038 61 Vrútky
Business rental center Martin s.r.o.	1-49	Francúzskych partizánov 43, 038 61 Vrútky
GASTON TRADE s.r.o.	1-49	Lesná 2812/36, 038 61 Vrútky
EUROPOWER, s.r.o.	1-49	Francúzskych partizánov 3498/70, 038 61 Vrútky
FAREN SLOVAKIA, s.r.o.	1-49	Sv. Cyrila a Metoda 3431/27, 038 61 Vrútky
FP Kriváň, spol. s r.o.	1-49	Sv.Cyrila a Metoda 2, 038 61 Vrútky
Habanero Steak Pub, s.r.o.	1-49	Jánošovská 5400, 038 61 Vrútky
Ing. Miroslav Mlynár, PhD.	1-49	Matušovičovský rad 3524/74, 038 61 Vrútky
Marta Tokárová Dom potravín	1-49	I. čsl. brigády , 038 61 Vrútky
ŽOS TRADING, s.r.o.	1-49	Dielenská kružná 2, 038 61 Vrútky
Marting, s.r.o.	1-49	Nábřežná 2, 038 61 Vrútky
OMEGA Slovakia spol. s r.o.	1-49	Dielenská Kružná 2422/38, 038 61 Vrútky
Rudolf Bakala TERMOGAS	1-49	Dielenská Kružná 5578/5, 038 61 Vrútky
ŽOS - MEDIKA, s.r.o.	1-49	Dielenská Kružná 2, 038 61 Vrútky
ŽOS-EKO, s.r.o.	1-49	Dielenská Kružná 2, 038 61 Vrútky
Marta Homolová	1-49	I.čsl.brigády 3256/37, 038 61 Vrútky
Simex Control SK, s.r.o.	1-49	Sv.Cyrila a Metoda 15, 038 61 Vrútky
VITAR SLOVAKIA, spol. s r.o.	1-49	Horná Kružná 5577/52, 038 61 Vrútky
ŽOSTAV, s.r.o.	1-49	Dielenská Kružná 2, 038 61 Vrútky
MZ SECURITY, s.r.o.	1-49	Dielenská Kružná 2, 038 61 Vrútky
Mestský podnik služieb Vrútky, s.r.o.	1-49	Cyrila a Metoda 29, 038 61 Vrútky

Obr. 25: Ekonomické ukazovatele ŽOS Vrútky, a.s.

Zdroj: Finstat.sk

1.1.3.2 Fyzické osoby - podnikatelia

V r. 2022 bolo v okrese Martin registrovaných 6 520 fyzických osôb – podnikateľov, čo bol 10,5% podiel na počte fyzických osôb – podnikateľov v Žilinskom kraji. Tak, ako v prípade Žilinského kraja, dominantnú 92,8% zložku z tohto počtu tvorili živnostníci, ktorých bolo 6 048. Zvyšok tvorili fyzické osoby registrované v rámci slobodných povolání a samostatne hospodáriaci roľníci.

Na území mesta Vrútky bolo k 31.12.2022 evidovaných 534 fyzických osôb – podnikateľov, pričom 506 z nich podnikalo na živnosť.

1.1.3.3 Zamestnanosť

Vývoj zamestnanosti v EÚ aj v SR bol nepriaznivo zasiahnutý útlmom ekonomických aktivít spôsobeným epidémiou koronavírusu, ktorá sa zapísala pod pokles počtu pracovných miest v rokoch 2020 – 2021 oproti predchádzajúcim rokom. Zamestnanosť v roku 2020 medziročne poklesla o 1,9 % (v priemere EU27 poklesla o 1,5 %). Najväčší pokles zamestnanosti zaznamenalo Španielsko (o 4,2 %), viac ako o 2 % sa znížila aj zamestnanosť v Estónsku, Lotyšsku, v Bulharsku, Maďarsku a Taliansku. Od ukončenia pandémie zamestnanosť v postupne, hoci opatrne, narastá.

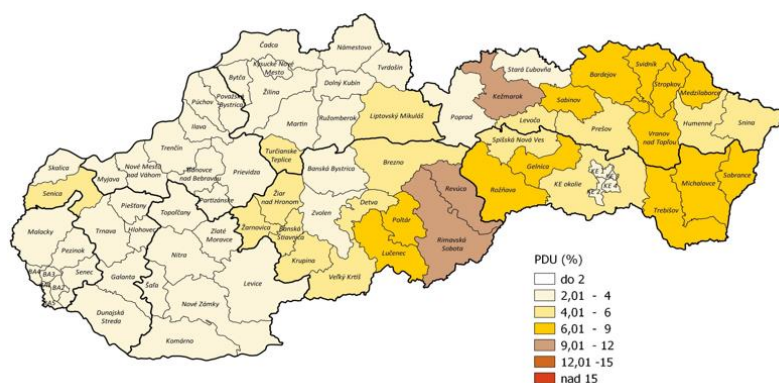
Hlavným cieľom stratégie Európa 2020 je zvýšiť mieru zamestnanosti mužov a žien vo veku od 20 do 64 rokov na 75%. SR má k tomuto európskemu cieľu prispieť zvýšením miery zamestnanosti svojich obyvateľov v danej vekovej kategórii na 72 %. Vyššia miera zamestnanosti v Európe sa má dosiahnuť najmä prostredníctvom vyššej zamestnanosti žien, starších osôb, mladých ľudí, ľudí s nízkou kvalifikáciou a legálnych migrantov.

1.1.3.4 Nezamestnanosť

V r. 2013 sa naštartovala konjunktúra hospodárstva po niekoľkoročnom útlme. Automaticky začala klesať nezamestnanosť, a to až do nástupu pandémie COVID – 19 v roku 2020. Od konca roku 2021 dochádza opätovne k jej postupnému poklesu. Evidovaná nezamestnanosť vypočítavaná ako podiel uchádzačov o zamestnanie v produktívnom veku z počtu obyvateľov v produktívnom veku sa v júli 2023 držala v okrese Martin na úrovni 2,98%. V ostatných okresoch Žilinského kraja dosahovala nasledovné hodnoty: Bytča – 3,40 %, Čadca – 3,24 %, Dolný Kubín – 3,91 %, Kysucké Nové Mesto – 3,73 %, Liptovský Mikuláš – 4,01 %, Námestovo – 2,75 %, Ružomberok – 3,62 %, Turčianske Teplice – 4,27 %, Tvrdošín – 2,90 %, Žilina – 2,93 %.

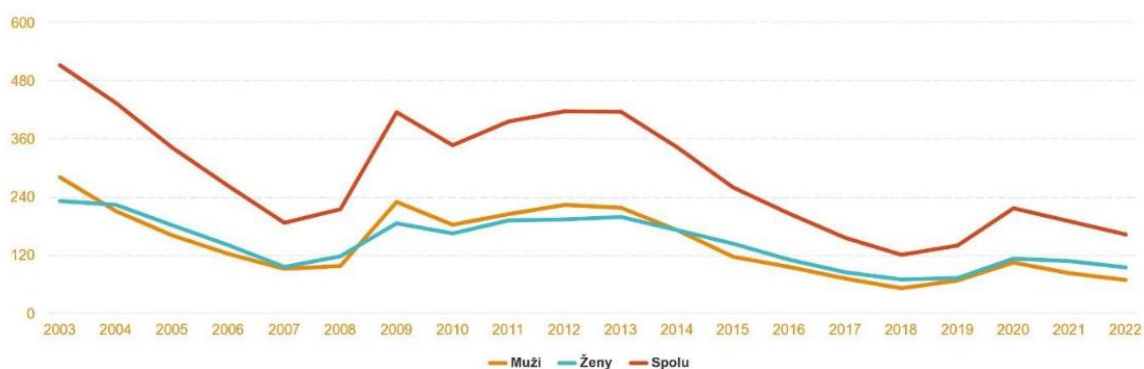
Za najviac ohrozenú skupinu uchádzačov o zamestnanie v Žilinskom kraji aj okrese Martin je možné považovať mladých ľudí do 25 rokov veku, pričom percento ich nezamestnanosti v rámci danej vekovej skupiny klesá úmerne k dosiahnutému stupňu vzdelania, a tiež uchádzačov vo veku 50+.

Obr. 26: Evidovaná nezamestnanosť v okresoch SR, júl 2023

Zdroj: ÚPSVaR, 2023

Obr. 27: Uchádzači o zamestnanie v meste Vrútky

Vek	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
do 20 rokov	8	11	8	6
od 20 do 24	15	30	20	19
od 25 do 35	29	49	37	25
od 35 do 45	32	45	43	45
od 45 do 55	38	50	45	36
nad 55 rokov	17	31	36	31
Spolu	139	216	189	162

Zdroj: Výročná správa mesta Vrútky za rok 2022

Celkový počet uchádzačov o zamestnanie vo Vrútkach na začiatku roku 2022 bol 189. Nezamestnanosť v priebehu roku 2022 mala klesajúcu tendenciu a stav uchádzačov o zamestnanie bol k 31.12.2022 znížený celkom o 27, t. j. o 14%. Najviac uchádzačov je vo veku od 35-45 rokov a doba evidencie je najviac 3-6 mesiacov. Z hľadiska štruktúry UoZ podľa vzdelania darí sa umiestňovať uchádzačov so základným vzdelaním z dôvodu väčšieho počtu vhodných pracovných ponúk. Nadálej prevláda stredné odborné, úplné

stredné odborné a úplné stredné všeobecné vzdelanie. Za rok 2022 sa najťažšie zamestnávali uchádzači o zamestnanie so stredným odborným vzdelaním až 97.

1.1.3.5 Životná úroveň

Vlastníctvo predmetov dlhodobej spotreby v rámci sčítaní obyvateľov, domov a bytov v r. 2001, 2011 dokazuje, že podiel obyvateľov všetkých okresov Žilinského kraja vrátane okresu Martin vlastniacich predmety dlhodobej spotreby u jednotlivých kategórií narastá. Kým v r. 2001 osobné auto vlastnilo 34,4% domácností, v r. 2011 to už bolo 46,6% domácností. Osobný počítač sa nachádzal v r. 2001 v 13% domácností, v r. 2011 už bol v 46,6% domácností. Kým mobilný telefón v r. 2001 malo 22,9% domácností, v r. 2011 to už bolo 77,7% domácností. Naopak poklesol počet telefónov v byte (pevná linka). Kým v r. 2001 ju malo zavedenú 73,4% domácností okresu Martin, v r. 2011 to už bolo iba 44,2% domácností, čo súvisí nielen s mobilnými telefónmi ale aj s nárastom využívania internetu, ako prostriedku komunikácie. V rámci SODB 2021 sa uvedené indikátory nesledovali.

Komfort bývania je možné sledovať aj cez posúdenie kvality a kvantity bytového fondu. Pokiaľ ide o vek bytov, najväčší počet bytov sa v meste Vrútky, ako aj v okrese Martin vybudoval v rokoch 1961 – 1990, kedy sa v Martine rozvíjal strojársky a zbrojársky priemysel a vo Vrútkach železničné opravárstvo a strojárstvo. Hoci bytová výstavba sa intenzívne rozvíjala v tom období na celom Slovensku, tempo ich výstavby v Martine, ktorého súčasťou boli aj Vrútky, bolo rýchlejšie. Naopak bytová výstavba po r. 1990 v Martine a Vrútkach nedosahuje tempo priemeru SR ani priemeru Žilinského kraja.

Tab. 8: Bytový fond podľa doby výstavby v %

	Spolu bytov	pred r. 1919	1919 - 1945	1946 - 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990	1991 - 2000	2001 - 2005	2006 a neskôr	Nezistené
SR	1 941 176	2,2	6,0	13,4	17,1	22,2	16,6	4,9	2,6	3,2	11,8
ŽSK	239 799	1,8	5,7	14,2	16,3	22,1	15,0	5,4	2,9	3,5	13,1
okres Martin	34 934	1,8	5,7	14,7	19,0	24,7	17,2	4,0	1,9	2,4	8,7

Zdroj: ŠÚ SR – Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011

Na základe údajov SODB 2021 sa na území mesta Vrútky nachádzalo 1397 domov, z ktorých bolo 1 167 rodinných domov a 134 bytových domov. Domov s vodovodnou prípojkou z verejnej siete bolo 1 278, domov s plynovou prípojkou bolo 881, domov s prípojkou na verejnú kanalizáciu bolo 1 164 a obnovených domov 1 008.

Z 3 204 bytov na území mesta Vrútky bolo 1 177 bytov v rodinných domoch a 1 860 bytov v bytových domoch. Bytov vo vlastníctve samosprávy bolo 129.

Priemerná podlahová plocha bytu bola 83,69 m². Bytov s vodovodom zo spoločného zdroja bolo 3 072 a bytov vykurovaných plynom bolo 1 377.

Hlavnými prvkami súkromných investícií do hromadnej bytovej výstavby na Vrútkach v súčasnosti je končiaca výstavba dvoch bytových domov Javorka a Pínia, ako aj končiaca sa výstavba bytovky v centre mesta pri železničnej stanici. Kým v prvom prípade sú byty kupované do individuálneho vlastníctva, v druhom prípade pôjde o nájomné byty. Započaté sú projekčné a inžinierske práce na dvoch bytových domoch v priestore bývalej ubytovne Fatra a prebieha aktualizácia územného plánu mesta za účelom revitalizácie bývalého areálu spoločnosti Doprastav na kombinované hromadné aj individuálne bývanie. V bezprostrednej blízkosti areálu Doprastavu sa realizuje ďalšia súkromná investícia do rozvoja individuálneho bývania.

1.1.3.6 Priemerná mzda

Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca v podnikoch nad 20 zamestnancov v okrese Martin bola v roku 2021 na úrovni 1352 Eur, čo bolo len o 49 Eur menej ako bola priemerná mesačná nominálna mzda v Slovenskej republike. V rámci Žilinského kraja patrí okres Martin medzi okresy s vyššou mzdou, než je celokrajský priemer (o 44 Eur v roku 2021), čo súvisí s prítomnosťou zamestnávateľov v regióne, ako aj s blízkosťou do sídla kraja s množstvom etablovaných firiem.

MESTO VRÚTKY

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky 2023 – 2030

2 INFRAŠTRUKTÚRA A OBČIANSKA VYBAVENOSŤ

2.1 Dopravná infraštruktúra

2.1.1 Transeurópska dopravná sieť a Vrútky

Multimodálna základná sieť TEN – T má ambíciu stať sa do r. 2040 pilierom dopravy na jednotnom trhu EÚ. Cieľom jej vybudovania je bezpečnejšie cestovanie a odľahčenie premávky, hladšie a rýchlejšie presuny a zníženie vplyvu dopravy na životné prostredie. Z troch koridorov základnej siete TEN – T, ktoré prechádzajú SR, prechádza mestom Martin a regiónom Turiec severná vetva koridoru Rýn – Dunaj vedúca cez Stuttgart, Mníchov, Prahu, Ostravu, Žilinu až na slovensko – ukrajinskú hranicu. V rámci žilinsko – martinského ťažiska osídlenia prvej úrovne, v Žiline, tento koridor križuje tiež Baltsko – jadranský koridor vedúci od poľských prístavov Gdansk a Gdynia a prístavov Štetín a Świnoujście cez Českú republiku, resp. Slovensko, Rakúsko, Slovinsko až k talianskym prístavom Terst, Benátky a Ravenna.

Obr. 15: Koridory siete TEN – T v Žilinskom kraji

Zdroj: ŽSK

2.1.2 Nadradená cestná sieť vedúca okresom Martin

Nadradená cestná sieť v SR pozostáva zo štyroch diaľnic s celkovou plánovanou dĺžkou 705 km a ôsmich rýchlostných ciest s plánovanou dĺžkou vrátane peáží (spoločných úsekov) 1 263 km.

Mestom Vrútky vedie diaľnica D1, na ktorú sa v susednom Martine napája rýchlostná cesta R3, čo potvrdzuje pozíciu súmestia Martin - Vrútky ako významného dopravného uzla. Celá diaľnica D1 a tiež úsek R3 od Martina až po štátnu hranicu SR s Maďarskom sú zaradené do základnej siete TEN – T. V rámci turčianskeho úseku diaľnice D1 je však potrebné dobudovať tunel Višňové – Dubná skala a tiež diaľničné prepojenie Turany – Hubová, kde stále nie je rozhodnuté o finálnom variante riešenia. Z rýchlostnej komunikácie R3 v okrese Martin je len krátky diaľničný privádzač spájajúci d1 s cestou I/18, príprava ďalších úsekov vrátane úseku Martin - Rakovo stagnuje.

2.1.3 Cesty I. II. a III. triedy

Vzhľadom k nedostavaným úsekom diaľnice D1 a rýchlostnej komunikácie R3 v okrese Martin prechádza ťarcha zabezpečenia dopravnej obslužnosti územia, ako aj tranzitnej dopravy týmto územím prechádzajúcej, pokiaľ ide o cestnú dopravu, v plnej miere na cesty I. a II. triedy, v niektorých prípadoch aj na cesty III. triedy a mestské komunikácie.

V prípade mesta Vrútky sa tento fakt prejavuje vo vysokých dopravných intenzitách na štátnej ceste I/18 vedúcej intravilánom Vrútok.

Žilinský kraj najmä vzhľadom k svojmu hornatému charakteru, ktorý sústreďuje osídlenie iba do kotlín a dolín hlavných riečnych tokov, patrí ku krajom s najnižšou hustotou cestnej siete, a to tak v prepočte na km² ako aj v prepočte na tisíc obyvateľov. Ani okres Martin nie je výnimkou.

Tab. 15: Cestná infraštruktúra v okresoch Žilinského kraja v r. 2023

ÚZEMNÉ ČLENENIE: SR/KRAJE - ŽILINSKÝ KRAJ

STAV CESTNEJ SIETE K: 01.01.2023

OKRES	DIAĽNICA / D	DIAĽNICA / R	CESTY I. TRIEDY	CESTY II. TRIEDY	CESTY III. TRIEDY	SPOLU	DIAĽNICE A CESTY, KTORÉ SÚ SÚČASŤOU:			ROZLOHA km ²	POČET OBYVATEĽOV počet	HUSTOTA CESTNEJ SIETE	
							"E" ŤAHOV	TRÁS "TEM"	MULTIMODÁL- NYCH A DOPLNKOVÝCH KORIDOROV "TEN T"			km/km ²	km ² /1000 obyv.
	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]				
Bytča	9,348		25,645	30,070	42,736	107,799	27,206	9,348	9,348	282	31 159	0,383	3,460
Čadca	20,932		53,748	69,025	110,319	254,024	30,906	33,139	32,251	761	88 306	0,334	2,877
Dolný Kubín		5,733	58,532	13,946	88,518	166,729	34,061	5,441	43,565	492	38 982	0,339	4,277
Kysucké Nové Mesto			11,198		55,308	66,506	11,198	11,198	11,198	174	32 677	0,383	2,035
Liptovský Mikuláš	44,925		72,251	64,254	173,099	354,529	44,925	44,925	44,925	1 341	71 810	0,264	4,937
Martin	15,840	1,344	47,815	7,889	133,627	206,515	20,887	20,887	57,051	736	94 096	0,281	2,195
Námestovo			38,774	34,690	87,608	161,072				690	63 382	0,233	2,541
Ružomberok	2,936		59,660		91,563	154,159	59,506	51,378	51,378	647	57 214	0,238	2,694
Turčianske Teplice		4,201	35,307	15,387	80,962	135,857			23,291	393	15 902	0,346	8,543
Tvrdošín		7,780	21,694	42,608	56,381	128,463	22,948		22,991	479	35 829	0,268	3,585
Žilina	25,492		80,464	45,373	177,693	329,022	39,210	36,017	41,065	815	161 215	0,404	2,041
ŽILINSKÝ KRAJ SPOLU:	119,473	19,058	505,088	323,242	1 097,814	2 064,675	290,847	212,333	337,063	6 809	690 569	0,303	2,990

Zdroj: SSC

Nízka hustota cestnej siete sa logicky premieta v jej vyššej zaťažnosti a vyššej potrebe investícií na zabezpečenie jej požadovaného stavu. Prevažná časť ciest I. triedy v okrese Martin, tak ako v takmer všetkých okresoch Žilinského kraja s výnimkou okresu Žilina, je v nevyhovujúcom až havarijnom stave. Kostru cestnej dopravy v okrese Martin tvoria cesta I/18 a cesta I/65. Obe cesty vedú v línii základnej siete TEN-T.

Z regionálnych ciest vedie Vrútkami cesta III. triedy č. III/2137 spájajúca Vrútky so susedným Martinom. Cesta I/18 aj cesta III/2137 sú v dobrom stave. Vzhľadom k skutočnosti, že obe cesty prechádzajú zastavaným územím mesta a často nimi prechádzajú chodci, vrátane detí a žiakov miestnych materských a základných škôl, je nevyhnutné posilňovať opatrenia na zvýšenie bezpečnosti všetkých účastníkov cestnej premávky.

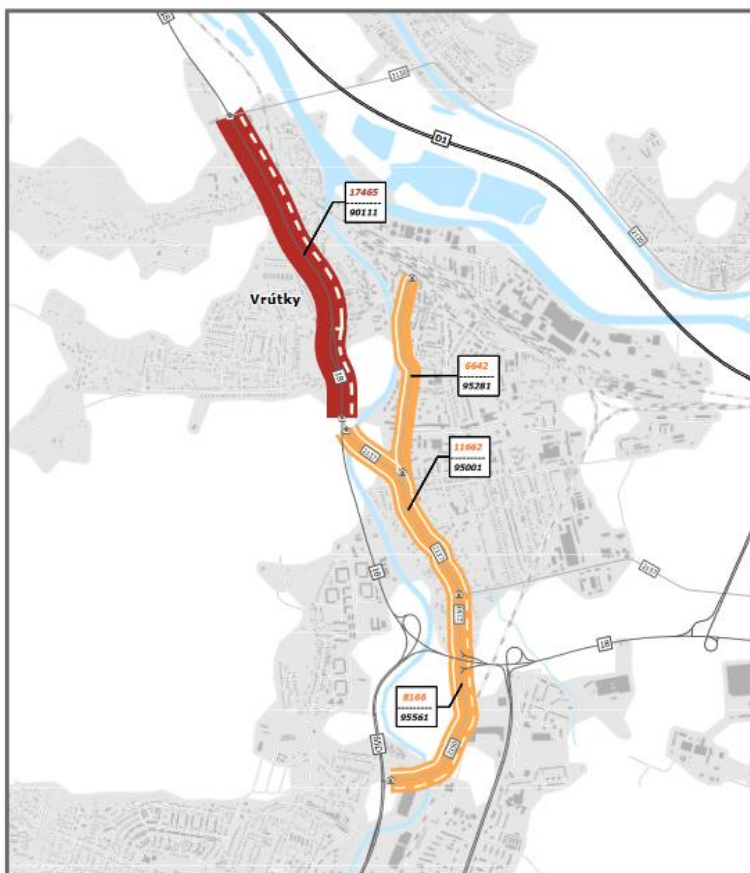
2.1.4 Dopravné intenzity a nehodovosť

Posúdenie zaťaženia cestnej siete a plánovanie jej rozvoja je realizované na základe merania intenzity dopravy prechádzajúcej profilom cestného úseku. V celoštátnych prieskumoch sa intenzita dopravy uvádza ako ročný priemer denných intenzít v skutočných vozidlách. Z troch najzaťaženejších úsekov v Žilinskom kraji, ktoré sa nachádzajú v lokalitách nedobudovanej nadradenej cestnej siete, dva úseky prechádzajú okresom Martin a jeden aj katastrom mesta Vrútky:

- a) cesta I/18 v línii diaľnice D1 - osobitne v úseku Žilina – Vrútky – Martin - Sučany s priemernými dennými intenzitami prekračujúcimi 25 tis. vozidiel,
- b) cesta I/65 - osobitne v úseku Martin – Příbovce s hodnotami intenzity prekračujúcimi 20 tis. vozidiel za deň.

Pretiažená cestná sieť s vysokým (niekedy až viac ako 50%) podielom tranzitnej dopravy v Žilinskom kraji má za následok skutočnosť, že tento kraj patrí medzi kraje SR s najvyššou nehodovosťou. Pokiaľ ide o dopravné nehody s následkom smrti, je dokonca na prvom mieste. V r. 2020 malo z 1 832 dopravných nehôd na území kraja až 654 za následok stratu života. Dobrou správou je, že vzhľadom k spektru opatrení zameraných na znižovanie nehodovosti, dochádza v ostatných rokoch okrese Martin, tak ako v celej SR, k poklesu nehodovosti a tiež k poklesu úmrtí zapríčinených dopravnými nehodami.

Obr. 19: Intenzity dopravy v meste Vrútky v r. 2015 /červenou súčet všetkých vozidiel za deň, čiernou číslo sčítacieho úseku/

Zdroj: SSC

2.1.5 Miestne komunikácie a statická doprava

V správe Mesta Vrútky 25,98 km miestnych komunikácií a cca 56 km chodníkov. Mesto každoročne realizuje nevyhnutnú údržbu a opravy mestských komunikácií a podľa možností rozpočtu tiež rekonštrukciu a budovanie nových úsekov. Vzhľadom na nárast vlastníctva osobných motorových vozidiel sa ako akútna potreba javí aj rozširovanie parkovacích kapacít.

Z najvýznamnejších investícií samosprávy mesta Vrútky do miestnych komunikácií v uplynulom programovom období možno spomenúť tri etapy výstavby chodníka na Ul. Karvaša a Blahovca (r. 2018, 2019, 2021) realizované z vlastných a úverových zdrojov Mesta Vrútky, ako aj realizáciu projektu „*Výstavba chodníkov a rekonštrukcia miestnych komunikácií vo Vrútkach*“ financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a spolufinancovaného Mestom Vrútky, vďaka ktorému boli zrekonštruované Ul. Mierová a časť Ul. Sv. Cyrila a Metoda, pri ktorých boli tiež dobudované chodníky (2022). Nový povrch získal chodník na Ul. Lesná, ako aj viaceré ďalšie chodníky v miestnej časti Hluchovo vďaka pokládke optických káblov (2021). V jarných mesiacoch roku 2023 bola zrealizovaná pokládka asfaltového povrchu komunikácií na ul. Močiarna, Fatranská, Lúčna, Magurská a Minčolská financovaná z vlastných zdrojov Mesta Vrútky. Projektovo a inžiniersky sa pripravila výstavba chodníka na Ul. Horná (2023).

V rámci statickej dopravy je potrebné uviesť, že doprava statická sa od líniových dopravných systémov, ako sú cestná sieť, siete hromadnej dopravy a pod. odlišuje, netvorí systém. Regulovať, resp. ovplyvňovať statickú dopravu je možné len organizáciou dopravy a regulačnými opatreniami založenými na cenách za parkovanie, resp. odstavovanie vozidiel. Požiadavky na parkovanie sú najvyššie v centre mesta Vrútky, a to z dvoch dôvodov:

1. Vysoký stupeň hromadnej bytovej zástavby
2. Existencia železničnej stanice na hlavnej železničnej tepne.

Aby sa požiadavky na parkovanie v centre mesta znížili, je nutné buď obmedziť vjazdy vozidiel, alebo motiváciu vodičov k zaparkovaniu v centre mesta znížiť výškou poplatku. To zároveň vedie vodičov k využívaniu záchytných parkovísk, čo zároveň automaticky indukuje nutnosť výstavby záchytných parkovísk na vhodných miestach. Väčšia časť súčasnej zástavby bytových domov bola realizovaná v dobe, keď sa uvažovalo s výrazne nižším stupňom automobilizácie, ako je to už aj v súčasnosti. Už v súčasnosti sa preto prejavuje akútny nedostatok plôch pre statickú dopravu, čo sa v prípade neriešenia situácie v budúcnosti prejaví ešte v podstatne vyššej miere.

Mesto Vrútky reguluje statickú dopravu formou všeobecne záväzného nariadenia o dočasnom parkovaní motorových vozidiel na vymedzených úsekoch miestnych komunikácií na území mesta Vrútky, ktoré určilo štyri zóny plateného parkovania. Platba za parkovné je aktuálne možná výlučne hotovosťou do parkovacieho automatu. Rezidentom zároveň umožňuje predplatiť si parkovné miesto pri svojom bytovom dome formou úhrady miestnej dane. Motiváciou k využívaniu iných foriem dopravy je tiež účasť Mesta Vrútky na spoločnej MHD formou finančného príspevku a výstavbou infraštruktúry pre cyklo dopravu.

V roku 2020 Mesto Vrútky zabezpečilo vybudovanie desiatich nových parkovacích miest pri mestskom úrade, pričom jedno z nich slúži pre nabíjanie elektromobilov. V rámci projektu „*Výstavba chodníkov a rekonštrukcia miestnych komunikácií vo Vrútkach*“ bola vybudovaná nová spevnená plocha pri Kine 1. máj slúžiaca na parkovanie vozidiel (2022). Projekčne a inžiniersky je pripravená výstavba nového parkoviska na Ul. Čachovský rad pri športovej hale, ktorá už je vo výstavbe (2023 - 2024). vzhľadom k stále rastúcej automobilizácii v centre mesta je potrebné pripraviť opatrenia pre ďalšiu reguláciu parkovania s umožnením rôznych foriem platby parkovného (kartou, online).

2.1.6 Autobusová doprava

V okrese Martin prevádzkuje diaľkovú vnútroštátnu autobusovú dopravu celkom 12 dopravcov na 14 linkách. Diaľkovú medzinárodnú dopravu prevádzkuje 6 dopravcov na 8 linkách. Prímestskú autobusovú dopravu prevádzkujú dvaja dopravcovia na 21 linkách, pričom dominantným poskytovateľom služieb prímestskej dopravy v okrese Martin je Slovenská autobusová doprava Žilina, a.s. Mestskú hromadnú dopravu, ktorá zabezpečuje obsluhu Martina, Vrútok, Bystričky, Lipovca a Turčianskych Kľačian, vykonáva Dopravný podnik mesta Martin na autobusoch na plynový pohon (CNG). Autobusová stanica Vrútky je od roku 2016 v súkromných rukách, pričom poskytovateľ MHD z ekonomických dôvodov využíva neďaleké komunikácie ŽSR na dopravu cestujúcej verejnosti k železničnej stanici Vrútky. Pôvodná autobusová stanica, využívaná v súčasnosti iba prímestskou a diaľkovou dopravou, vykazuje stále vyšší modernizačný dlh. Pre zvyšovanie atraktívnosti verejnej osobnej dopravy treba tiež riešiť rozvoj záchytných parkovísk Park & Ride (P+R), Kiss & Ride (K+R).

Mesto Vrútky je jedným z mála sídiel svojej veľkostnej kategórie v SR, ktoré sa podieľajú na financovaní verejnej osobnej dopravy, a to formou príspevku pre DPMM. V záujme zvyšovania atraktivity MHD a bezpečnosti cestnej premávky Mesto Vrútky tiež postupne modernizuje autobusové zástavky. V r. 2021 bola vymenená zástavka pred mestským úradom, doplnená o krytý stojan na bicykle. Mesto Vrútky zapožičalo prístrešok DPMM pre novú zástavku pri železničnej stanici. Projekčne a inžiniersky je pripravená výstavba zástavky a autobusového zálivu pri ZŠ Hany Zelinovej, ktoré sa budú realizovať v roku 2024.

2.1.7 Cyklistická a pešia doprava

Chrbtovou kosťou cyklistickej infraštruktúry mesta Vrútky je cyklistická cestička spájajúca Vrútky s mestom Martin v línii nábrežia rieky Turiec vybudovaná v r. 2020 - 2021. V príprave je ďalší úsek tejto cyklotrasy, ktorý zabezpečí cyklodopravné prepojenie Vrútok a Lipovca a zároveň pripojí cyklotrasu Martin – Vrútky - Lipovec na turčiansky úsek Vážskej cyklotrasy projekčne a realizačne zabezpečovanej Žilinským samosprávnym krajom.

Je tiež potrebné rozvíjať potrebný mobiliár pre cyklodopravu ako chránené parkoviská pre bicykle, cyklostojany, nabíjacie stanice pre elektrobicykle, systémy automatickej požičovne bicyklov, hygienické zariadenia a pod. V prepojení na verejnú osobnú dopravu je potrebné rozvíjať v meste Vrútky systém cyklostojanov pri termináloch verejnej dopravy, tzv. Bike and Ride (B+R). V záujem podpory cyklodopravy vybuvovalo Mesto Vrútky v roku 2019

odpočinkovú zónu cyklotrasy s nabíjacou stanicou pre elektromobily a elektrobicykle, ako aj servisnú stanicou pre bicykle. V roku 2021 pred mestským úradom vybudovalo Mesto Vrútky s podporou grantových zdrojov verejný poschodový krytý prístrešok pre bicykle.

Hlavným peším ťahom v centre mesta Vrútky je pešia zóna vedúca od ul. Železničnej pri Železničnej stanici Vrútky po Kalinčiakovu ulicu, na ktorú nadväzujú chodníky pri mestských komunikáciách. Výraznou revitalizáciou prešla južná časť pešej zóny v rokoch 2022 – 2023. Chodníky v centre mesta sa zrekonštruovali a rozšírili o nové úseky chodníkov na Ul. Sv. Cyrila a Metoda a Mierovej ulici v rámci projektu „*Výstavba chodníkov a rekonštrukcia miestnych komunikácií vo Vrútkach*“ (2022), kedy tiež boli vytvorené tri nasvietené prechody pre chodcov. Dlhodobou výzvou je Ul. Karvaša a Blahovca a Ul. Horná, prepájajúce časti Karvaša a Blahovca a Hluchovo s centrom mesta. Popri Ul. Karvaša a Blahovca bol v troch etapách v r. 2018 – 2021 vybudovaný ľavostranný chodník po Ul. Jedľovú. Na Ul. Horná bola naprojektovaná a inžiniersky pripravená realizácia chýbajúceho úseku chodníka s predpokladanou dobou realizácie 2023 – 2024. Je tiež potrebné pokračovať vo zvyšovaní bezpečnosti na prechodoch prechodcov realizáciou viacerých bezpečnostných prvkov a zabezpečením ich primeraného osvetlenia.

2.1.8 Železničná doprava

Železničná doprava je v okrese Martin zabezpečovaná na celkovo 41 km železničných tratí. Mestom Vrútky vedie významná trať č. 180 Žilina – Košice, pričom sa na ňu napája tiež trať č. 170 Vrútky – Zvolen.

Železničná stanica Vrútky vykazuje investičný dlh, potrebu riešiť modernizáciu informačného systému, bezbariérovosť a komfort pre cestujúcu verejnosť. Je tiež potrebné realizovať rozvoj záchytných parkovísk a potrebu skvalitniť prepojenosť na ostatné systémy osobnej dopravy. Projekčne je pripravená rekonštrukcia a modernizácia výpravnej budovy a nástupísk vrátane informačného systému. Je potrebné doriešiť systém prestupovania medzi osobnou železničnou dopravou a MHD.

2.1.9 Letecká doprava

Medzinárodná letecká doprava osôb je v rámci žilinsko – martinského ťažiska osídlenia prvej úrovne možná z Letiska Žilina. Na rozdiel od Letiska Žilina nie je Letisko Martin – Tomčany medzinárodným letiskom, na čo ani nie je infraštruktúrne prispôsobené. Tým sú jeho možnosti pre rozvoj leteckej dopravy v meste Martin limitované. Ako jediné v Žilinskom kraji má však štatút civilného letiska. Letisko je záložným letiskom v núdzových prípadoch všeobecného letectva, pre sekundárnu záchrannú službu ho využíva Univerzitná nemocnica Martin a konajú sa tu mnohé podujatia miestneho, regionálneho i medzinárodného významu.

2.2 Inžinierske siete

2.2.1 Vodovodná sieť

Mesto Vrútky je zásobované pitnou vodou z viacerých zdrojov zo skupinového vodovodu SKV Martin v správe Turčianskej vodárenskej spoločnosti, a.s. Územie mesta Vrútky po pravej strane cesty I. triedy smerom na Žilinu, ako aj územie Mesta Martin, sú zásobované vodou z vodojemu Jahodníky s objemom 2x3000 m³, do ktorého je voda privádzaná z prameňa Lazce v Necpaloch a v prípade potreby aj z vodného zdroja v Blatnici.

Pre zásobovanie pitnou vodou obyvateľstva mesta Vrútky je významný aj vodný zdroj Lipovec - studňa. Z vodného zdroja Lipovec – studňa je voda prečerpávaná z ČS Lipovec do vodojemu Vrútky s objemom 2 x 650 m³, ktorý slúži na akumuláciu vody a vykryva nerovnomerný odber vody v sieti.

Výdatnosť vodných zdrojov v ostatných rokoch poklesla, aj z dôvodu klimatických zmien. Nevyhnutné pre zabezpečenie dostatočného množstva vody vo vodovodnej sieti mesta Vrútky, je vzájomné prepojenie vodovodných systémov Martin - Ostredok a VDJ Vrútky, prípadne inými opatreniami na zníženie strát v sieti, ako je napr. obnova jestvujúcej vodárenskej infraštruktúry.

V r. 2021 bola napojenosť obyvateľov na verejný vodovod v okrese Martin na úrovni 100%. V rámci Žilinského kraja toto číslo dosiahlo iba 92,4%, čo znamená, že okres Martin, ako aj okres Turčianske Teplice, patria medzi okresy presahujúce krajský priemer u tohto ukazovateľa. Najhoršími okresmi sú okresy Bytča a Čadca, kde prístup k pitnej vode z verejného vodovodu nemá viac ako 20% obyvateľov.

V prípade katastra mesta Vrútky sa posledná výraznejšia investícia do rozvoja vodovodnej a kanalizačnej siete uskutočnila v rokoch 2021 – 2022, kedy došlo k rozšíreniu verejného vodovodu a verejnej kanalizácie v hornej časti Ul. Karvaša a Blahovca. Celková dĺžka nového rozvodného vodovodného potrubia bola 670 m.

2.2.2 Kanalizačná sieť

Kanalizačná sieť územia mesta Vrútky je napojená na verejnú skupinovú kanalizáciu SKK Martin – Vrútky. Odpadové vody sú odvádzané kanalizačnou sieťou na ČOV Vrútky s projektovanou kapacitou 211 700 EO, kde sú po prečistení (mechanicko – biologické čistenie odpadových vôd so zaradením stupňa odstraňovania dusíka a fosforu) vypúšťané do recipientu. ČOV Vrútky zabezpečuje centrálné čistenie odpadových vôd pre okres Martin, t.j vyše 84 tis. obyvateľov.

V rámci zabezpečenia legislatívnych predpisov a limitov na vypúšťanie prečistených odpadových vôd z čistiarne odpadových vôd je potrebné zabezpečiť intenzifikáciu biologického stupňa na ČOV Vrútky. Z prevádzkových dôvodov je tiež nutné zabezpečiť rekonštrukciu a modernizáciu strojného odvodnenia kalov, ktorého existujúce zariadenia sú opotrebované, poruchové a energeticky náročné.

Napojenosť obyvateľstva na verejnú kanalizáciu v okrese Martin v roku 2021 dosiahla 88 %, čo znamená, že každý desiaty obyvateľ okresu býva v domácnosti, ktorá nie je napojená na verejnú kanalizačnú sieť. Aj u tohto ukazovateľa však okres Martin výrazne presahuje priemer Žilinského kraja, ktorý je iba na úrovni 72,7% k sledovanému obdobiu. V rokoch 2021 – 2022 bolo realizované rozšírenie splaškovej kanalizácie DN 300 v dĺžke cca 680 m v rámci investičnej akcie rozšírenia verejného vodovodu a verejnej kanalizácie na ul. Karvaša a Blahovca.

2.2.3 Systém zásobovania teplom

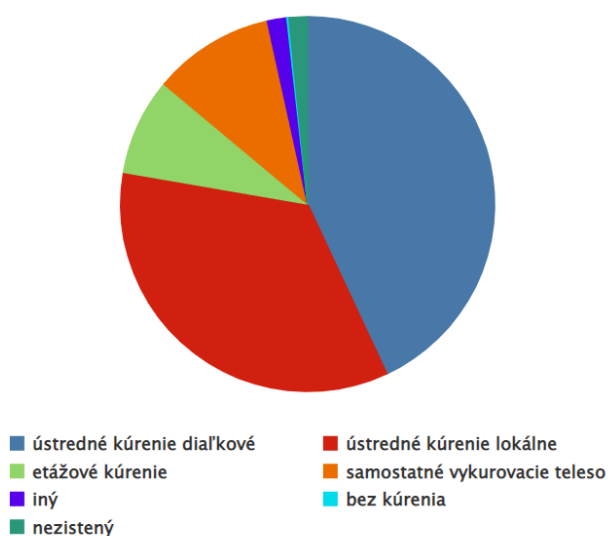
Diaľkové zásobovanie teplom systémami centralizovaného zásobovania teplom (CZT) v meste Vrútky zabezpečuje pokrytie spotreby tepla v 1 379 bytoch. To predstavuje 43,04 % podiel CZT v meste Vrútky. Ostatná spotreba tepla je zabezpečená lokálnymi zdrojmi tepla. Štruktúra bytov podľa typu kúrenia (metodika SODB 2021) je uvedená v nasledovnom prehľade:

Tab. 16: Štruktúra bytov vo Vrútkach podľa typu kúrenia k 1.1.2021

Štruktúra bytov podľa typu kúrenia							
ústredné kúrenie diaľkové		ústredné kúrenie lokálne		etážové kúrenie		samostatné vykurovacie teleso	
Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1 379	43,04	1 111	34,68	267	8,33	336	10,49

iný		bez kúrenia		nezistený	
Počet	%	Počet	%	Počet	%
54	1,69	6	0,19	51	1,59

Zdroj: SODB 2021

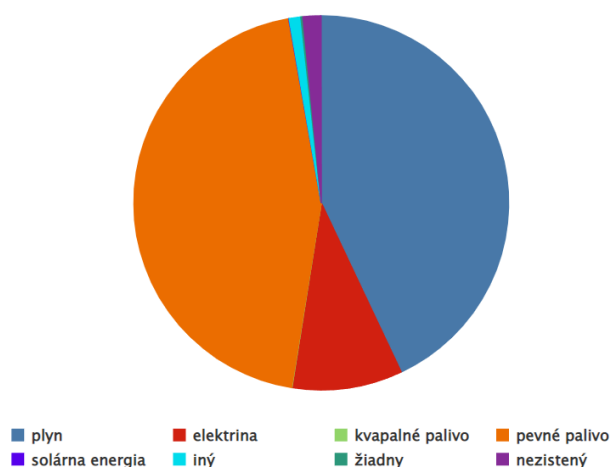

Bezpečná a spoľahlivá výroba tepla a príprava teplej vody, vrátane dodávky, je základným činiteľom, ktorým je tepelné hospodárstvo charakterizované. Nevýznamným faktorom je však aj zdroj energie, ktorý je využitý pri diaľkovom, resp. lokálnom zásobovaní teplom. V tejto súvislosti je v oblasti tepelnej energetiky dôležitá aj štruktúra podľa typov zdroja energie vykurovania:

Tab. 17: Štruktúra bytov vo Vrútkach podľa zdroja energie využívaného na vykurovanie

Štruktúra bytov podľa zdroja energie využívaného na vykurovanie							
Plyn		elektrina		kvapalné palivo		pevné palivo	
Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1 377	42,98	305	9,52	1	0,03	1 432	44,69

solárna energia		iný		žiadny		nezistený	
Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1	0,03	32	1	6	0,19	50	1,56

Zdroj: SODB 2021

Dominantným dodávateľom zemného plynu je Slovenský plynárenský priemysel, a.s. Zásobovanie je realizované cez vysokotlakový Turčiansky plynovod DN 300 PN 1,0/2,5 MPa – Strečno – Martin – Prievidza, vysokotlakové prípojky, regulačné stanice plynu a rozvod stredotlakových uličných plynovodov.

Na území mesta Vrútky eviduje ÚRSO 5 subjektov – dodávateľov tepla:

- 1) MH Teplárenský holding (historicky Martinská teplárenská, a.s.)
- 2) Mestský podnik služieb Vrútky, s.r.o.
- 3) Železničná spoločnosť Cargo Slovakia, a.s.

- 4) Železnice Slovenskej republiky
- 5) SAVEST, s.r.o.

Martinská teplárenská, a.s., bola historicky najväčším dodávateľom tepla pre odberateľov v meste Vrútky. Dnes splynula spolu s inými štátnymi teplárňami do MH Teplárenského holdingu (MHTH), ktorý prepája 6 štátnych teplární pod jednotné riadenie pre oblasť financií, ľudských zdrojov, IT, obchodu, nákupu a výrobnotechnických činností. MHTN, okrem teplárne v Martine, riadi aj teplárne v mestách Bratislava, Košice, Trnava, Zvolen a Žilina.

Spoločnosť prevádzkuje nasledovné zariadenia na výrobu tepla:

- kogeneračné jednotky KGJ1, KGJ2, KGJ3 s celkovým inštalovaným výkonom 24 MW a ročnou výrobou 150 000 MWh; palivo: zemný plyn,
- parný kotol K4 s inštalovaným výkonom 59,6 MW a ročnou výrobou 200 000 MWh; palivo: biomasa a zemný plyn,
- horúcovodné kotly HK1, HK2, HK3, HK4 s celkovým inštalovaným výkonom 57,2 MW a ročnou výrobou 50 000 MWh; palivo: zemný plyn.

V súlade s predmetným povolením MHTH prevádzkuje na území mesta Vrútky aj zariadenia na rozvod tepla.

Tab. 18: Zariadenia na odvoz rozvod tepla v meste Vrútky v prevádzke MHTH

p.č.	Názov a adresa zariadenia	Médium	Tlak [MPa]	Prepravný výkon [MW]
135	OST 1000, M. R. Š.1, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,64
136	OST 1001, I. čsl. brig. 39, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,265
137	OST 1004, I. čsl. brig 57 (pošta), Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,335
138	OST 1005, Nábrežná 13,15, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,38
139	OST 1006, Nábrežná 9,11, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,38
140	OST 1007, Nábrežná 7, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
141	OST 1008, Nábrežná 5, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,22
142	OST 1009, Nábrežná 1, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,34
143	OST 1010, I. čsl. brig. 48,50, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,145
144	OST 1011, I. čsl. brig. 52,54, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,22
145	OST 1012, Nábrežná-škôlka, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,265
146	OST 1013, Nábrežná 4,6, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,45
147	OST 1014, I. čsl. brig. 36, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,145
148	OST 1015, I. čsl. brig. 34, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,12
149	OST 1016, I. čsl. brig. 32, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,17
150	OST 1017, Kalinčiaka 2, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,12
151	OST 1018, I. čsl. brig. 26,28,30, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,45
152	OST 1019, I. čsl. brig. 27,29, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
153	OST 1020, I. čsl. brig. 21,23,25, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,45
154	OST 1021, Nábrežná 8,10, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,38
155	OST 1022, Nábrežná 14,16,18, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
156	OST 1023, Nábrežná.20,22,24, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
157	OST 1024, Nábrežná C1 Kotolňa, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,22
158	OST 1025, I. čsl. brig. 24/A - Synagóga, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,2

159	OST 1026, I. čsl. brig. 16,18,20, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
160	OST 1027, CaM 4,6,8,10, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,51
161	OST 1028, Nábrežná 17, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,265
162	OST 1029, M. R. Š.6, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,34
163	OST 1030, M. R. Š.8, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
164	OST 1031, CaM 72,74,76, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,34
165	OST 1032, M. R. Š.10,12, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,45
166	OST 1033, A. Sládkoviča 2, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
167	OST 1034, Judíkovej (polícia), Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,09
168	OST 1035, Kalinčiaka C2 Kotolňa, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,145
169	OST 1036, M. R. Š.15,17,19,21, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,34
170	OST 1037, S. H. V.2,4,6,8, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,34
171	OST 1038, I. čsl. brig. 19, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,12
172	OST 1039, I. čsl. brig. 15, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,27
173	OST 1040, I. čsl. brig. 9,11,13, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,53
174	OST 1041, I. čsl. brig. 7, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,45
175	OST 1042, CaM 20 ZUŠ, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,2
176	OST 1043, CaM 12,14, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,47
177	OST 1044, CaM 16,18, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,22
178	OST 1045, CaM Predajňa CBA, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,09
179	OST 1046, Nábrežná 12, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,34
180	OST 1003, CaM 23, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,315
181	OST 1066, CaM 64 MŠ, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,7	1,15
195	OST 1129, BD Turiec, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,14
216	OST 1210, I. čsl. brig. 3244, Vrútky	HV / TV	2,5 / 0,6	0,12

Zdroj: Konceptia rozvoja mesta Vrútky v oblasti tepelnej energetiky

Spoločnosť Martinská teplárenská, a.s. (dnes MHTH), v sledovanom období realizovala veľký projekt ekologizácie výroby tepla, ktorého cieľom bolo zvýšenie energetickej efektivity a ukončenie uhoľnej prevádzky. Výsledkom projektu je odstavenie dvoch uhoľných kotlov, každý s menovitým výkonom 130 t/h pary, ktoré boli vybudované na začiatku 90tych rokov. Nová technológia spočíva z troch kogeneračných jednotiek s nízko otáčkovým spaľovacím motorom Rolls Royce s palivom na zemný plyn a štyroch horúcovodných kotlov Bosch. Inštalovaný elektrický výkon kogeneračných jednotiek je 3 x 9,34 MWe a tepelný výkon 3 x 7,5 MW. Tepelný výkon horúcovodných kotlov je 4 x 14,3 MW. V prevádzke ostáva z pôvodnej technológie už len kotol K4 s bublinkujúcim fluidným lôžkom na drevnú štiepky a možnosťou spaľovania aj zemného plynu. V Martinskej teplárenskej, a.s., sa v roku 2019 spálilo približne 78 000 ton hnedého uhlia. Ukončením spaľovania hnedého uhlia je predpokladané zníženie produkcie znečisťujúcich látok SO₂ o 268 000 kg ročne, NO_x o 62 000 kg ročne, CO₂ o 35 000 kg ročne a TZL o 6 000 kg ročne.

V uplynulých rokoch bola v meste Vrútky taktiež identifikovaná spotreba hnedého uhlia na výrobu tepla v spoločnosti ŽOS Vrútky, a.s.. Keďže však spoločnosť ŽOS Vrútky nezverejňuje údaje o spotrebe paliva, nebolo ju ani možné vyčíslit' v technických jednotkách. V roku 2023 ukončila ŽOS Vrútky implementáciu projektu „Zavedenie

nízkouhlíkovej výroby tepla v ŽOS Vrútky a.s.", ktorý sa zamerlal na rekonštrukciu stávajúcej kotolne využívajúcej tuhé palivo na prechod na výrobu tepla pomocou nízkoemisného zdroja (plyn).

Podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie má potenciál nárastu tak v podnikateľskom sektore, vo verejnom sektore, ako aj v sektore bývania. Jeho zvyšovanie je v súlade s Energetickou politikou a energetickou bezpečnosťou SR, má tiež viaceré pozitívne aspekty z hľadiska dopadov na životné prostredie. V prípade mesta Vrútky viaceré domácnosti inštalovali vo svojich vykurovacích systémoch aj technológie na využívanie obnoviteľných zdrojov energie, pričom najvýznamnejšími druhmi využívanej energie je slnečná, termická a geotermálna. Výhodnou finančnou schémou bola v uplynulých rokoch štátna schéma Zelená domácnostiam. Pokiaľ ide o podniky na území mesta Vrútky, vhodným príkladom je výrobca kotlov, spoločnosť Attack, s.r.o., ktorá má na streche svojich výrobných hál nainštalovaných 1 300 fotovoltických panelov o výkone 200kWp, ktoré poskytujú dostatočnú elektrickú energiu na výrobu kotlov. Príkladom využívania obnoviteľných zdrojov elektrickej energie Mestom Vrútky je inštalácia solárnych panelov a príslušnej technológie na výrobu teplej vody zo slnečnej energie na tribúne vrútockého futbalového štadióna (2020).

2.3 Občianska infraštruktúra a vybavenosť

2.3.1 Infraštruktúra vzdelávania

2.3.1.1 Materské školy

Predprimárne vzdelávanie je zabezpečované v meste Vrútky samotným Mestom Vrútky v štyroch materských školách, z ktorých tri sú v priamej zriaďovateľskej pôsobnosti Mesta Vrútky a jedna tvorí organizačnú zložku Spojenej školy na Ul. M.R. Štefánika 1. Na území mesta nepôsobí žiadna cirkevná ani súkromná MŠ.

Materská škola Nábrežná 2A

Materská škola je jednoposchodová budova so štyrmi triedami pavilónového typu s veľkými triedami s príslušenstvom. Interiér vyhovuje bezpečnostným požiadavkám, je zariadený funkčne a veľkosť a hygienická úroveň umožňuje realizáciu výchovno – vzdelávacieho procesu na veľmi dobrej úrovni. Súčasťou areálu je veľký školský dvor vybavený pieskoviskom, s bezpečnou preliezačkou, šmýkačkou, pohybovým chodníkom a pružinovými hojdačkami, dopravným ihriskom. Budova má 3 vchody do budovy, na poschodí je riaditeľňa, 2 triedy, 2 spálne, príslušenstvo (umyvárky, WC, šatne) a kuchyňa. Na prízemí je zborovňa, malá telocvičňa, 2 triedy, 2 spálne, príslušenstvo (umyvárky, WC, šatne), kotolňa, záhradná miestnosť, miestnosť pre vedúcu ŠJ, a pre nepedagogických zamestnancov.

Realizované investície Mesta Vrútky:

- v školskom roku 2015/2016 v letných mesiacoch sa realizovala 1. časť výmeny PVC krytiny v šatniach a na chodbe v pavilóne A.
- v školskom roku 2016/2017 počas letného zátvoru sa na celej budove MŠ vymenili staré okná za plastové okná a vymaľovali sa triedy, spálne, kuchyňa, výdajne jedál a šatne. Dokončila sa aj 2. časť výmeny PVC krytiny v šatniach a na chodbe v pavilóne B. Počas Vianočného zátvoru v roku 2017 sa vymenili 3 ks vchodových dvier za plastové v záhradnej miestnosti, na sklade a únikovom východe.
- v školskom roku 2017/2018 sa realizovala 1. časť rekonštrukcie sociálnych zariadení pri triede A na prízemí a pri triede B na poschodí.
- 2. časť rekonštrukcie sociálnych zariadení pri triede C na prízemí a pri triede D na poschodí sa realizovala v školskom roku 2018/2019. V roku 2019 sa do školskej jedálne zakúpil konvektomat a varný kotol, ktoré uľahčia prípravu jedál v MŠ.
- v školskom roku 2020/2021 sa zrealizovala na všetkých vchodových dverách v budove MŠ výmena výplne skiel za bezpečnostné sklá a doplnili sa 2 drôtové a 1 bezdrôtové bezpečnostné tlačidlá hlásenia na políciu v prípade nebezpečia.
- počas letného zátvoru v rokoch 2021 a 2022 realizovaná výmena poškodenej podlahovej krytiny v herniach a spálňach – rozdelená na 2 etapy.
- na dvore MŠ bol v roku 2021 vybudovaný drevený altánok.

Materská škola Francúzskych partizánov 19

Materská škola je umiestnená v novo-rekonštruovaných priestoroch prispôsobených svojimi interiérovými a pracovnými podmienkami na prevádzku materskej školy. V priestoroch materskej školy sa nachádzajú štyri triedy, v prevádzke boli do r. 2019 iba tri. Materská škola bola vybratá do projektu na rozšírenie kapacity materskej školy, ktorý bol realizovaný s podporou Európskeho fondu regionálneho rozvoja a spolufinancovania Mesta Vrútky od apríla 2018 do novembra 2018. Prevádzka materskej školy začala v nových rekonštruovaných priestoroch v novembri 2018 a 4. trieda bola pripravená na prevádzku k začiatku školského roka 2019/2020, kedy bola navýšená kapacita MŠ na 94 detí. MŠ má tiež vlastnú kuchyňu a jedáleň, nedisponuje samostatnými spálňami. Interiér materskej školy je vybavený novým nábytkom a postupne dopĺňaný pomôckami. V každej triede je nainštalovaná interaktívna tabuľa s projektorom a trieda je vybavená počítačom alebo notebookom. V materskej škole je internet, ktorý je po rekonštrukcii plne funkčný v každej triede. Nábytok v triedach aj šatniach je nový a postupne sa dopĺňa o nové kusy nábytku. Exteriér MŠ je v spolupráci s rodičmi upravovaný a opravovaný. Bola zakúpená nová preliezačka a bola vykonaná obhliadka drevín, z ktorých vyschnuté boli odstránené. V rámci rekonštrukcie bolo vybudované ihrisko s bezpečnostným povrchom.

Realizované investície Mesta Vrútky:

- v školskom roku 2015/2016 boli zrekonštruované umyvárne detí na prízemí - výmena sanity, obkladov, dlažby, miešacie batérie.
- v školskom roku 2016/2017 sa realizovalo odstránenie vlhkosti stien na prízemí MŠ tzv. sanáciou vlhkosti 1. časť sa realizovala v decembri 2016 a 2. časť bola zrealizovaná počas zátvoru MŠ v júli a auguste 2017. Počas zátvoru prebiehala aj rekonštrukcia umyvárne detí na poschodí, na ktorej sa podieľali ako finančne tak aj manuálne rodičia detí z MŠ.
- do školskej jedálne bol zakúpený v roku 2019 konvektomat, ktorý bol potrebný z dôvodu navýšenia kapacity MŠ
- v roku 2020 sa dokúpil do kuchyne nový pracovný stôl.
- v školskom roku 2020/2021 sa zrealizovala na všetkých vchodových dverách v budove MŠ výmena výplne skiel za bezpečnostné sklá a doplnili sa 1 drôtové a 1 bezdrôtové bezpečnostné tlačidlo na hlásenie v prípade nebezpečia na políciu a zabezpečovací systém proti vlámaniu do priestorov materskej školy.

Materská škola Sv. Cyrila a Metoda 64

Materská škola je umiestnená v zrekonštruovanej budove, pôvodne slúžiacej ako vila vrútockého staviteľa Stanislava Zachara. Na prízemí sú šatne, 2 triedy, riaditeľňa, zborovňa, sociálne zariadenia (WC, umyvárne), izolačná miestnosť, školská kuchyňa, výdajňa jedál, chodby a sklady. Na poschodí sú 2 triedy, šatne, zborovňa so sociálnym zariadením, výdajňa jedál a sklady. Objekt nedisponuje samostatnými spálňami. Okolo budovy sa rozprestiera rozľahlý trávnatý areál s preliezačkami, hojdačkami a pieskoviskom. V pivničných priestoroch je umiestnená práčovňa zabezpečujúca pranie posteľného prádla

pre všetky 4 škôlky. Súčasťou materiálno-technického vybavenia materskej školy je detská a odborná literatúra, učebné pomôcky, telovýchovné náradie a náčinie, hudobné nástroje, didaktická a audiovizuálna technika, výpočtová technika atď. MŠ vlastní päť počítačov, jeden notebook, štyri interaktívne tabule, dve multifunkčné zariadenia, dva televízory, DVD–prehrávače, CD–prehrávače. Dostatočné vybavenie spotrebným materiálom na výtvarné, grafomotorické, pracovné činnosti je dobrým východiskom pre kvalitné plnenie školského vzdelávacieho programu.

Realizované investície Mesta Vrútky:

- v školskom roku 2015/2016 sa čiastočne zrekonštruovali umyvárne na prízemí a poschodí, vymenila sa sanita, obklady, dlažba, oddelila sa výlevka pre upratovačku, prekrylo sa potrubie.
- Mesto Vrútky budovu v r. 2019 odkúpilo od pôvodného vlastníka – ŽSR a v tom istom roku zabezpečilo v záujme zníženia jej energetickej náročnosti kompletnú výmenu okien na budove za plastové.
- v školskom roku 2020/2021 sa zrealizovala na všetkých vchodových dverách v budove MŠ výmena výplne skiel za bezpečnostné sklá a doplnili sa 1 drôtové a 1 bezdrôtové bezpečnostné tlačidlo na hlásenie v prípade nebezpečia na políciu a zabezpečovací systém proti vlámaniu do priestorov materskej školy. Zrealizovala sa výmena striešok nad dvoma vonkajšími vstupmi do budovy nad schodmi, cez ktoré zateká, ešte do konca roka 2020.
- do školskej jedálne bol v r. 2021 zakúpený nový plynový sporák s teplovzdušnou rúrou a príslušenstvom.
- Na budove kuchyne a práčovne na MŠ Sv. Cyrila a Metoda bola v r. 2021 vymenená strešná krytina.
- V roku 2022 bol vo dvore MŠ vybudovaný drevený altánok a sčasti vymenené oplotenie.

Spojená škola - org. zložka MŠ I. československej brigády 39

Budova MŠ bola prvýkrát otvorená v roku 1976 pod názvom MŠ Centrum, neskôr sa premenovala na MŠ 1. čsl. brigády a v súčasnosti tvorí organizačnú zložku Spojenej školy na Ulici M. R. Štefánika 1 vo Vrútkach. Materská škola je jednoposchodová budova so štyrmi triedami pavilónového typu s veľkými triedami s príslušenstvom a prevádzkuje 4 triedy. Vnútorne prostredie tried je rozdelené na časti: a) s voľným priestorom pre spoločné pohybové aktivity a pohybové hry, b) priestor pre hry a pracovné aktivity (hrové a pracovné kútiky, centrá). Budova má 3 vchody do budovy, na poschodí je riaditeľňa, 2 triedy, 2 spálne, príslušenstvo (umyvárne, WC, šatne) a kuchyňa. Na prízemí je zborovňa, 2 triedy, 2 spálne, príslušenstvo (umyvárni, WC, šatne). Materiálne vybavenie: -súčasťou vybavenia sú vhodne umiestnené, viditeľné a dostupné pomôcky -hračky patria k nezastupiteľnému a štandardnému vybaveniu materských škôl, -súčasťou je vybavenie literatúrou, učebné pomôcky, hudobné nástroje, - MŠ využíva telocvičňu v Spojenej škole, kde využíva aj telocvičné náradie. Každá trieda má svoju spálňu s ležadlami, ktoré spĺňajú požiadavky na kvalitu, funkčnosť a bezpečnosť. Vonkajší priestor tvorí areál školského dvora, pieskovisko, veľká záhrada, asfaltové ihrisko a chodníky, zariadenie ihriska tvoria preliezačky a šmýkačky.

Realizované investície Mesta Vrútky:

- v roku 2017 sa čiastočne vymenili staré tečúce radiátory v šatniach a triedach,
- v roku 2018 a 2019 sa kompletne zrekonštruovali dve oddelenia MŠ – vymenila sa podlahová krytina v triedach a spálňach, poškodených vnútorné dvere, rekonštrukcia umyvárne detí (výmena sanity, obkladov, dlažby, miešacie batérie, oddelená výlevka pre upratovačku, prekrytie potrubia, ovládanie otvárania okien z podlahy). Výmena starých okien za plastové okná a výmena bočných vonkajších dvier za plastové.
- v školskom roku 2020/2021 sa zrealizovala na všetkých vchodových dverách v budove MŠ výmena výplne skiel za bezpečnostné sklá a doplnili sa 2 drôtové a 1 bezdrôtové bezpečnostné tlačidlá na hlásenie v prípade nebezpečia na políciu.
- V rokoch 2021 a 2022 sa uskutočnila kompletná rekonštrukcia 3. a 4. oddelenia v rozsahu rekonštrukcie 1. a 2. oddelenia v rokoch 2018 – 2019.

Priemerný počet detí v triedach materských škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Vrútky bol v školskom roku 2021/2022 21,06.

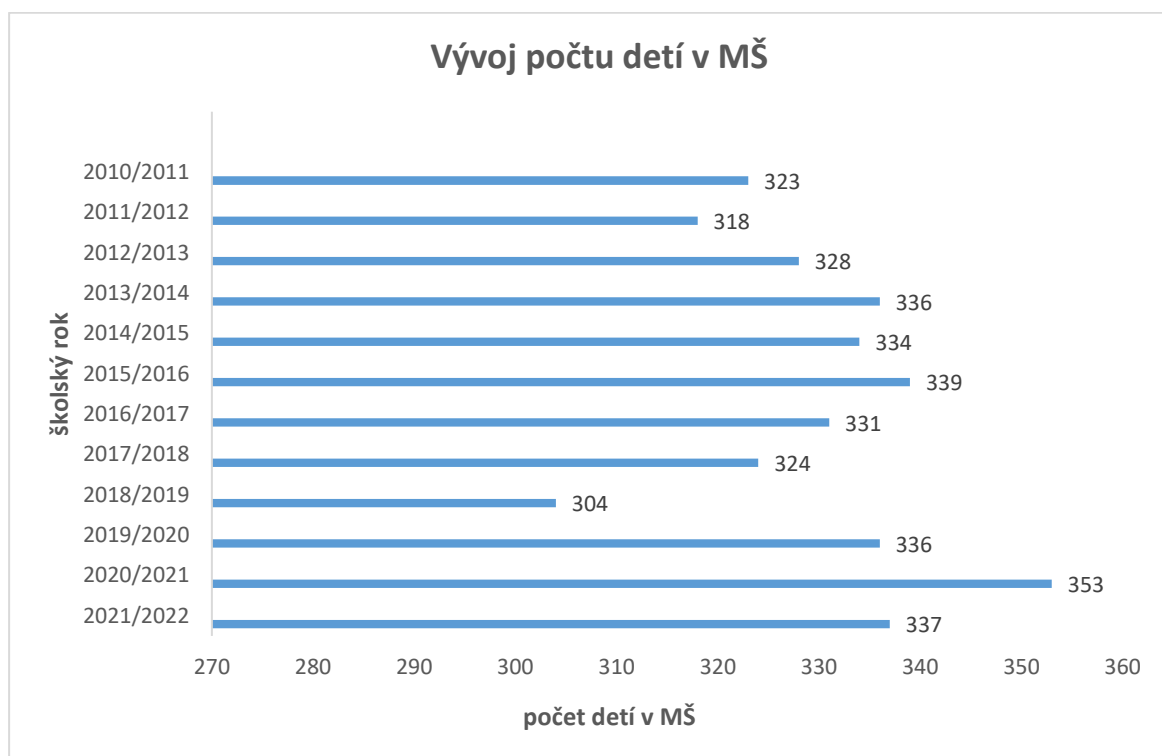
Tab. 19: Priemerný počet detí v triedach materských škôl

Zriaďovateľ – mesto Vrútky	Ø počet detí v triede MŠ						
	2015/20 16	2016/20 17	2017/20 18	2018/20 19	2019/20 20	2020/202 1	2021/202 2
MŠ, Nábřežná 2A	22	22	21,5	21,5	22,25	23	20
MŠ, Franc. partizánov 19	23	22,3	21,6	19	22	23	23
MŠ, Sv. Cyrila a Metoda 64	21,5	21,5	21,25	18,5	18,75	21,5	19,75
MŠ, Spojená škola org. zložka	24	22,5	22	21,75	21	20,75	21,5
Spolu:	22,63	22,08	21,59	20,19	21	22,06	21,06

Vývoj počtu detí v materských školách v jednotlivých školských rokoch

Celkovo sú teda v súčasnosti na území mesta Vrútky 4 štvortriedne materské školy s kapacitou 372 miest. Počet zapísaných detí v materských školách v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta mal v uplynulej dekáde kolísavú tendenciu. V šk. roku 2018/2019 klesol o 20 detí z dôvodu rekonštrukcie MŠ Franc. partizánov. V šk. roku 2019/2020 sa značne zvýšil – o 32 detí, z dôvodu navýšenia kapacity v MŠ Franc. partizánov o jednu triedu – o 24 detí. Počas uvedených školských rokov sa počet materských škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Vrútok nemenil, boli štyri, ale od školského roku 2019/2020 sa navýšil počet tried o jednu triedu z 15 na 16 tried.

Obr. 20: Celkový počet detí v MŠ na Vrútkach

Zdroj: Vlastné data mesta Vrútky

2.3.1.2 Základné školy

Mesto Vrútky je zriaďovateľom dvoch základných škôl, z nich jedna má tri organizačné zložky – MŠ, ZŠ a gymnázium. Mimo nich má na území mesta Vrútky vysunuté pracovisko aj jedna súkromná ZŠ.

Na rozdiel od materských škôl je u základných škôl možné sledovať trend postupného úbytku počtov žiakov. Tento trend, spôsobený demografickým vývojom a platný pre SR aj Žilinský kraj sa prejavuje aj v základných školách na území mesta Martin, kde ho umocňuje aj záporné migračné saldo.

Základná škola, M. R. Štefánika 1 - org. zložka Spojenej školy, M. R. Štefánika 1

Budova základnej školy bola daná do prevádzky v roku 1978. Ide o dvojpodlažnú budovu, v ktorej sa nachádza 26 učební, 8 odborných učební, školská knižnica, dve telocvične a posilňovňa. Ku škole patrí priláhly školský areál, v ktorom bolo v marci 2011 vybudované multifunkčné športové ihrisko, ktoré bolo financované zo zdrojov ES – Premena tradičnej školy na modernú. Zo spomínaného projektu boli vybavené kabinety učebnými pomôckami a vyučovacím softverom. Súčasťou školy je aj Školský klub detí, ktorý má k dispozícii vlastnú herňu, obidve telocvične, posilňovňu i počítačové učebne. Žiaci aj zamestnanci majú k dispozícii školskú jedáleň priamo v budove školy, ktorá je samostatný právny subjekt.

Z projektu Infraštruktúra vzdelávania sa v školskom roku 2010/2011 vymenili okná na celej budove školy, vybuďovala sa sedlová strecha a zateplenie celej školy. Každý rok sa postupne v budove školy vymieňa podlahová krytina, triedy sa vybavili novými lavicami, pre všetkých žiakov boli zakúpené šatňové skrinky. V školskom roku 2017/2018 boli vymenené prístrešky nad vchodmi do školy A a B. V školskom roku 2018/2019 sa zrekonštruovali v budove školy WC pre žiakov aj učiteľov. V školskom roku 2019/2020 prešli rekonštrukciou aj priestory telocvične, kde sa opravila zatekajúca strecha a zrekonštruovali sa šatne a umývárne. Tieto rekonštrukcie boli financované na základe žiadosti na havarijnú situáciu, ktoré žiadalo Mesto Vrútky ako zriaďovateľ školy cez Okresný úrad Žilina.

V školskom roku 2020/2021 Mesto Vrútky zrealizovalo na všetkých vchodových dverách v budove ZŠ výmenu výplne skiel za bezpečnostné sklá a doplnili sa 3 drôťové bezpečnostné tlačidlá na hlásenie v prípade nebezpečia na políciu.

Tab. 20: Počty žiakov v ZŠ na Ul. M.R.Štefánika 1

Školský rok	Počet						Priemerný počet žiakov na triedu
	tried	žiakov	odd. ŠKD	detí v ŠKD	ped. zam.	neped. zam.	
2010/2011	17	297	3	67	27	7	17,47
2011/2012	17	293	3	70	27	7	17,23
2012/2013	17	299	3	74	28	7	17,58
2013/2014	16	276	3	76	29	6	17,25
2014/2015	14	277	3	76	29	6	19,78
2015/2016	15	261	3	100	29	6	17,4
2016/2017	16	260	3	80	29	5	16,25
2017/2018	16	261	3	78	28	5	16,31

2018/2019	14	226	3	71	26	5	16,14
2019/2020	13	219	3	67	25	5	16,84
2020/2021	12	206	2	34	25	7	17,16
2021/2022	12	187	2	35	22	5	15,58

Škola je zapojená do projektov:

1) Dlhodobé projekty:

- Nevnucujme deťom svoje vzdelávanie, pretože sa narodili v inom čase - projekt spolufinancovaný EÚ v rámci opatrenia 1.1. Premena tradičnej školy na modernú - udržateľnosť projektu bola ukončená v marci 2017.
- Rekonštrukcia budovy školy - EÚ -ROP Projekt modernizácia vzdelávacieho procesu v ZŠ
- Projekt Moderné vzdelávanie - digitálne vzdelávanie pre všeobecno - vzdelávacie predmety
- Projekt profesionálny a kariérový rast - vzdelávanie pedagógov
- Projekt aktivizujúce metódy vo výchove (zameraný na výchovu v ŠKD)
- NP PRINED - práca so žiakmi so sociálne znevýhodneného prostredia

2) Krátkodobé projekty:

- Hodina poistenia - organizátor ČSOB určený pre žiakov 9. ročníka k téme Poistenie
- Projekt Ovce, zameraný na prevenciu patologických javov v spolupráci s preventistami štátnej a mestskej polície.
- Štátna pedagogická knižnica - Názov: Medzinárodný deň knižníc. Aktivita: 100. výročie vzniku Československej republiky. Názov: Najlepší čitateľ Vyhlasovateľ: Školská knižnica Štoplík
- Zber hliníkového odpadu Vyhlasovateľ: Nezisková organizácia ALINO
- Spoznávame Slovensko - poznávací výlet pre úspešných žiakov školy v ročníkoch 1. - 9. v spolupráci s OZ Múdra sova
- Bavme deti pohybom - Pohybová príprava a minihádzaná Organizátor: Hádzanársky klub, Martin

Škola ponúka:

- Kvalitnú VVČ zameranú na prípravu v oblasti cudzích jazykov už od 1. ročníka
- Vzdelávanie v oblasti moderných informačných technológií
- Využívanie moderných učebných metód, projektové vyučovanie
- Vyučovanie dopravnej výchovy na vlastnom dopravnom ihrisku
- ŠKD je zameraná na športovú, kulinársku a logopedickú činnosť
- Organizovanie plaveckého, lyžiarskeho výcviku a školy v prírode
- Možnosť otvorenia ročníka pre deti s odloženou povinnou školskou dochádzkou

Základná škola Hany Zelinovej, Čachovský rad 34

Základná škola pozostáva z piatich samostatných budov – dva pavilóny s učebňami a kabinetmi, telocvičňa, kuchyňa s jedálňou a školským klubom detí a školské dielne. Jeden pavilón, je trojpodlažný nachádza sa tam 9 učební a je určený pre prvý stupeň. Triedy sú vybavené novými lavicami, v piatich triedach sú interaktívne tabule. Druhý pavilón je dvojpodlažná budova, kde sa nachádza druhý stupeň so 14 učebňami, vo všetkých sú interaktívne tabule z toho 4 odborné učebne - 1 chemicko-fyzikálna, 2 počítačové učebne a 1 jazykové laboratórium. V budove školských dielní sa nachádzajú 3 odborné učebne – 1 dielne, 1 kuchynka a 1 počítačová učebňa. Telocvičňa prešla v roku 2019 kompletnou rekonštrukciou. Kuchyňa s jedálňou sa nachádza na druhom podlaží a na prízemí sa nachádzajú 3 oddelenia Školského klubu detí. V areáli školy sa nachádza aj multifunkčné športové ihrisko a „workout“ ihrisko.

Tab. 21: Počty žiakov v ZŠ Hany Zelinovej

Školský rok	tried	žiakov	Počet				Priemerný počet žiakov na triedu
			odd. ŠKD	detí v ŠKD	ped. zam.	neped. zam.	
2010/2011	19	379	4	114	29	14	19,94
2011/2012	19	382	4	116	24	11	20,10
2012/2013	19	388	4	121	32	12	20,42
2013/2014	19	383	4	115	33	12	17,25
2014/2015	18	380	4	116	30	12	21,11
2015/2016	18	373	4	112	29	11	20,72
2016/2017	19	371	4	120	30	11	19,52
2017/2018	19	349	4	109	29	9	18,36
2018/2019	18	369	4	134	29	11	20,5
2019/2020	18	360	4	133	37	10	20,0
2020/2021	18	374	5	140	37	10	20,7
2021/2022	18	373	5	131	36	11	20,7

Škola je zapojená do projektov:

1) Dlhodobé projekty:

- Projekt ZELINNOVA - Inovácia vzdelávania na ZŠ Hany Zelinovej vo Vrútkach realizovaný vo výzve Premena tradičnej školy na modernú, financovaný z ESF
- Škola ukončila projekt, ktorý bol vypísaný nadačným fondom Mobis v Nadácii Pontis a získali grant na „Workout ihrisko“ - ihrisko s cvičebnými náradiami pre žiakov na podporu športových aktivít.
- Projekt Zelená oáza v exteriéri školy v spolupráci s nadáciou KIA. Zámerom projektu bolo vybudovať zelenú oddychovú zónu pre žiakov, pedagógov a obyvateľov blízkeho okolia. Do jej vybudovania boli zainteresovaní potencionálni užívatelia formou dobrovoľníckej práce.

2) Krátkodobé projekty:

- Deň Zeme
- Deň vody
- Ochrana ŽP, ekoplagát
- Osobnosti nášho regiónu
- Život Indiánov
- Rodostrom rodiny
- Cestovný ruch Slovenska vo vybraných krajoch, Moja obec, región, vlasť
- Kalendár finančnej gramotnosti

Škola ponúka:

- Vyučovanie anglického jazyka od 1. ročníka
- Nemecký alebo ruský jazyk pre všetkých žiakov od 6. ročníka
- Rozšírené vyučovanie telesnej výchovy a informatiky
- Digitálne jazykové laboratórium
- Interaktívny online vzdelávací systém ALF využívaný na vyučovaní aj domácu prípravu
- Školský časopis Čacháčik
- Organizovanie tematických výletov a exkurzií, škôl v prírode, plaveckých a lyžiarskych výcvikov

Škola v spolupráci so Slovenským zväzom záhradkárov Vrútky, poskytla jednu učebňu bezodplatne a záhradkári zasa možnosť odoberania ovocia a bylín. Začala sa vyvíjať aj spolupráca v rámci aktivít v ŠKD. Priestor výsadby a lavičiek v areály školy začali postupne využívať aj niektorí vyučujúci na rôzne hodiny (BIO, PDA, VYV...). V čase COVIDu využívala škola v mesiacoch jún 2020 a september 2020 aj na vyučovanie vo vonkajších priestoroch, aspoň niektoré hodiny alebo konkrétne aktivity aj z iných predmetov.

V školskom roku 2020/2021 Mesto Vrútky zrealizovalo, že sa na všetkých vchodových dverách v budove ZŠ vymenili výplne skiel za bezpečnostné sklá a doplnili sa 2 drôtové a 1 bezdrôtové bezpečnostné tlačidlá na hlásenie v prípade nebezpečia na políciu.

Tak, ako u materských škôl, aj u infraštruktúry základných škôl, vrátane školských klubov detí, jedální, telocviční a ostatnej infraštruktúry nie je odstránený investičný dlh, ktorý na tejto infraštruktúre vznikol pre delimitáciu kompetencií v oblasti vzdelávania na miestnu samosprávu. Vzhľadom na zvyšujúce sa ceny energií sa tiež javí potreba realizovať ďalšie opatrenia na znižovanie energetickej náročnosti týchto objektov. Investície sú tiež potrebné do modernizácie vybavenia tried za účelom skvalitnenia systémov vzdelávania. Všetky školy majú prístup na internet a postupne rozširujú svoje vybavenie modernými informačnými a komunikačnými technológiami.

2.3.1.3 Stredné školy

V okrese Martin je päť gymnázií, z toho jedno sa nachádza v meste Vrútky. Ide o Gymnázium J.C.Hronského, ktoré tvorí organizačnú zložku Spojenej školy na Ul. M.R.Štefánika 1. V bezprostrednej blízkosti mesta Vrútky sa tiež nachádza Stredná odborná škola dopravná, ktorú navštevujú aj viacerí vrútockí žiaci. Vzhľadom k dobrej dopravnej dostupnosti do Martina študujú mnohí Vrútočania aj na stredných školách situovaných v tomto meste.

Gymnázium J. C. Hronského, M. R. Štefánika 1, org. zložka Spojenej školy

Gymnázium J. C. Hronského je organizačnou zložkou Spojenej školy, sídli v budove základnej školy na druhom podlaží. V priestoroch školy má vyčlenené pre študentov 4 kmeňové triedy, 5 odborných učební, 4 učiteľské kabinety. K dispozícii má 2 telocvične, 1 posilňovňu a školskú jedáleň v budove školy. Gymnázium v rámci projektu „Vzdelávajme po novom“, má dostatok didaktických i učebných pomôcok. Každá učebňa je vybavená dataprojektorom, počítačom s prístupom na internet.

Tab. 22: Počty žiakov Gymnázia J.C.Hronského

Školský rok	tried	Počet študentov v	ped. zam.	neped. zam.	Priemerný počet žiakov na triedu
2015/2016	4	95	11	3	23,75
2016/2017	4	87	9	3	21,75
2017/2018	4	95	11	3	23,75
2018/2019	4	103	13	3	25,75
2019/2020	4	89	12	3	22,25
2020/2021	4	84	9	2	21
2021/2022	4	71	5	2	17,75

Škola je zapojená do projektov:

1) Dlhodobé projekty:

- Počítačom podporované prírodovedné laboratórium
- „Vzdelávajme po novom“

2.3.1.4 Základné umelecké školy, jazykové školy a centrá voľného času

Mesto Vrútky je zriaďovateľom Základnej umeleckej školy Frica Kafendu a Centra voľného času DOMINO.

Základná umelecká škola Frica Kafendu, Sv. Cyrila a Metoda 20

Základná umelecká škola zabezpečuje umeleckú výchovu a vzdelávanie podľa vzdelávacieho programu odboru vzdelávania prevažne pre žiakov základnej školy. Môže však organizovať aj štúdium pre deti vo veku pred plnením povinnej školskej dochádzky, žiakov stredných škôl a dospelých. V základných umeleckých školách sa môžu zriaďovať hudobné, výtvarné, tanečné a literárno-dramatické odbory. Iné umelecké odbory škola zriaďuje iba po súhlase ministerstva školstva.

Úspešným štúdiom na základnej umeleckej škole žiak získa :

- a) primárne umelecké vzdelanie (úspešným absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu pre prvú časť prvého stupňa základného štúdia základnej umeleckej školy; dokladom o získanom stupni vzdelania je vysvedčenie s doložkou);
- b) nižšie sekundárne umelecké vzdelanie (úspešným absolvovaním posledného ročníka vzdelávacieho programu pre druhú časť prvého stupňa základného štúdia základnej umeleckej školy; dokladom o získanom stupni vzdelania je vysvedčenie s doložkou).

Základná umelecká škola je plnoorganizovaná. Poskytuje rozvoj vedomostí, schopností a zručností v 3 umeleckých odboroch: hudobný odbor, výtvarný odbor a tanečný odbor. Vytvára príležitosti pre kultivované muzikovanie a aktívne počúvanie, vnímanie a prežívanie hudby, dáva možnosť svojim žiakom rozvíjať estetické a výtvarné cítenie, lásku k tanečnému prejavu.

Tab. 23: Počty žiakov v ZUŠ Frica Kafendu

Školský rok	Počet žiakov			Hudobný odbor	Výtvarný odbor	Tanečný odbor	Literárno dramatický odbor	Počet zamestnancov	
	z toho		Pg.					Nepg.	
	indiv. vyuč.	kolekt. vyuč.							
2010/2011	889	363	526	363	414	86	26	35	4
2011/2012	894	347	547	347	422	99	26	38	4
2012/2013	850	314	536	314	418	88	30	38	5
2013/2014	913	369	544	369	438	88	18	38	5

2014/2015	995	303	692	303	489	133	70	41	4
2015/2016	863	271	592	271	425	95	72	36	4
2016/2017	852	255	597	255	426	93	78	33	4
2017/2018	849	240	609	240	449	97	63	28	4
2018/2019	802	234	568	234	454	88	26	30	4
2019/2020	719	220	499	220	407	77	15	26	4
2020/2021	668	223	445	225	365	97	15	23	4
2021/2022	578	203	375	211	336	105	16	24	4

Škola je zameraná na rozvoj talentu a osobnosti dieťaťa od predškolského veku až po vysokoškolačka. Žiaci majú možnosť umelecky rásť prostredníctvom ŠVP v štyroch odboroch: hudobný, výtvarný, tanečný a literárno – dramatický. Hlavnou devízou školy je individuálny prístup ku každému žiakovi, rozvoj jeho emocionálnej stránky, tak dôležitej v súčasnej dobe. Rozvoj kreativity, tvorivosti, kritického myslenia, príprava na stredné a vysoké školy umeleckého a pedagogického zamerania. Cieľom školy je prostredníctvom umenia vychovať kultúrnych ľudí, ktorí si ctia tradície, hodnoty a robia tento svet krajším.

ZUŠ Frica Kafendu sídli v dvojpodlažnej budove na ulici sv. Cyrila a Metoda 20 vo Vrútkach. Okrem toho vyučovanie prebieha aj na elokovaných pracoviskách: ZŠ Sučany, ZŠ Krpelány, kde učitelia ZUŠ majú vyhradené priestory na vyučovanie. V snahe podchytiť talenty a žiakov od útleho veku, vyučuje žiakov materských škôl v pôsobnosti mesta Vrútky a to z : MŠ Francúzskych partizánov, MŠ Nábřežnej, MŠ sv. Cyrila a Metoda a MŠ M.R. Štefánika. Vybavenie tried v hlavnej budove školy je na dobrej úrovni a neustále sa dopĺňa vybavenie učební. Škola investovala do obnovy materiálnotechnického zabezpečenia. Boli zakúpené stojany na sušenie výkresov, 5 sochárskych stojanov, 2 gymnastické koberce, kovové regále na skladovanie výkresov, Tycoon – perkusný nástroj conga, sada maňušiek pre Literárno-dramatický odbor, Mixpult Dynycord do koncertnej sály, bicie Yamaha, 3 notebooky Acer Asprite 3, PC Dell Optiplex, 2 reproduktory +obaly, tlačiareň Canon. Realizovaná bola aj rekonštrukcia kanalizácie.

V školskom roku 2020/2021 Mesto Vrútky zrealizovalo doplnenie bezpečnostného drôtového tlačidla na hlásenie v prípade nebezpečia na políciu. Zrealizovalo sa oplotenie areálu, nákup klavírneho krídla a rozvody internetu. V roku 2023 obstaralo Mesto Vrútky projektovú dokumentáciu zameranú na zníženie energetickej náročnosti budovy, v ktorej sa ZUŠ Frica Kafendu nachádza, keďže budova, postavená v r. 1894 vykazuje značné energetické straty. Súčasťou projektovej dokumentácie je aj sanácia strechy.

Centrum voľného času DOMINO, M. R. Štefánika 1

Centrum voľného času DOMINO (CVČ) zabezpečuje a realizuje výchovno-vzdelávaciu činnosť, voľnočasovú, záujmovú a rekreačnú činnosť detí, rodičov a iných osôb do veku 30 rokov v ich voľnom čase. Centrum voľného času usmerňuje rozvoj záujmov detí a ostatných zúčastnených osôb, utvára podmienky na rozvíjanie a zdokonaľovanie ich praktických zručností, podieľa sa na formovaní návykov užitočného využívania ich voľného času a zabezpečuje podľa potrieb súťaže detí základných a stredných škôl. CVČ sídli v priestoroch Spojenej školy na ul. M. R. Štefánika 1 vo Vrútkach. Strategickým cieľom je zmysluplné využitie voľného času detí, mládeže a rodičov.

V školskom roku 2020/2021 Mesto Vrútky zrealizovalo výmenu výplní skiel na vchodových dverách za bezpečnostné sklá a doplnilo sa drôtové bezpečnostné tlačidlo na hlásenie v prípade nebezpečia na políciu.

Tab. 24: Štatistické údaje o školskom zariadení

Školský rok	Počet				Priemerný počet žiakov na krúžok
	krúžkov	žiakov	pedag. zam. inter./exter.	nepedag. zam.	
2010/2011	174	2972	4/107	1	17,1
2011/2012	202	3329	4/129	1	16,5
2012/2013	209	3223	4/139	1	15,42
2013/2014	102	2035	4/77	1	19,95
2014/2015	79	1661	4/31	1	21
2015/2016	51	779	2/30	1	15,27
2016/2017	52	834	2/36	1	16,03
2017/2018	52	859	2/35	1	16,51
2018/2019	50	814	2/31	1	16,28
2019/2020	50	828	2/37	1	16,56
2020/2021	43	765	2/13+14	1	17,79
2021/2022	44	743	2/15+14	1	16,88

2.3.2 Sociálna a zdravotnícka infraštruktúra

Sociálna starostlivosť je v Meste Vrútky zabezpečovaná aj prostredníctvom Mestského úradu Vrútky - odboru služieb – sociálneho oddelenia. Poskytnuté pre občanov mesta sú tieto sociálne služby:

- opatrovateľská služba,
- obedy pre dôchodcov,
- terénna služba,
- denné centrá,
- sociálna kuratela a sociálno-právna ochrana v katastri mesta,
- umiestnenie občanov v špecializovaných zariadeniach, domove sociálnych služieb, zariadení pre seniorov a detí v centrách pre deti a rodiny.

Mesto Vrútky je zriaďovateľom rozpočtovej organizácie SENIOR - Zariadenie pre seniorov a Dom sociálnych služieb Vrútky. Zariadenie SENIOR - Zariadenie pre seniorov a Dom sociálnych služieb Vrútky, so sídlom Mierová 2145/10, 038 61 Vrútky, poskytuje sociálne služby dlhodobej starostlivosti. V súlade so zákonom 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní /živnostenský zákon/ v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnych službách“) ide o sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku pre osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby.

Zariadenie SENIOR – ZPS a DSS Vrútky, je zariadením sociálnych služieb, ktoré na daný počet klientov v jednotlivých zariadeniach potrebuje minimálny počet zamestnancov 35, prostredníctvom ktorých poskytuje celodennú starostlivosť pre 58 klientov. Zariadenie SENIOR – Zariadenie pre seniorov a Dom sociálnych služieb Vrútky má celkovú kapacitu 58 lôžok, z toho zariadenie pre seniorov má kapacitu 40 miest v dvojlôžkových izbách s vlastným sociálnym zariadením a balkónom, kde sa poskytuje komplexná starostlivosť a špecializované zariadenie má celkovú kapacitu 18 miest umiestnených tiež v dvojlôžkových izbách s vlastným sociálnym zariadením s poskytovaním komplexnej starostlivosti. Významná zmena sa uskutočnila na prelome rokov 2020 / 2021. K dátumu 31.12.2020 sa ukončilo poskytovanie sociálnych služieb v domove sociálnych služieb. Tieto dve miesta sa pretransformovali a stali sa od 01.01.2021 súčasťou špecializovaného zariadenia.

Cieľom poskytovaných služieb je podpora samostatnosti a sebestačnosti klientov, zaistenie ich súkromia, na základe individuálnych potrieb klientov. Pre trávenie voľného času a vykonávanie záujmových činností je v zariadení knižnica, spoločenská miestnosť vybavená televízorom. Exteriér disponuje krásnou záhradou s oddychovými zónami. Relax či duchovnú podporu získate pri posedení pod storočnými lipami, pri fontáne alebo pri kaplnke sv. Panny Márie. Príjemne sa klienti môžu poprechádzať po chodníku zdravia s posedením na lavičkách. Športovní nadšenci si môžu svoje sily porovnať pri petangu, či ruských kolkoch.

Z investícií realizovaných v uplynulých rokoch je možné spomenúť zakúpenie polohovateľných postelí pre prijímateľov sociálnych služieb, polohovateľných opatrovateľských kresiel, privolávacie signalizačné zariadenie, police do kúpeľní, exteriérové žalúzie, závesy na izby s cieľom zachovania súkromia a intimity, sedacia súprava do spoločenskej miestnosti a lavičky do exteriéru zariadenia. V rámci projektu "Vianočný zázrak" bol zariadeniu darovaný dataprojektor s plátnom.

Zariadenie plánuje aj v ďalších rokoch pokračovať v postupnom dovybavení izieb elektronickými polohovateľnými posteľami pre prijímateľov sociálnej služby, ďalej dokupovaním polohovateľných opatrovateľských kresiel a za podpory rodiny zakúpením zdravotných polohovateľných vankúšov. Vzhľadom na obsadenie izieb v zariadení, prijímateľmi s prevažne ťažkým zdravotným postihnutím, je potrebné naďalej obnovovať nábytok a zariadenie budovy, nakoľko sa v zvýšenej miere opotrebuje a rýchlo sa ničí.

Mesto Vrútky prevádzkuje dve denné centrá pre seniorov, kde vykonávajú záujmovú činnosť všetky seniorské organizácie a organizácie zdravotne postihnutých. V roku 2022 využívalo služby denného centra 71 seniorov. Denné centrá sú zariadenia, kde sa poskytujú sociálne služby počas dňa, fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek, fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím alebo nepriaznivým zdravotným stavom, alebo starému rodičovi s vnukom alebo vnučkou. Prevádzkovanie denných centier Mesto Vrútky zabezpečuje ako podpornú sociálnu službu, kde sa poskytuje základné sociálne poradenstvo a záujmová činnosť. Objekt Denného centra pre seniorov I vykazuje investičný dlh prejavujúci sa aj v neriešenej bezbariérovosti a nedostatočnej energetickej efektívnosti.

Stravovanie pre dôchodcov sa zabezpečuje zo Školskej jedálne na ulici M.R Štefánika, vo Vrútkach pre 182 klientov a 68 klientom sa po vydaní rozhodnutia o odkázanosti na sociálnu službu rozváža strava do domácností. Osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby so stupňom odkázanosti najmenej II a je odkázaná pri úkonoch sebaobsluhy, úkonoch starostlivosti o svoju domácnosť a základných sociálnych aktivitách, má možnosť využívať opatrovateľskú službu zabezpečovanú Mestom Vrútky. V rámci tejto služby mesto vykonáva administratívu v oblasti spracovania sociálneho posudku, zdravotného posudku, návštevy klienta, uzatvára zmluvy s klientom. Zároveň v tejto oblasti spolupracujeme v rámci Spoločného obecného úradu v obci Turčianske Kľačany a Lipovec. Mesto Vrútky zamestnáva 17 opatrovateľiek, pričom každá z nich má odborný certifikát k svojej činnosti. Terénna opatrovateľská služba je žiadanou sociálnou službou, o čom svedčí aj počet opatrovaných, ktorých v roku 2022 bolo 107.

V rámci projektu „Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce II (NP TSP II) poskytovalo Mesto Vrútky služby terénnej sociálnej práce. Cieľom terénnej sociálnej práce je sprístupniť občanom žijúcim v rôznych sociálnych podmienkach existujúce spoločenské zdroje, umožniť im participáciu na rozhodovacích procesoch v spoločnosti a podporiť ich v kvalitnejšom a dôstojnejšom živote. Terénna sociálna práca je zameraná na sociálne

začlenenie a prevenciu sociálneho vylúčenia alebo jeho prehlbovania, na uľahčovanie života, na zmiernenie negatívnych dôsledkov a rizík životných situácií sociálne vylúčených ľudí, vrátane dopadov zlej sociálnej situácie ako je chudoba. Cieľové skupiny terénnej sociálnej práce sú obyvatelia sociálne vylúčených komunít zvlášť marginalizovaných rómskych komunít, ľudia bez domova a seniori na území mesta Vrútky. V spolupráci s MsÚ a MsP vykonávajú terénni sociálni pracovníci pravidelnú kontrolnú činnosť zameranú na občanov bez domova s trvalým pobytom na území mesta Vrútky, na ich zdravotný stav, na uspokojovanie základných životných potrieb / potravinová pomoc, dezinfekčné prostriedky, lieky a pod. / ako aj na pomoc pri vybavovaní dávok v hmotnej núdzi a komunikácie s ošetrovateľmi. Každoročne sa podarí umiestniť viacerých občanov bez domova s trvalým pobytom na území mesta Vrútky do zariadenia „Dobrý pastier“ v Kláštore pod Znievom na základe aktivity pracovníkov TSP a dobrej spolupráce s týmto OZ.

Mesto Vrútky implementovalo v uplynulých rokoch dva projekty zamerané na zabezpečenie činnosti miestnej občianskej poriadkovej služby. V druhom projekte obidvaja zamestnanci hliadky MOPS boli občanmi z radov miestnej marginalizovanej komunity, čo je rozdiel oproti prvému projektu. Vďaka tejto službe sa aktivizovala miestna komunita, ktorá sa opakovane zapojila aj do brigád zameraných na očistu okolia vlastných obydľí, ako aj širšieho územia intravilánu mesta Vrútky. V spolupráci s pracovníkmi terénnej sociálnej práce sa príslušníci MOPS angažovali v osвете pre obyvateľov Kafendovej ulice ohľadom správneho separovania odpadu v domácnosti, pomáhali tiež s dodržiavaním povinnej školskej dochádzky detí z tejto komunity. Mesto Vrútky sa v roku 2023 rozhodlo uchádzať sa o financie EÚ na pokračovanie projektu MOPS aj v rokoch 2024 – 2026.

Na území mesta Vrútky sa nenachádza zdravotnícke zariadenie poskytujúce ústavnú zdravotnú starostlivosť. V okrese Martin popri Univerzitnej nemocnici Martin (UNM) zabezpečujú ústavnú zdravotnú starostlivosť aj ďalšie tri zariadenia – Špecializovaná nemocnica (UVEA KLINIKA, Martin – Priekopa), Psychiatrická liečebňa Sučany a Liečebňa Rieka, s.r.o., Šútovo. V súčasnosti má Univerzitná nemocnica Martin 838 akútnych lôžok. Z nich 18 je na klinikách anesteziológie a intenzívnej medicíny pre deti a dospelých a 84 lôžok je na jednotkách intenzívnej starostlivosti pri základných oddeleniach. Jednodňovú zdravotnú starostlivosť poskytuje 12 pracovísk UNM.

Na základe údajov z eVÚC ostatnú sieť zdravotníckych zariadení reprezentuje v okrese Martin 553 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti, 4 pohotovosti, 5 agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti a dve mobilné odberové miesta. Z nich sa na Vrútkach nachádza 27 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti, ktoré zabezpečujú základnú/všeobecnú úroveň zdravotníckej starostlivosti, ako aj širšie spektrum špecializovanej starostlivosti. Infraštruktúra, v ktorej je ambulantná starostlivosť poskytovaná, však často vykazuje investičný dlh.

Tab. 25: Zariadenia ambulantnej zdravotnej starostlivosti v meste Vrútky

Por.č.	Druh zariadenia	Adresa
1.	všeobecná ambulancia pre dospelých	K. Kalocsaya 2311/8
2.	ambulancia pediatrickej gynekológie	Republikánska 6
3.	ambulancia rýchlej lekárskej pomoci	Vrútky
4.	otorinolaryngologická ambulancia	Republikánska 4138/6
5.	ortopedická ambulancia	Šťastného 5
6.	urologická ambulancia	1. Československej brigády 3231
7.	všeobecná ambulancia pre dospelých	K. Kalocsaya 8
8.	ambulancia vnútorného lekárstva	K. Kalocsaya 8
9.	všeobecná ambulancia pre dospelých	Republikánska 6
10.	neurologická ambulancia	K. Kalocsaya 2311/8
11.	poliklinika	Dielenská Kružná II 2
12.	ambulancia zubného lekárstva	Dielenská Kružná II 2
13.	ambulancia akupunktúry	Dielenská Kružná II 2
14.	poliklinika	Republikánska 6
15.	všeobecná ambulancia pre dospelých	Republikánska 6
16.	ambulancia vnútorného lekárstva	Republikánska 6
17.	gynekologicko-pôrodnicka ambulancia	Republikánska 6
18.	všeobecná ambulancia pre dospelých	Republikánska 6
19.	ambulancia zubného lekárstva	Podjavorinskej 1
20.	ambulancia pediatrickej urológie	1. Československej brigády 3231
21.	všeobecná ambulancia pre dospelých	Dielenská Kružná II 2
22.	ambulancia fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie	Dielenská Kružná II 2
23.	zariadenie spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek	Dielenská Kružná II 2
24.	všeobecná ambulancia pre deti a dorast	Republikánska 6
25.	ambulancia fyziatrie, balneológie a liečebnej rehabilitácie	Republikánska 6
26.	ambulancia diabetológie a porúch látkovej premeny a výživy	K. Kalocsaya 8
27.	zariadenie spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek	Republikánska 6

Zdroj: e-VUC.sk

2.3.3 Kultúrny potenciál

Mesto Vrútky zabezpečuje kultúrne vyžitie svojho obyvateľstva prioritne aktivitami referátu kultúry a prostredníctvom Mestskej knižnice Hany Zelinovej. Spektrum kultúrnych aktivít zahŕňa organizovanie koncertov, výstav, besied, podpory tradícií a zvykoslovia a iných foriem kultúry. Tradičnými podujatiami sú Vrútocká hudobná jar, Memoriál Stopami ukryvaných detí, či Dni mesta Vrútky spojené s Tradičným remeselným jarmokom a Farmárskym dňom.

Kultúrna infraštruktúra mesta Vrútky pozostáva z nasledovných objektov:

- Kino 1. máj – kinosála slúži na koncerty a spoločenské podujatia, vybrané priestory sú prenajímané hudobným skupinám
- Synagóga (kultúrny objekt Kriváň) – prízemie slúži Mestskej knižnici Hany Zelinovej, na poschodí je spoločenská sála
- Stála expozícia železničného mesta Vrútky (bývalá knižnica) na Ul. 1. Československej brigády 3244/14 – poschodie slúži stálej výstave i príležitostným výstavám
- Mestský úrad – na poschodí je Pamätná izba Hany Zelinovej, sobášna sála slúži aj ako výstavná miestnosť
- ZUŠ Frica Kafendu – na poschodí má ZUŠ vlastnú koncertnú miestnosť, v záhrade ZUŠ je koncertný altánok

Investičný dlh vykazujú všetky objekty. V najlepšom stave je bývalá synagóga vďaka investícii z r. 2014, opakovane však pukajú omietky na fasáde, objektu chýba klimatizácia. V budove bývalej knižnice boli v r. 2020 čiastočne revitalizované priestory poschodia, tri miestnosti ostali v pôvodnom stave. V pôvodnom stave je podkrovie a strecha. Investíciu do komplexnej revitalizácie je potrebné zrealizovať v prípade kina 1. máj.

Kultúrne aktivity realizujú aj miestne cirkvi a spoločenské organizácie, ktoré pre daný účel využívajú jednak mestskú infraštruktúru, prípadne iné objekty, napr. evanjelický zborový dom, katolícky kultúrny dom.

Z historických budov na území mesta Vrútky významnejšie miesto zaujímajú nasledovné objekty:

- Obecný dom/Mestský úrad
- Rímskokatolícky kostol Sv. Jána Krstiteľa
- Evanjelický a.v. kostol Dr. Martina Luthera
- Synagóga/kultúrny objekt Kriváň
- Robotnícky dom/kino 1. máj
- Železničná infraštruktúra – železničná stanica a ostatné železničné objekty v jej okolí
- Bývalý Konzum
- Vybrané objekty v severnej časti pešej zóny

- Bývalý hotel Magura
- Sokolovňa
- Katolícky kultúrny dom
- Evanjelický zborový dom
- Hasičská strážnica
- Štátna ľudová škola/ZUŠ Frica Kafendu
- Vila staviteľa Stanislava Zachara
- Marčišovský dom/Julianin dvor
- Bývalý Mlyn Fraštackých
- Bistro Linda
- Bývalý objekt spolku železničiarov Domovina
- Bývalá tlačiareň cestovných lístkov
- Bývalý Mlyn Fraštackých
- Budova správy železničných dielní v ŽOS Vrútky

Stav vymenovaných objektov je rôzny. V neuspokojivom stave sú najmä bývalá tlačiareň cestovných lístkov (kedysi hostinec u vdovy Fauermanovej) a bývalý železničný objekt oproti železničnej stanici. Zachovaných je stále aj niekoľko objektov, ktoré v minulosti slúžili ako kúrie vrútockých zemanov.

Kolorit mesta dotvárajú viaceré pamätníky, pomníky a pamätné tabule. Z nich významnejšie sú Pamätník Karvaša a Blahovca, Pamätník obetí 1. a 2. svetovej vojny, Pamätník príslušníkov ČS armádneho zboru, pamätník na hotel Wachsberger, pamätný stĺp T.G.Masaryka a i.

Tab. 26: Nehnutel'né kultúrne pamiatky na území mesta Vrútky

Pamiatka	Zaužívaný názov
kostol	Kostol sv. Jána Krstiteľa
kostol	Kostol Dr. Martina Luthera
Budova administratívna a pam. tabuľa	Hlavné železničné dielne
Hrob s náhrobníkom	Hrob Karvaša a Blahovca
Dom spolkový	Robotnícky dom

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Z nedávnych investícií do kultúrnej infraštruktúry je vhodné spomenúť rekonštrukciu objektu bývalej synagógy (kultúrny objekt Kriváň, 2014), rekonštrukciu elektroinštalácie v Kine 1. máj (2020), či rekonštrukciu interiéru bývalej knižnice a zriadenie Stálej expozície železničného mesta Vrútky (2020). Z mestských historických objektov možno spomenúť ešte stavebné úpravy hasičskej zbrojnice (2020), či postupnú obnovu miestností mestského úradu vrátane sobášnej miestnosti. Z iných investícií je potrebné uviesť rekonštrukciu sály Evanjelického zborového domu (2019) a etapovitú obnovu strechy a fasády Rímskokatolíckeho kostola Sv. Jána Krstiteľa.

2.3.4 Šport a cestovný ruch

Športová infraštruktúra na území mesta Vrútky pozostáva zo:

- športovísk tvoriacich súčasť infraštruktúry základných škôl (telocvične, vonkajšie ihriská a workout),
- mestského kúpaliska
- futbalového štadióna
- sokolovne
- hokejbalového ihriska
- športohotela na Švermovej ulici
- športového areálu vybudovaného v 70. – 80. rokoch 20. stor. (škvarové ihrisko, tenisové kurty, hádzanárske ihrisko s košmi na streetball
- workoutu pri MsÚ
- komerčnej športovej infraštruktúry (napr. fitnesscentrum) a vlastnej športovej infraštruktúry firiem (fitnesscentrá, posilňovne, tenisové kurty, petangové dráhy)
- lanového centra v kine 1. máj
- siete turistických a cykloturistických trás prepájajúcich Vrútky s jeho širším okolím.

Uvedenú infraštruktúru ešte dopĺňa kolkáreň v Martine – Priekope, ktorá slúži kolkárskemu oddielu Lokomotívy Vrútky. Dopyt verejnosti po športovom vyžití neustáva, čiastočne sa však mení jeho charakter z poklesu záujmu o organizovaný šport v prospech individuálneho športového vyžitia. S tým súvisí aj prebiehajúca zmena dopytu po mestskej športovej infraštruktúre, na ktorú sa samospráva snaží reagovať, napr. výstavbou workoutu alebo cyklotrasy na nábreží Turca. Z výraznejších mestských investícií do športovej infraštruktúry v minulosti je možné spomenúť rekonštrukcie telocviční oboch základných škôl (2019 – 2021), inštaláciu solárneho ohrevu na tribúte futbalového štadióna (2020) a etapovitú revitalizáciu mestského kúpaliska. Z investícií v réžii športových klubov najvýraznejšou bola výstavba nového hokejbalového ihriska klubom Kometa Vrútky (2019 – 2020).

Potreba investovať do mestskej športovej infraštruktúry je aktuálna najmä v prípade futbalového štadióna a mestského kúpaliska. V havarijnom stave je tiež vonkajšie ihrisko pri Spojenej škole. V roku 2023 mesto zahájilo s využitím vlastných aj externých zdrojov revitalizáciu futbalového štadióna zameranú na výmenu umelého trávniká, modernizáciu osvetlenia a stavebné úpravy tunela spájajúceho tribúnu s hracou plochou, ako aj rekonštrukciu a modernizáciu filtračnej sústavy na mestskom kúpalisku, kde tiež realizuje stavebné úpravy múru od Ul. Hornej. Komplexnosť športovej infraštruktúry dotvorí výstavba športovej haly pri ZŠ Hany Zelinovej realizovaná v rokoch 2023 – 2024 s využitím vlastných aj externých zdrojov. Po ukončení výstavby haly budú na území mesta Vrútky podmienky aj pre halové športy ako hádzaná, volejbal, basketbal, florbal, bedminton a futsal. Z dôvodu klimatických zmien už nie je aktuálne revitalizovať bývalý lyžiarsky areál v rekreačnom stredisku Piatrová.

Z Vrútok vychádzajú dve značené turistické trasy, obe z okraja Ul. Karvaša a Blahovca (modrá na Minčol, kde sa stretáva s červenou malofatranskou hrebeňovkou a žltá

značenou trasou z Jedľovín na Minčol, a zelená na Saračníky, ktorá sa tu napája na červenú malofatranskou hrebeňovku). Z odpočinkového miesta cyklotrasy pri MsÚ vedie červeno značená Turčianska cyklomagistrála, ktorá končí až v Turčianskych Tepliciach a žltá značená cyklotrasa Vrútky – Martin.

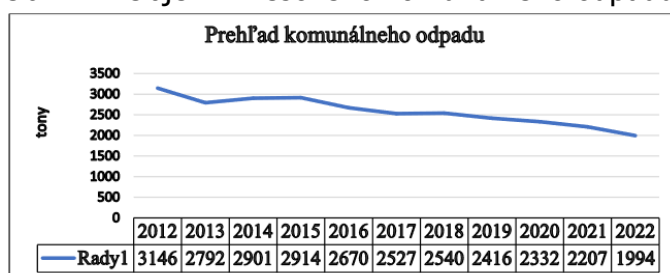
Z výraznejších investícií do cestovného ruchu je možné spomenúť vybudovanie odpočinkového miesta cyklotrasy pri MsÚ so servisnou stanicou, nabíjačkou na elektrobicykle aj elektromobily a mapami (2019 – 2020), vybudovanie cyklotrasy z Vrútok do Martina aj s dvomi oddychovými zónami (2020 – 2021) a vybudovanie náučného chodníka Karvaša a Blahovca (2021). Samotná druhá etapa revitalizácie pešej zóny v úseku od Ul. Sv. Cyrila a Metoda po Ul. Kalinčiakovu vrátane revitalizácie zelene a vybudovania detského ihriska (2023) tiež výrazne zvýšila atraktivitu Vrútok nielen pre miestnu verejnosť, ale aj pre návštevníkov z regiónu. Obnovou tiež prešiel mestský informačný systém na autobusovom nástupisku (2019) a v centre mesta (2023). Najvýznamnejšou pripravovanou investíciou je výstavba cyklotrasy Vrútky – Lipovec a perspektíva vybudovania cyklotrasy Lipovec – Nezbudská Lúčka, ktorá nielen zabezpečí úplné prepojenie Martina a Žiliny, čím sa zabezpečí cyklodopravná alternatíva oproti súčasným druhom dopravy, ale tiež zatriktívni Strečnianska úžina pre cykloturistickú verejnosť.

2.3.5 Odpadové hospodárstvo

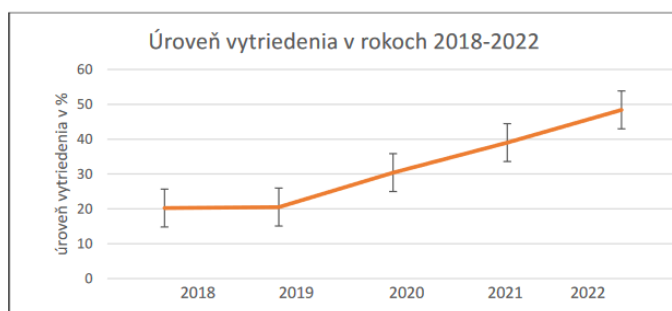
V roku 2022 mesto Vrútky prostredníctvom firmy Brantner Fatra s.r.o. Martin zneškodnilo 1 994,4 t komunálneho odpadu. Celková tonáž komunálneho odpadu, ktorý končí na skládke Kalnô v Martine, každý rok klesá, ale napriek tomu Mesto Vrútky ešte zákonnú úroveň separácie 50% nedosiahlo. Úroveň vytriedenia komunálnych odpadov činila za rok 2022 48,40%.

Od 1. júla 2021 zabezpečuje Mesto Vrútky tiež zber kuchynského odpadu z domácností, pričom pre tento účel distribuovalo do domácností základný balíček pozostávajúci z košíka na odpad a rolky vreciek. Na stojiskách v meste zároveň distribuovalo 240l nádoby na tento druh odpadu a vysúťažilo jeho likvidátora, ktorým tiež je fy. Brantner Fatra s.r.o.

Obr. 21: Objem zmesového komunálneho odpadu z mesta Vrútky v r. 2012 - 2022

Obr. 22: Úroveň vytriedenia odpadu v meste Vrútky v rokoch 2018 - 2022

2.3.6 Bezpečnosť a verejný poriadok

Bezpečnosť a verejný poriadok na území mesta Vrútky je zabezpečovaná jednak príslušníkmi Policajného zboru SR, ktorý má v meste Vrútky svoje obvodné oddelenie, ako aj príslušníkmi Mestskej polície Vrútky, ktorým asistujú v čase implementácie projektov tiež dvaja členovia miestnej občianskej poriadkovej služby (MOPS).

Na Mestskej polícii vo Vrútkach pracuje: 5 príslušníkov MsP a náčelník MsP. Na mestskom kamerovom systéme pracuje 7 občianskych zamestnancov so zdravotným postihnutím. Pracovný asistent občanov so zdravotným postihnutím: Občianskym zamestnancom so zdravotným postihnutím je nápomocná pracovná asistentka.

Mesto Vrútky postupne investuje do revitalizácie kamerového systému MsP. V roku 2021 sa v rámci prvej etapy investície modernizovala centrála kamerového systému, pričom nové zariadenia prešli z analógového na digitálny signál. V rámci druhej etapy revitalizácie kamerového systému (2022) boli vymenené nefunkčné alebo poruchové kamery stávajúceho systému a kamerový systém bol doplnený o novú vetvu na Ul. Sv. Cyrila a Metoda a o kameru v revitalizovanej časti pešej zóny.

Potrebné je ďalšie dopĺňanie snímacích bodov kamerového systému, ktoré zabezpečí kontrolu a ochranu verejného poriadku najmä na verejných priestranstvách, školských priestoroch, detských ihriskách a stojiskách pre separovaný zber odpadu.

V rámci bezpečnosti účastníkov cestnej premávky, osobitne chodcov, bolo zabezpečené v uplynulých rokoch vytvorenie a nasvietenie viacerých prechodov pre chodcov. V zvyšovaní kvality dopravného značenia s osobitným dôrazom na chodcov je potrebné pokračovať, vrátane budovania osvetlených priechodov pre chodcov, najmä na najvyťaženejších dopravných úsekoch (križovatka Ul. Sv. Cyrila a Metoda a Nábřežnej, Ul. M.R.Štefánika, Horná ulica, Ul. Karvaša a Blahovca).

MESTO VRÚTKY

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky 2023 – 2030

3 SWOT analýza

	Silné stránky	Slabé stránky
Infraštruktúra a vybavenosť územia	- výhodná geografická poloha mesta na trase hlavnej železničnej tepny v SR a jedného z koridorov základnej siete TEN – T - vysoký podiel MHD na dopravnej obsluhu mesta s nízkopodlažnými a nízkoemisnými vozidlami - infraštruktúra pre nemotorovú dopravu spájajúca Vrútky s Martinom - 100% pripojenosť obyvateľov mesta na verejný vodovod a nadpriemerná pripojenosť obyvateľov mesta na verejnú kanalizáciu - rozvinutá sieť pre vysokorýchlostný internet - zrealizované investície do modernizácie a zníženia energetickej náročnosti vzdelávacej infraštruktúry - zvýšená bezpečnosť vďaka uskutočneným investíciám do dopravnej infraštruktúry (najmä výstavba chodníkov) - zrealizované investície do využívania obnoviteľných zdrojov energie u hlavného dodávateľa tepla v meste - zrealizované investície do znižovania energetickej náročnosti verejných budov aj bytov na území mesta - atraktívne centrum mesta s vodozádržnými prvkami a zelenou a modrou infraštruktúrou	- vysoké dopravné intenzity na št. ceste I/18 vedúcej stredom zastavaného územia mesta - nedobudovanosť nadradenej cestnej infraštruktúry na území a v blízkom okolí mesta - nevyhnutná modernizácia železničnej infraštruktúry vrátane železničnej stanice - dopravná zaťaženosť a technický stav miestnych komunikácií - potreba doriešenia nástupiska a infraštruktúry pre MHD - absencia harmonizácie a integrácie MHD, prímestskej autobusovej dopravy a ostatných druhov verejnej osobnej dopravy - nedobudovaná infraštruktúra pre nemotorovú dopravu v smere na ZA a pripravovanú Vážsku cyklocestu - nedokončená modernizácia verejného osvetlenia - narastajúca cena energií - nepostačujúca infraštruktúra v meste a okrese na zabezpečenie legislatívnych požiadaviek na úseku odpadového hospodárstva - neuspokojivý stav občianskej infraštruktúry z hľadiska energetickej efektívnosti - nedostatočné tempo obnovy bytového fondu mesta - nízky objem využívania obnoviteľných zdrojov energie

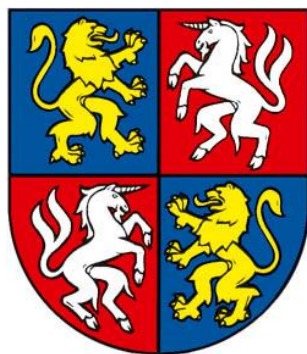
Ľudské zdroje a socioekonomický vývoj	- situovanie mesta na území udržateľného mestského rozvoja (UMR Martin) a žilinsko – martinského ťažiska osídlenia ako aglomerácie najvyššieho celoštátneho a medzinárodného významu (KURS, 2011) - nízka miera nezamestnanosti a dlhodobý trend zvyšovania zamestnanosti - vznik nových pracovných príležitostí vďaka domácim a zahraničným investíciám do miestneho priemyslu a podnikania - kvalifikované ľudské zdroje - modernizované vzdelávacie procesy a zvýšené zručnosti pedagógov - dostatočné kapacity pre predprimárne, primárne, sekundárne a záujmové vzdelávanie na území mesta a jeho bezprostrednom okolí - primeraná sieť sociálnych služieb a zdravotníctva - fungujúca opatrovateľská služba vrátane systému prípravy a rozvozu stravy pre seniorov - pozitívne skúsenosti samosprávy mesta s projektmi zameranými na terénnu sociálnu službu a miestne občianske a poriadkové služby - spolupráca mestskej polície a PZ SR pri práci s marginalizovanou rómskou komunitou na území mesta - dostatočná paleta kvalitného vysokoškolského vzdelávania v blízkom okolí mesta	- negatívna krivka demografického vývoja prejavujúca sa v starnutí obyvateľstva mesta a okresu - stagnácia počtu obyvateľov mesta z dôvodu negatívneho migračného salda a poklesu pôrodnosti - problémy s uspokojovaním narastajúceho dopytu po sociálnych službách pobytového charakteru - nízky štandard bývania v časti mestského bytového fondu - nedostatočné prepojenie medzi sociálnymi službami a zdravotnou starostlivosťou - starnutie lekárov a nedostatočne rozvinutá sieť poskytovania terénnej formy sociálnych služieb a zdravotníckej starostlivosti - pokračujúci pokles počtov detí a žiakov v miestnom školstve

Kultúra, šport, cestovný ruch, životné prostredie	- dostatočné priestorové kapacity pre realizáciu kultúrnych aktivít - široká paleta tradičných kultúrnych a spoločenských podujatí - zmodernizovaná a dostatočne pestrá športová infraštruktúra (športová hala, kúpalisko, futbalové ihrisko) - existencia viacerých športových klubov a organizácií na území mesta - vlastné múzeum, knižnica, pamätná izba - rozvinutá sieť turistických trás a cyklotrás - zrealizované projekty v oblasti podpory a propagácie cestovného ruchu - rozvinutá sieť reštauračných a ubytovacích zariadení - nadviazané cezhraničné partnerstvá mesta - zrealizované investície v meste a okolí znižujúce negatívne dopady na životné prostredie (modernizovaná výroba tepla v ŽOS, odstraňovanie environmentálnych záťaží v depe Vrútky a pod.) - vypracované strategické dokumenty na úseku životného prostredia (nízkouhlíková stratégia, energetická koncepcia) - narastajúci podiel separácie odpadu - dobrá spolupráca s verejnosťou na aktivitách zameraných na zvyšovanie kvality životného prostredia	- zlý stavebnotechnický stav kina 1. máj a ďalších historických objektov eliminujúci turistický potenciál mesta - nízky podiel návštevnosti regiónu Turiec domácimi a zahraničnými turistami v porovnaní s ostatnými regiónmi Žilinského kraja - nedostatočné etablovanie regionálnych značiek / regionálnych produktov - nedostatočné vyhodnocovanie spätnej väzby od návštevníkov a reagovanie na ňu - obmedzený prístup do hlavného strediska cestovného ruchu v regióne - Martinské hole a neumožnenie legálneho kúpania sa na prírodných plochách na území mesta - majetkové nevysporiadanie pozemkov pod bývalým škvarovým ihriskom - potreba komplexného prepojenia služieb cestovného ruchu a atraktivít na území Vrútok so strediskom CR Martinské hole a strediskom kultúrneho turizmu – mestom Martin - znížená kvalita ovzdušia v meste

	Príležitosti	Ohrozenia
Infraštruktúra a vybavenosť územia	- očakávané dokončenie výstavby diaľničného tunela Višňové – Dubná skala - pripravená investícia do modernizácie železničnej stanice Vrútky a informačného systému - potenciál pre príchod nových priemyselných investícií po skvalitnení pripojenia mesta na nadradenú dopravnú infraštruktúru - pripravované investície v meste a okolí do rozvoja infraštruktúry pre nemotorovú dopravu (cyklotrasa Vrútky – Lipovec, Vážska cyklocesta) - pripravované projekty pre ďalšie znižovanie energetickej náročnosti a využívanie obnoviteľných zdrojov energie vo verejnej infraštruktúre (školské budovy, verejné osvetlenie, atď.) - zmeny a doplnky územného plánu mesta a súkromné investície umožňujúce rozvoj bývania na území mesta - disponibilné zdroje pre rozvoj a modernizáciu občianskej infraštruktúry, inžinierskych sietí a environmentálnej infraštruktúry vďaka externým finančným zdrojom (Program Slovensko 20221 – 2027, Plán obnovy a odolnosti, štátne fondy a pod.)	- omeškanie dokončenia nedobudovaných turčianskych úsekov diaľnice D1 - permanentné zneisťovanie a odklad prípravy výstavby rýchlostnej cesty R3 - pokles výdatnosti vodných zdrojov - nedotiahnuté legislatívne zmeny na úseku stavebného poriadku a územného plánovania - nedostatočné tempo aktualizácie a digitalizácie územnoplánovacej dokumentácie mesta - narastajúci objem prevádzkových výdavkov na energie v prípade nedostatočnej realizácie opatrení na znižovanie energetickej náročnosti verejných budov, resp. zefektívňovania vykonávania kompetencií samosprávy - nedostatočné zefektívnenie systémov čistenia odpadových vôd a separácie a zhodnocovania odpadu - pokračujúci trend v náraste individuálnej automobilovej dopravy a nedostatočná realizácia opatrení na jej limitovanie

Ľudské zdroje	- záujem obyvateľov o prehĺbovanie vedomostí a zručností formou ďalšieho vzdelávania vrátane rozvoja IKT zručností seniorov - spustenie nových učebných a študijných odborov na stredných školách v okolí reagujúcich na potreby zamestnávateľov pôsobiacich na území mesta - potenciál pre nárast mobility študentov aj pedagógov v rámci EÚ - živé cezhraničné partnerstvá samospráv a komunít na ich území a oprávnenosť územia mesta Vrútky pre ďalší rozvoj cezhraničných poľsko – slovenských a slovensko – českých partnerských projektov - rozvoj spolupráce so zamestnávateľmi pri skvalitňovaní odborného vzdelávania - príchod nových zamestnávateľov a nová ponuka pracovných príležitostí v súvislosti s dobudovaním diaľničného pripojenia a výstavby novej univerzitnej nemocnice v Martine - zvýšenie kvality zdravotnej starostlivosti vďaka výstavbe novej univerzitnej nemocnice v susednom Martine - trend posilňovania komunitného prístupu a terénnych foriem poskytovania sociálnych služieb a zdravotníckej starostlivosti - zvyšovanie súčinnosti sociálnych služieb a zdravotníckej starostlivosti - inklúzia odídencov z vojny postihnutej Ukrajiny do miestnej komunity	- starnutie obyvateľstva regiónu a znižujúci sa podiel obyvateľov v produktívnom veku - pokračujúca stagnácia v demografickom vývoji mesta - nedostatočný rozvoj terénnych foriem sociálnych služieb a zdravotnej starostlivosti - nedostatočné finančné zabezpečenie pobytových sociálnych služieb zo strany štátu - pretrvávajúca dlhodobá nezamestnanosť u rizikových skupín - ohrozenie kvality vzdelávania z dôvodu demografického vývoja a nastaveného spôsobu financovania škôl - nedostatočná reakcia samosprávy v prispôbovaní disponibilných vzdelávacích kapacít dopytu zo strany rodičov a žiakov - nedostatočné využitie možností na modernizáciu vzdelávacieho procesu s dôrazom na odborné a technické predmety, ako aj jazykové a environmentálne vzdelávanie - nedostatočné využitie externých zdrojov na podporu terénnej a komunitnej sociálnej práce na území mesta a podpory inklúzie príslušníkov marginalizovanej rómskej komunity do majoritnej spoločnosti - negatívne dopady zhoršujúcej sa kvality ovzdušia na zdravotný stav obyvateľstva

Kultúra, šport, cestovný ruch, životné prostredie	- potenciál pre nárast športového a rekreačného využitia na nábreží rieky Turiec vďaka vybudovanej cyklocestičke - potenciál pre rozvoj kultúrnych aktivít v zrekonštruovanej pešej zóne - rozvoj kolektívnych športov aj individuálneho športového využitia vďaka dobudovanej a zmodernizovanej športovej infraštruktúre - možnosti využitia programov cezhraničnej spolupráce, dotačných zdrojov ŽSK a iných externých zdrojov pre rozvoj partnerstiev - vytvorené cezhraničné partnerstvá mesta a ich potenciál pre rozvoj ďalšej projektovej spolupráce v oblasti ochrany a propagácie kultúrneho a prírodného dedičstva - využitie histórie a tradícií pre budovanie vlastného múzea a celoročnú turistickú atraktivitu územia - dobudovanie cyklotrás v meste a ich napojenie na regionálnu sieť cyklotrás po dobudovaní cyklodopravnej infraštruktúry - rozvoj športu na školách a športovania mládeže s využitím novej športovej infraštruktúry - zintenzívnená propagácia mesta a Turca v spolupráci s KOČR Žilinský turistický kraj	- slabá ochrana kultúrnych pamiatok - nedostatočná spolupráca medzi kultúrnymi aktérmi na území mesta - zhoršovanie ekonomickej pozície kultúrnych inštitúcií z dôvodu narastajúcich cien energií v prípade nerealizovania opatrení na znižovanie ich energetickej náročnosti - dopad klimatických zmien na zimný turizmus - nedostatočné tempo rastu kvality služieb v cestovnom ruchu - nedoriešené majetkové vysporiadanie pozemkov pod športovou a turistickou infraštruktúrou (škvarové ihrisko, nábrežie Turca, rekreačné stredisko Piatrová) - strata, resp. fragmentácia vzácnych ekosystémov z dôvodu rýchleho a nesytemového umiestňovania investícií - pokračujúce problémy s kvalitou ovzdušia najmä z dôvodov zvyšujúceho sa motorizmu a stacionárnych zdrojov znečistenia ovzdušia

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky
2023 – 2030**

4 ROZVOJOVÁ STRATÉGIA

Vízia:

Mesto Vrútky bude aktívnou, trvalo udržateľnou a inkluzívnou komunitou reagujúcou na príležitosti, ktoré mu poskytuje jeho strategická poloha, ako aj na výzvy, ktoré prináša klimatická zmena a demografický vývoj.

5 strategických cieľov

1. Využiť polohu mesta v žilinsko – martinskom ťažisku osídlenia a jeho ekonomický potenciál na inteligentné riešenia zvyšujúce kvalitu života miestnej komunity
2. Rešpektovať prírodné danosti územia a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj mesta reagujúci na zmenu klímy
3. V reakcii na pripojenie na základnú európsku dopravnú sieť zabezpečiť nárast kvality cestovania, pripojenosti a dopravnej dostupnosti územia
4. Podporiť kvalitný rozvoj a udržanie ľudských zdrojov v meste a sociálnu inklúziu všetkých skupín obyvateľstva
5. Využiť danosti miestnej komunity a územia pre ďalší rast jeho kultúrneho, rekreačného a športového potenciálu a pre rozvoj spolupráce na miestnej, cezhraničnej i európskej úrovni

Strategický cieľ 1 Využiť polohu mesta v žilinsko – martinskom ťažisku osídlenia a jeho ekonomický potenciál na inteligentné riešenia zvyšujúce kvalitu života miestnej komunity

Špecifické ciele:

- 1.1 Využívanie nástrojov SMART CITY a prínosov digitalizácie pre verejnú správu, podnikateľský sektor a miestnu komunitu, posilňovanie digitálnej pripojenosti a digitálnych zručností
- 1.2 Podpora posilňovania konkurencieschopnosti miestneho podnikateľského sektora a tvorby pracovných miest

Strategický cieľ 2 Rešpektovať prírodné danosti územia a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj mesta reagujúci na zmenu klímy

Špecifické ciele:

- 2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti miestnej infraštruktúry a znižovanie emisií skleníkových plynov aj s využitím obnoviteľných zdrojov energie
- 2.2 Využívanie inovatívnych energetických služieb a inteligentných nástrojov pre distribúciu a skladovanie elektrickej energie v komunite
- 2.3 Podpora adaptácie na zmenu klímy a prevencie rizika katastrof, vrátane zachovania biodiverzity a rozvoja zelenej infraštruktúry
- 2.4 Podpora zabezpečenia prístupu k pitnej vode a udržateľného vodného hospodárstva
- 2.5 Podpora prechodu na obehové hospodárstvo na území mesta a regiónu

Strategický cieľ 3 V reakcii na pripojenie na základnú európsku dopravnú sieť zabezpečiť nárast kvality cestovania, pripojenosti a dopravnej dostupnosti územia

Špecifické ciele:

- 3.1 Podpora dubudovania napojenia územia mesta na sieť TEN – T a modernizácie a rozšírenia príslušnej dopravnej infraštruktúry
- 3.2 Rozvoj a modernizácia miestnej dopravnej infraštruktúry s ohľadom zvyšovanie bezpečnosti účastníkov cestnej premávky a podporu nízkouhlíkových foriem dopravy

Strategický cieľ 4 Podporiť kvalitný rozvoj a udržanie ľudských zdrojov v meste a sociálnu inklúziu všetkých skupín obyvateľstva

Špecifické ciele:

- 4.1 Podpora nástrojov na rozvoj zamestnanosti znevýhodnených skupín
- 4.2 Rozvoj inkluzívneho a moderného vzdelávania vrátane celoživotného vzdelávania
- 4.3 Podpora sociálno-ekonomického začlenenia marginalizovaných komunit a ostatných znevýhodnených skupín obyvateľstva
- 4.4 Zlepšovanie rovného a prístupu ku kvalitným a cenovo dostupným službám na úseku bývania, sociálnej a zdravotnej starostlivosti

Strategický cieľ 4 Využiť danosti miestnej komunity a územia pre ďalší rast jeho kultúrneho, rekreačného a športového potenciálu a pre rozvoj vnútroštátnej a cezhraničnej spolupráce

Špecifické ciele:

- 5.1 Podpora integrovaného a inkluzívneho sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho rozvoja, kultúry, športu, voľného času, cestovného ruchu a bezpečnosti
- 5.2 Rozvoj spolupráce v miestnej komunite, ako aj na cezhraničnej a európskej úrovni na zvýšenie kvality verejných politík a odolnosť demokracie

Strategický cieľ 1 Využiť polohu mesta v žilinsko – martinskom ťažisku osídlenia a jeho ekonomický potenciál na inteligentné riešenia zvyšujúce kvalitu života miestnej komunity

Špecifický cieľ:

- 1.1 Využívanie nástrojov SMART CITY a prínosov digitalizácie pre verejnú správu, podnikateľský sektor a miestnu komunitu, posilňovanie digitálnej pripojenosti a digitálnych zručností

Opatrenia:

- 1.1.1 Budovanie inteligentného mesta (SMART CITY)*
1.1.2 Rozvoj a inovácia elektronických platforiem a proaktívnych elektronických služieb pre vnútornú správu mesta a služby samosprávy
1.1.3 Rozvoj zručností pre posilnenie konkurencieschopnosti a hospodárskeho rastu

Špecifický cieľ:

- 1.2 Podpora posilňovania konkurencieschopnosti miestneho podnikateľského sektora a tvorby pracovných miest

Opatrenia:

- 1.2.1 Zvyšovanie intenzity produktových, procesných a marketingových inovácií*
1.2.2 Podpora spolupráce podnikateľského sektora so sektorom výskumu a vývoja a verejnou správou

Strategický cieľ 2 Rešpektovať prírodné danosti územia a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj mesta reagujúci na zmenu klímy

Špecifický cieľ:

2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti miestnej infraštruktúry a znižovanie emisií skleníkových plynov aj s využitím obnoviteľných zdrojov energie

Opatrenia:

2.1.1 Znižovanie energetickej náročnosti verejných budov

2.1.2 Uplatňovanie obnoviteľných zdrojov energie (OZE) v systémoch zásobovania energiou

2.1.3 Podpora znižovania energetickej náročnosti a výrobných procesov v podnikoch

Špecifický cieľ:

2.2 Využívanie inovatívnych energetických služieb a inteligentných nástrojov pre distribúciu a skladovanie elektrickej energie v komunite

Opatrenia:

2.2.1 Využívanie inovatívnych energetických služieb

2.2.2 Podpora vytvárania miestnych distribučných sietí a energetických komunit vyrábajúcich energiu z OZE

Špecifický cieľ:

2.3 Podpora adaptácie na zmenu klímy a prevencie rizika katastrof, vrátane zachovania biodiverzity a rozvoja zelenej infraštruktúry

Opatrenia:

2.3.1 Realizácia vodozádržných a iných preventívnych opatrení na adaptáciu na zmenu klímy a ochranu pred povodňami

2.3.2 Udržiavanie a budovanie zelenej a modrej infraštruktúry a prevencia a manažment invázií nepôvodných druhov

2.3.3 Podpora nízkouhlíkovej verejnej osobnej dopravy, cyklodopravy a nemotorovej dopravy

2.3.4 Rozvíjanie technického vybavenia MsÚ slúžiaceho na starostlivosť o verejnú zeleň a životné prostredie v mestskom prostredí

Strategický cieľ 2 Rešpektovať prírodné danosti územia a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj mesta reagujúci na zmenu klímy

Špecifický cieľ:

2.4 Podpora zabezpečenia prístupu k pitnej vode a udržateľného vodného hospodárstva

Opatrenia:

2.4.1 Podpora budovania, obnovy a modernizácie infraštruktúry na zabezpečenie dostupnosti pitnej vody v domácnostiach

2.4.2 Podpora budovania, obnovy a modernizácie verejnej stokovej siete a čistiarne odpadových vôd

Špecifický cieľ:

2.5 Podpora prechodu na obehové hospodárstvo na území mesta a regiónu

Opatrenia:

2.5.1 Realizácia aktivít v oblasti predchádzania vzniku odpadov

2.5.2 Dobudovanie, intenzifikácia a rozšírenie systémov triedeného zberu komunálnych odpadov

2.5.3 Realizácia aktivít v oblasti prípravy odpadov na opätovné použitie, ich recyklácie a zhodnotenia

2.5.4 Uplatnenie inovatívnych prístupov pri zbere dát v obehovom hospodárstve a zabezpečenie informovanosti verejnosti

Strategický cieľ 3 V reakcii na pripojenie na základnú európsku dopravnú sieť zabezpečiť nárast kvality cestovania, pripojenosti a dopravnej dostupnosti územia

Špecifický cieľ

3.1 Podpora dubudovania napojenia územia mesta na sieť TEN – T a modernizácie a rozšírenia príslušnej dopravnej infraštruktúry

Opatrenia:

- 3.1.1 Presadzovanie dobudovania turčianskych úsekov diaľnice D1 a rýchlostnej cesty R3*
- 3.1.2 Presadzovanie modernizácie železničnej stanice Vrútky vrátane informačného systému a obnovy mobilných prostriedkov*
- 3.1.3 Podpora udržateľnej multimodálnej regionálnej a mestskej mobility*

Špecifický cieľ

3.2 Rozvoj a modernizácia miestnej dopravnej infraštruktúry s ohľadom na zvyšovanie bezpečnosti účastníkov cestnej premávky a podporu nízkouhlíkových foriem dopravy

Opatrenia:

- 3.2.1 Podpora nízkouhlíkovej verejnej osobnej dopravy a nemotorovej dopravy*
- 3.2.2 Zabezpečenie starostlivosti o vrútocký úsek Cyklotrasy Martin – Vrútky vrátane mobiliáru na oddychových zónach*
- 3.2.3 Podpora realizácie cyklodopravného prepojenia Cyklotrasy Martin – Vrútky s Vážskou cyklotrasou*
- 3.2.4 Modernizácia nástrojov riadenia statickej dopravy a jej prispôsobovanie potrebám územia*
- 3.2.5 Podpora rozširovania nabíjacej a plniacej infraštruktúry pre alternatívne palivá*
- 3.2.6 Realizácia opatrení na upokojovanie dopravy a zvýšenie bezpečnosti účastníkov cestnej premávky*
- 3.2.7 Výstavba chodníkov pre peších najmä v úsekoch ciest a miestnych komunikácií so zvýšenými dopravnými intenzitami*
- 3.2.8 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia miestnych komunikácií*
- 3.2.9 Posilňovanie technického vybavenia MsÚ pre kvalitnú správu a údržbu mestských komunikácií a verejných priestranstiev*

Strategický cieľ 4 Podporiť kvalitný rozvoj a udržanie ľudských zdrojov v meste a sociálnu inklúziu všetkých skupín obyvateľstva

Špecifický cieľ

4.1 Podpora nástrojov na rozvoj zamestnanosti znevýhodnených skupín

Opatrenia:

4.1.1 *Spolupráca s úradom práce a zamestnávateľmi na zvyšovaní účinnosti a inkluzívnosti trhov práce a prístupu ku kvalitnému zamestnaniu*

4.1.2 *Podpora aktivizácie a rozvoja pracovných zručností obyvateľov MRK a neaktívnych mladých ľudí (NEET)*

Špecifický cieľ

4.2 Rozvoj inkluzívneho a moderného vzdelávania vrátane celoživotného vzdelávania

Opatrenia:

4.2.1 *Skvalitňovanie školskej infraštruktúry a vybavenia pre moderné a inkluzívne vzdelávanie*

4.2.2 *Posilňovanie školskej športovej infraštruktúry ako nástroja inklúzie a modernizácie*

4.2.3 *Posilňovanie odolnosti pre dištančné a online vzdelávanie*

4.2.4 *Podpora dostupných a záujmových aktivít a celodenného výchovného systému*

4.2.5 *Podpora sociálnych inovácií v oblasti vzdelávania s dôrazom na žiakov so špeciálnymi výchovno – vzdelávacími potrebami*

4.2.6 *Vznik partnerstiev a výmena vedomostí, skúseností, odborných poznatkov a dobrej praxe medzi vzdelávacími inštitúciami a aktérmi na úseku vzdelávania*

Strategický cieľ 4 Podporiť kvalitný rozvoj a udržanie ľudských zdrojov v meste a sociálnu inklúziu všetkých skupín obyvateľstva

Špecifický cieľ

4.3 Podpora sociálno-ekonomického začlenenia marginalizovaných komunit a ostatných znevýhodnených skupín obyvateľstva

Opatrenia:

4.3.1 *Podpora desegregácie a debarierizácie výchovy a vzdelávania znevýhodnených skupín*

4.3.2 *Podpora kvality a dostupnosti poskytovanej starostlivosti v systéme poradenstva a prevencie, vrátane prevencie neželaných sociálno – patologických javov vo výchove a vzdelávaní, kariérového poradenstva, mentoringu a tútoringu*

4.3.3 *Vykonávanie terénnej a komunitnej sociálnej práce s osobitným zreteľom na inklúziu znevýhodnených skupín*

4.3.4 *Podpora integrácie znevýhodnených skupín aktivitami miestnej občianskej a preventívnej služby v spolupráci s mestskou políciou a policajným zborom SR*

4.3.5 *Podpora sociálno-ekonomickej integrácie štátnych príslušníkov tretích krajín.*

4.3.6 *Podpora vytvárania priaznivých podmienok pre deti nachádzajúce sa v nepriaznivých životných situáciách*

Strategický cieľ 4 Podporiť kvalitný rozvoj a udržanie ľudských zdrojov v meste a sociálnu inklúziu všetkých skupín obyvateľstva

Špecifický cieľ:

4.4 Zlepšovanie rovného a prístupu ku kvalitným a cenovo dostupným službám na úseku bývania, sociálnej a zdravotnej starostlivosti

Opatrenia:

- 4.4.1 Investície do sociálnej, občianskej a technickej infraštruktúry a bývania a zlepšenie jej vybavenosti vrátane služieb krízovej intervencie*
- 4.4.2 Posilňovanie možností nájomného bývania na území mesta*
- 4.4.3 Podpora kvality a dostupnosti poskytovanej starostlivosti v systéme poradenstva a prevencie, vrátane prevencie neželaných sociálno – patologických javov vo výchove a vzdelávaní, kariérového poradenstva, mentoringu a tútoringu*
- 4.4.4 Podpora modernizácie ambulancií poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a ich materiálno-technického vybavenia*
- 4.4.5 Podpora individualizovaného a na človeka zameraného prístupu v sociálnych službách na komunitnej úrovni a programov na aktívne zapojenie seniorov do života komunity*
- 4.4.6 Podpora vzniku partnerstiev na miestnej, regionálnej a národnej úrovni pri plánovaní opatrení v sociálnej oblasti*

Strategický cieľ 5 Využiť danosti miestnej komunity a územia pre ďalší rast jeho kultúrneho, rekreačného a športového potenciálu a pre rozvoj spolupráce na miestnej, cezhraničnej i európskej úrovni

Špecifický cieľ:

5.1 Podpora integrovaného a inkluzívneho sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho rozvoja, kultúry, športu, voľného času, cestovného ruchu a bezpečnosti

Opatrenia:

- 5.1.1 Obnova kina 1. máj a podpora zlepšovania stavu kultúrnych pamiatok, významných historických budov a pamätníkov na území mesta*
- 5.1.2 Rozširovanie zbierok Stálej expozície železničného mesta Vrútky a jej modernizácia*
- 5.1.3 Zabezpečenie starostlivosti o vrútockú synagógu a jej okolie a vylepšovanie podmienok pre konanie kultúrnych a spoločenských podujatí v tomto priestore*
- 5.1.4 Zabezpečenie starostlivosti o detské ihriská, ich modernizácia a rozširovanie*
- 5.1.5 Zabezpečenie starostlivosti a postupnej modernizácie mestského športového areálu pozostávajúceho z kúpaliska a futbalového štadióna*
- 5.1.6 Výstavba mestskej športovej haly a zabezpečenie jej využívania verejnosťou*
- 5.1.5 Udržiavanie a postupné zvelaďovanie drobnej cyklistickej, voľnočasovej a športovej infraštruktúry na nábreží rieky Turiec*
- 5.1.7 Podpora rozvoja rekreačného strediska Piatrová a turistickej a rekreačnej infraštruktúry v jeho okolí*
- 5.1.8 Modernizácia rozširovanie kamerového systému mestskej polície a realizácia ďalších opatrení na zvýšenie bezpečného fyzického prostredia mesta*

Špecifický cieľ

5.2 Rozvoj spolupráce v miestnej komunite, ako aj na cezhraničnej a európskej úrovni na zvýšenie kvality verejných politík a odolnosť demokracie

Opatrenia:

- 5.2.1 Zabezpečenie primeraných analyticko-strategických kapacít na tvorbu, monitorovanie a hodnotenie plánovacích dokumentov*
- 5.2.2 Rozširovanie palety kultúrneho, spoločenského a športového vyžitia aj v spolupráci so školami a miestnymi aktérmi*

5.2.3 Podpora participácie, sektorových, medzisektorových, cezhraničných a medzinárodných partnerstiev pri tvorbe, implementácii a hodnotení verejných politík

5.2.4 Podpora a propagácia kultúrneho a prírodného dedičstva v meste a okolí vrátane zvelaďovania existujúcich a tvorby nových turistických a cykloturistických trás a produktov cestovného ruchu

MESTO VRÚTKY

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky
2023 – 2030**

5 REALIZAČNÁ ČASŤ

Realizačná časť je zameraná na popis postupov inštitucionálneho zabezpečenia formou partnerstva a organizačné zabezpečenie realizácie programu rozvoja, systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu rozvoja s ustanovením merateľných ukazovateľov, vecný a časový harmonogram realizácie programu rozvoja mesta. Na realizačnú časť PHRSR je potrebné nahliadať ako na živý dokument reagujúci na meniace sa vonkajšie aj vnútorné podmienky determinujúce miestny rozvoj. Jeho realizácia sa má monitorovať a program podľa potreby dopĺňaný a upravovaný.

Popis postupov inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie a aktualizácie PHRSR je doplnený o systém monitorovania a hodnotenia jeho plnenia s ustanovením merateľných ukazovateľov, vecným a časovým harmonogram jeho realizácie formou akčných plánov. Výstupové merateľné ukazovatele sú každoročne vyhodnocované v správach o plnení PHRSR, pričom ich naplnenie prispieva k naplneniu stanovených výsledkov. Pod termínom merateľný ukazovateľ výsledku sa rozumie formalizované zobrazenie priamych a okamžitých účinkov pomoci (intervencií), t.j. účinkov, ktoré priniesol projekt alebo iná aktivita. Pod pojmom merateľný ukazovateľ dopadu sa rozumie formalizované zobrazenie následkov projektu alebo inej aktivity, ktoré prekračuje rámec bezprostredných účinkov intervencie. Na výsledné hodnoty merateľných ukazovateľov dopadu má veľký vplyv externé prostredie (napr. dopyt, zmena legislatívy a pod.), t.j. ich hodnoty predstavujú kvalifikovaný odhad, ktorý sa nemusí naplniť, hoci dôjde k realizácii všetkých plánovaných projektov a iných aktivít a naplneniu ukazovateľov výsledku. Merateľné ukazovatele dopadu nie je nevyhnutné vyhodnocovať v rámci každoročného monitorovania PHRSR. Odporúča sa ale vyhodnotiť ich minimálne pri monitorovaní PHRSR uprostred obdobia jeho realizácie a po ukončení jeho realizácie.

Merateľné ukazovatele podľa piatich strategických cieľov

Strategický cieľ 1	Ukazovateľ	Jednotka	Zdroj
Využiť polohu mesta v žilinsko – martinskom ťažisku osídlenia a jeho ekonomický potenciál na inteligentné riešenia zvyšujúce kvalitu života miestnej komunity	Verejné inštitúcie podporované pri vývoji digitálnych služieb, produktov a procesov	Verejné inštitúcie	ITMS
	Populácia, na ktorú sa projekty v rámci stratégií integrovaného územného rozvoja	Počet osôb	ITMS
	Podporované stratégie integrovaného územného rozvoja	Príspevky na stratégie	ITMS
	Verejné inštitúcie podporované v rozvoji kybernetických služieb, produktov a procesov	Verejné inštitúcie	ITMS
	Podniky podporované grantmi	Podniky	ITMS
	Účastníci v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy so zameraním na agendy inteligentných miest a regiónov	Počet osôb	ITMS

Strategický cieľ 2	Ukazovateľ	Jednotka	Zdroj
Rešpektovať prírodné danosti územia a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj mesta reagujúci na zmenu klímy	Verejné budovy so zlepšenou energetickou	Metre štvorcové	ITMS
	Obydlia so zlepšenou energetickou hospodárnosťou	obydlia	ITMS
	Zníženie ročnej spotreby primárnych zdrojov energie v renovovaných budovách	MWh/rok	ITMS
	Dodatočná výrobná kapacita v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov	kW	ITMS
	Riešenia pre skladovanie elektrickej energie	kWh	ITMS
	Zelená infraštruktúra vybudovaná alebo vylepšená na adaptáciu na zmenu klímy	m ²	ITMS
	Počet zrealizovaných vodo-zádržných opatrení na adaptáciu na zmenu klímy	počet	ITMS
	Nová alebo modernizovaná kapacita na úpravu odpadovej vody	Populačný ekvivalent	ITMS
	Investície do zariadení na triedený zber odpadu	eur	ITMS
	Odpad pripravený na opätovné použitie	tony/rok	ITMS
	Populácia, ktorá využíva opatrenia týkajúce sa kvality ovzdušia	osoby	ITMS
	Oblasť pokrytia inštalovanými systémami na monitorovanie Kvality ovzdušia	zóny kvality ovzdušia	ITMS

Strategický cieľ 3	Ukazovateľ	Jednotka	Zdroj
V reakcii na pripojenie na základnú európsku dopravnú sieť zabezpečiť nárast kvality cestovania, pripojenosti a dopravnej dostupnosti územia	Podporovaná špecializovaná cyklistická infraštruktúra	km	ITMS
	Používatelia špecializovanej cyklistickej infraštruktúry za rok	Používatelia / rok	ITMS
	Počet vybudovanej a modernizovanej infraštruktúry na podporu verejnej osobnej dopravy	počet	ITMS
	Dĺžka nových alebo vylepšených ciest – TEN-T	km	ITMS
	Dĺžka nových alebo vylepšených ciest – iných ako TEN - T	km	ITMS
	Dĺžka rekonštruovaných alebo modernizovaných tratí – TEN-T	km	ITMS

Strategický cieľ 4	Ukazovateľ	Jednotka	Zdroj
Podporiť kvalitný rozvoj a udržanie ľudských zdrojov v meste a sociálnu inklúziu všetkých skupín obyvateľstva	Opatrenia zamerané na modernizáciu alebo debarierizáciu objektov služieb zamestnanosti, vrátane IKT	počet	ITMS
	Počet opatrení na podporu debarierizácie pracovísk u zamestnávateľov	počet	ITMS
	Celkový počet účastníkov na aktivitách na nadobúdanie zručností	počet	ITMS
	Kapacita tried v nových alebo modernizovaných vzdelávacích zariadeniach	osoby	ITMS
	Inkluzívne opatrenia, ktoré prispievajú k desegregácii a k vzdelávaniu	počet	ITMS
	Účastníci, ktorí využívajú opatrenia v oblasti vzdelávania marginalizovaných rómskych komunít podporujúce desegregáciu	osoby	ITMS
	Deti a mladí vo veku do 29 rokov, ktorí sú neaktívni a úspešne ukončili intervenciu	počet	ITMS
	Počet podporovaných orgánov verejnej správy alebo verejných služieb	subjekty	ITMS
	Počet osôb poskytujúcich sociálne alebo asistenčné služby	osoby	ITMS
	Klienti, ktorí využili asistenčné služby	osoby	ITMS
	Nové inovatívne systémové opatrenia	počet	ITMS

	Nové alebo modernizované zariadenia sociálnych služieb pre znevýhodnené skupiny	počet	ITMS
	Účastníci, ktorí využívajú inkluzívne, sociálne, vzdelávacie, osvetové a podporné služby	počet	ITMS
	Počet domácností, ktorým sa zlepšili hygienické štandardy bývania	počet	ITMS
	Kapacita nových alebo modernizovaných zariadení sociálnej starostlivosti (okrem bývania)	osoby / rok	ITMS

Strategický cieľ 5	Ukazovateľ	Jednotka	Zdroj
Využiť danosti miestnej komunity a územia pre ďalší rast jeho kultúrneho, rekreačného a športového potenciálu a pre rozvoj vnútroštátnej a cezhraničnej spolupráce	Počet debarierizačných prvkov využitých pri obnove kultúrneho dedičstva	debarierizovaný prvok	ITMS
	Návštevníci podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	návštevníci / rok	ITMS
	Vytvorený alebo obnovený otvorený priestor v mestských oblastiach	M2	ITMS
	Počet podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	Kultúrne a turistické lokality	ITMS / Informačné systémy programov EÚS
	Zainteresované strany zapojené do prípravy a implementácie stratégií integrovaného územného rozvoja	počet	ITMS
	Celková dĺžka novovybudovaných alebo zmodernizovaných cyklistických ciest a turistických chodníkov	km	Informačné systémy programov EÚS
	Organizácie zapojené do cezhraničnej spolupráce	subjekty	Informačné systémy programov EÚS
	Spoločne organizované cezhraničné verejné podujatia	počet	Informačné systémy programov EÚS
	Účasti na spoločných cezhraničných akciách	osoby	Informačné systémy programov EÚS

Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie realizácie PHRSR

Garantom dokumentu je Mesto Vrútky zastúpené orgánmi miestnej samosprávy - primátorom a mestským zastupiteľstvom. Pri samotnej realizácii PHRSR sú zainteresovaní aj partneri mesta, ktorí sa podieľajú na realizácii aktivít. Koordináciu realizácie programu trvalo udržateľného rozvoja mesta bude vykonávať Mestský úrad prostredníctvom príslušnej organizačnej zložky zabezpečujúcej oblasť regionálneho rozvoja.

Hlavnými úlohami Mesta Vrútky v rámci inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie PHRSR budú najmä:

1. riadiť implementáciu PHRSR,
2. realizovať projekty a iné aktivity napĺňajúce strategické a špecifické ciele PHRSR,
3. vyčleňovať z rozpočtu mesta finančné prostriedky potrebné na realizáciu aktuálnych projektov a iných aktivít,
4. podporovať spoluprácu medzi hlavnými aktérmi rozvoja mesta a koordinovať ich aktivity,
5. pravidelne monitorovať a vyhodnocovať PHRSR na základe stanovených merateľných ukazovateľov,
6. aktualizovať dokument podľa vzniknutej spoločenskej potreby,
7. komunikovať poslanie a stratégiu PHRSR, postup napĺňania cieľov formou jednotlivých projektov a iných aktivít smerom k obyvateľom mesta, odbornej verejnosti a inštitúciám a médiám.

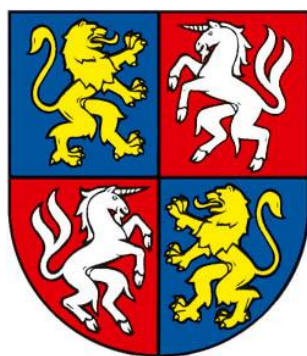
System monitorovania a hodnotenia plnenia PHSR

Základom nového strategického prístupu v oblasti monitoringu a hodnotenia pre programové obdobie 2024 – 2023 je dôraz kladený na jasné definovanie cieľov a orientácia na výsledky intervencií. Monitoring PHSR mesta Vrútky 2024 - 2030, ako strednodobého plánovacieho nástroja hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja mesta, bude realizovať MsÚ Vrútky, pričom monitorovanie a hodnotenie bude realizované na úrovni programu i jednotlivých projektov. Monitorovanie na úrovni jednotlivých projektov bude realizované formou vyhodnocovania plnenia monitorovacích ukazovateľov, monitorovanie na úrovni programu bude realizované na úrovni dopadových ukazovateľov v členení podľa jednotlivých strategických cieľov.

Plán monitorovania a hodnotenia PHSKR mesta Martin na roky 2016-2023

aktivita	termín
Monitorovanie realizácie PHSR - každoročne	Do 31.3. daného roka za obdobie k 31.12 predchádzajúceho roka
Hodnotenie uprostred obdobia realizácie PHSR	v roku 2027
Hodnotenie po ukončení PHSR	v roku 2031 (resp. v prvom roku po ukončení Programového obdobia 2021 – 2027)
Mimoriadna aktualizácia a hodnotenie PHSR	podľa potreby

Výstupom procesu monitorovania bude monitorovacia správa predložená na rokovanie mestského zastupiteľstva a následne komunikovaná prostredníctvom zvolených informačných prostriedkov odbornej aj širokej verejnosti. Pre proces monitorovania uprostred monitorovacieho obdobia a na konci monitorovacieho obdobia môže byť podľa aktuálnej potreby zriadený ad hoc monitorovací výbor zložený zo zástupcov mesta, odborníkov a inštitúcií pôsobiacich v meste a podieľajúcich sa na regionálnom rozvoji.

MESTO VRÚTKY

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky
2023 – 2030**

6 FINANČNÁ ČASŤ

Finančný plán realizácie Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky 2024 – 2030 (PHRSR) vychádza z disponibilných alokácií pre územie tohto mesta a jeho bezprostredného okolia v častiach, ktoré súvisia s napĺňaním stanovených cieľov PHRSR a schopnosťou aktérov v tomto území úspešne využívať externé zdroje na účely rozvoja územia, tzv. absorpčná kapacita. Pri zohľadnení oboch podmienok determinujúcich možný odhad financií využiteľných pre napĺňanie cieľov PHRSR je možné vychádzať z realistického variantu plánovaného čerpania štrukturálnych a investičných fondov EÚ v Žilinskom kraji pri zohľadnení špecifik mesta Vrútky.

Tab. 27: Výpočet alokácie pre Vrútky v rámci územia UMR Martin z Programu Slovensko 2021 - 2027

Cieľ politiky / Priorita / Špecifický cieľ ¹	Celkové oprávnené výdavky (COV)	Príspevok Únie spolu	Strategický cieľ PHRSR Vrútky 2024 - 2030	Rozpočet UMR Martin (COV)	Indikatívny podiel COV pre Vrútky (v rámci UMR Martin)
CP 1 - Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa vďaka presadzovaniu inovatívnej a inteligentnej transformácie hospodárstva a regionálnej prepojenosti IKT	2 525 417 847,00	1 890 150 000,00	SC 1 - Využiť polohu mesta v žilinsko – martinskom ťažisku osídlenia a jeho ekonomický potenciál na inteligentné riešenia zvyšujúce kvalitu života miestnej komunity	3 819 169,00	397 193,58
CP 2 - Prechod z ekologickejšieho, nízkouhlíkového hospodárstva na hospodárstvo s nulovou bilanciou uhlíka a odolnú Európu vďaka presadzovaniu čistej a spravodlivej energetickej transformácie, zelených a modrých investícií, obehového hospodárstva, zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na ňu, predchádzania rizikám a ich riadenia a udržateľnej mestskej mobility	5 643 182 421,00	4 197 548 170,00	SC2 - Rešpektovať prírodné danosti územia a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj mesta reagujúci na zmenu klímy	23 256 872,00	2 418 714,69

CP 3 - Prepojenejšia Európa vďaka posilneniu mobility	2 397 547 515,00	2 003 127 273,00	SC 3 - V reakcii na pripojenie na základnú európsku dopravnú sieť zabezpečiť nárast kvality cestovania, pripojenosti a dopravnej dostupnosti územia	1 488 110,00	154 763,44
CP 4 - Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa vykonávajúca Európsky pilier sociálnych práv	3 926 430 951,00	3 251 604 336,00	SC 4 - Podporiť kvalitný rozvoj a udržanie ľudských zdrojov v meste a sociálnu inklúziu všetkých skupín obyvateľstva	1 531 052,00	159 229,41
CP 5 - Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja všetkých typov území a miestnych iniciatív	474 743 184,00	400 413 611,00	SC 5 - Využitie danosti miestnej komunity a územia pre ďalší rast jeho kultúrneho, rekreačného a športového potenciálu a pre rozvoj vnútroštátnej a cezhraničnej spolupráce	5 043 944,00	524 570,18
FST - Fond na spravodlivú transformáciu	629 511 775,00	440 658 242,00	N/A	0,00	0,00
TP - Technická pomoc	546 977 736,00	410 233 301,00	N/A	0,00	0,00
Spolu	16 143 811 429,00	12 593 734 933,00		35 139 147,00	3 654 471,29

Zdroj: vlastný výpočet

Mesto Vrútky bude v programovom období 2021 – 2027 oprávnené na čerpanie nenávratných finančných príspevkov v rámci Programu Slovensko 2021 – 2027 jednak v rámci alokácie vyčlenenej pre Územie udržateľného mestského rozvoja UMR Martin, jednak z alokácie pre Integrovanú územnú stratégiu Žilinského samosprávneho kraja, prípadne aj v rámci dopytovo orientovaných výziev na opatrenia a aktivity, ktoré budú podporované z centrálnej úrovne. Pre územie mesta Vrútky, pri zohľadnení demografického prepočtu ako aj pri zohľadnení špecifík mesta a jeho najbližšieho okolia, je možné prepočítať celkové oprávnené výdavky na projekty spolufinancované z európskych investičných a štrukturálnych fondov v objeme cca 3 655 tis. EUR. Územie

mesta Vrútky nespadá do územia, kde je poskytnuté dodatočné financovanie z Fondu spravodlivej transformácie a nebudú sa tu čerpať ani zdroje na projekt Európske hlavné mesto kultúry. Prostriedky z Programu Slovensko 2021 – 2027 na Technickú pomoc budú primárne čerpané na úrovni riadiaceho orgánu, sprostredkovateľských orgánov a čiastočne na úrovni administratívnych kapacít UMR Martin. Do celkovej obálky pre Vrútky ich teda nezapočítavame. Taktiež nealokujeme pre územie Vrútok žiadne zdroje určené na vidiek a rybné hospodárstvo. Financie na výstavbu diaľnic a modernizáciu železničnej siete sú vykazované na národnej úrovni. V prípade, že bude možný priemet na úroveň NUTS 4, premietne sa tento údaj do čerpania v rámci monitorovacích správ PHRSR mesta Vrútky 2024 - 2030. To isté platí o iných národných projektoch financovaných z Kohézneho fondu, Európskeho fondu regionálneho rozvoja a Európskeho sociálneho fondu.

V rámci cieľa Európska územná spolupráca je výpočet indikatívnej alokácie pre územie mesta Vrútky príliš nepresný na to, aby sa realizoval. Je dôležité upriamiť pozornosť na skutočnosť, že územie mesta Vrútky (ako aj celého Žilinského kraja) bude oprávnené na financovanie z dvoch programov cezhraničnej spolupráce. V prípade Programu Interreg VI – A Slovensko – Česko bude z Európskeho fondu regionálneho rozvoja k dispozícii 106,6 mil. EUR pre územie pokrývajúce Žilinský, Trenčiansky a Trnavský kraj, ako aj Moravskoslezský, Zlínský a Jihomoravský kraj. V prípade programu Programu Interreg VI – A Poľsko - Slovensko bude z Európskeho fondu regionálneho rozvoja k dispozícii 132,5 mil. EUR, a to pre územie Žilinského a Prešovského kraja, ako aj okresu Spišská Nová Ves v Košickom kraji a pre nasledovné poľské územia: v Sliezskej vojvodstve: subregión Bielsko-Biala a okres Pszczyna v subregióne Tychy; v Malopolskej vojvodstve: subregióny Osvienčim, Nowy Sącz, Nowy Targ a okres Myślenice v subregióne Krakov; v Podkarpatskej vojvodstve: subregióny Krosno a Przemyśl, okres Rzeszów – mesto a okres Rzeszów – okolie v subregióne Rzeszów. Je však dôležité brať na vedomie zreteľ, že z týchto programov je možné realizovať iba operácie s preukázateľným cezhraničným dopadom, čo logicky vytvára lepšie podmienky pre čerpanie tým územia, ktoré sú bližšie k štátnej hranici.

K týmto zdrojom je možné ďalej pripočítať ďalšie zdroje ako Granty Európskeho hospodárskeho spoločenstva a Nórska, Švajčiarsky finančný mechanizmus, nadnárodné a komunitárne programy EÚ a iné grantové a nadačné zdroje, ktoré z dôvodu nedostatku informácií v čase spracovania PHSKR resp. z dôvodu ich nestálosti, nie je možné finančne vyčíslieť.

V neposlednom rade sa nesmú opomínať vlastné zdroje aktérov v území, vrátane Mesta Vrútky, ktorí budú musieť spolufinancovať všetky rozvojové aktivity aj z vlastných zdrojov. Ich uplatnenie bude monitorované v dielčích monitorovacích správach na základe dostupných údajov.

MESTO VRÚTKY

**Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky
2023 – 2030**

Príloha č. 1

Vyhodnotenie dotazníka pre verejnosť

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta Vrútky pre roky 2024 - 2030

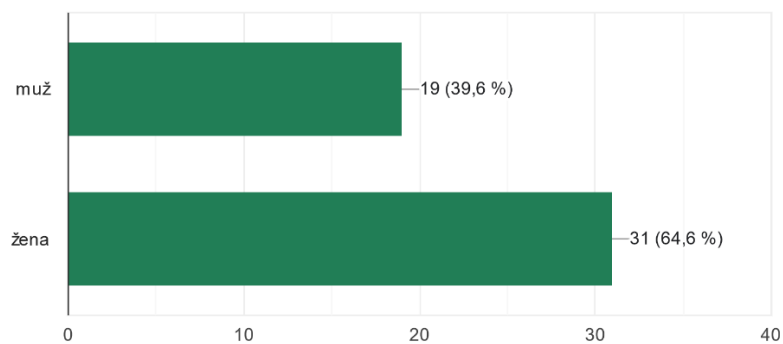
Vyhodnotenie dotazníka pre verejnosť

Doba trvania prieskumu: 4.11.2023 – 3.12.2023

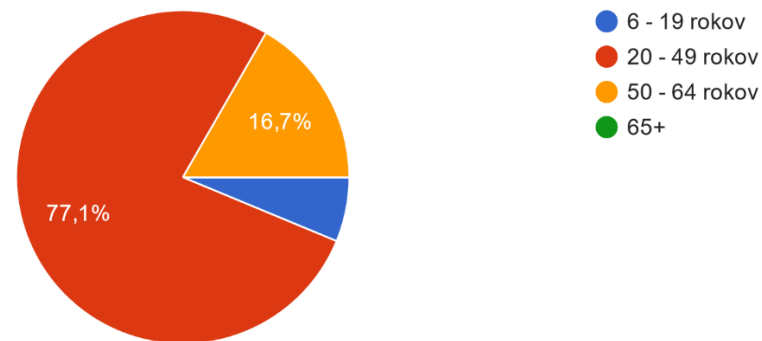
Počet odpovedí: 48

Charakteristika respondentov:

Pohlavie:

Vek:

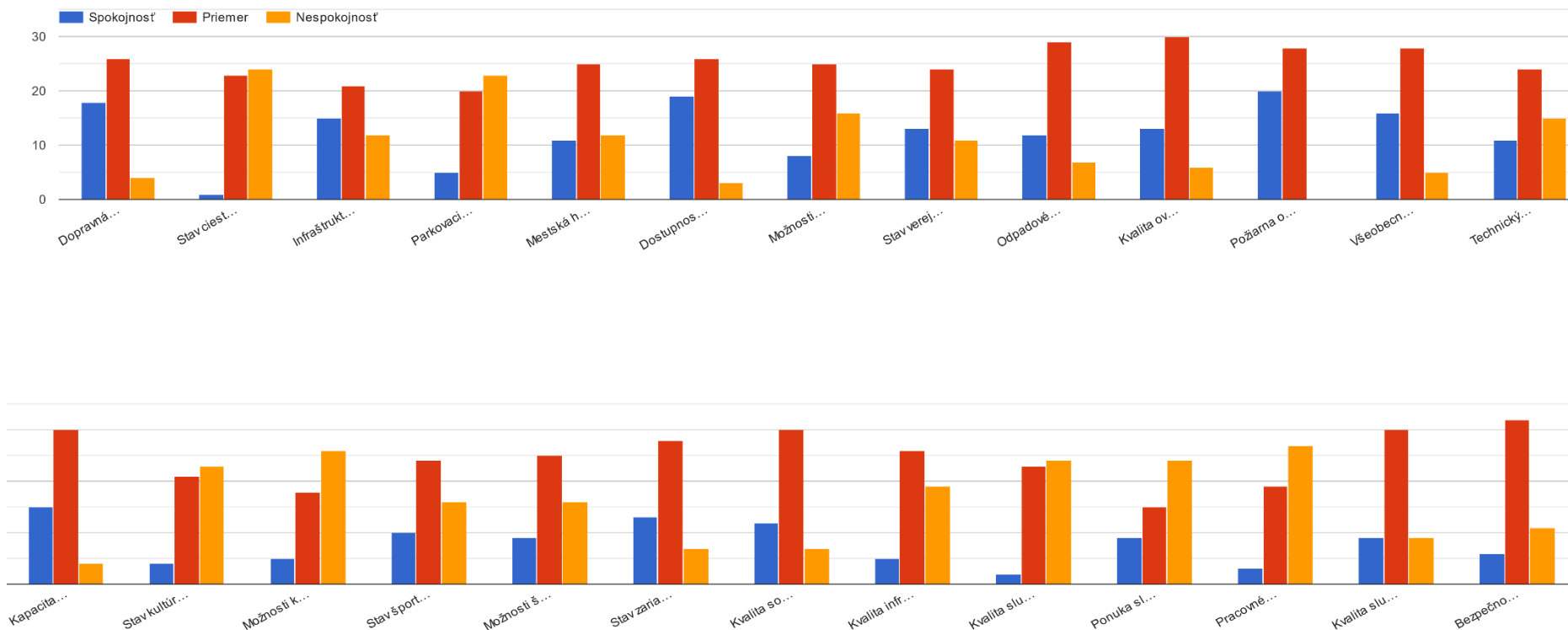

1. Vyjadrite mieru Vašej spokojnosti so súčasným stavom služieb a zabezpečovania životných potrieb na území mesta Vrútky:

	Spokojnosť	Priemer	Nespokojnosť
1. Dopravná dostupnosť mesta v rámci SR	☐	☐	☐
2. Stav ciest a chodníkov	☐	☐	☐
3. Infraštruktúra pre cyklodopravu v meste	☐	☐	☐
4. Parkovacie miesta	☐	☐	☐
5. Mestská hromadná doprava	☐	☐	☐
6. Dostupnosť inžinierskych sietí	☐	☐	☐
7. Možnosti pre rozvoj bývania	☐	☐	☐
8. Stav verejnej zelene a čistota mesta	☐	☐	☐
9. Odpadové hospodárstvo	☐	☐	☐
10. Kvalita ovzdušia	☐	☐	☐
11. Požiarna ochrana a ochrana pred povodňami	☐	☐	☐
12. Všeobecná zdravotná starostlivosť	☐	☐	☐
13. Technický stav a vybavenie škôl a školských zariadení	☐	☐	☐
14. Kapacita miest v materských školách	☐	☐	☐
15. Stav kultúrnych zariadení	☐	☐	☐
16. Možnosti kultúrneho vyžitia	☐	☐	☐
17. Stav športových zariadení	☐	☐	☐
18. Možnosti športového vyžitia	☐	☐	☐
19. Stav zariadení sociálnych služieb	☐	☐	☐
20. Kvalita sociálnych služieb	☐	☐	☐
21. Kvalita infraštruktúry cestovného ruchu	☐	☐	☐
22. Kvalita služieb cestovného ruchu	☐	☐	☐
23. Ponuka služieb a obchodu	☐	☐	☐
24. Pracovné príležitosti v meste	☐	☐	☐
25. Kvalita služieb verejnej správy	☐	☐	☐
26. Bezpečnosť a ochrana osobného majetku	☐	☐	☐

Odpovede:

Vyjadrite mieru Vašej spokojnosti so súčasným stavom služieb a zabezpečovania životných potrieb na území mesta Vrútky

Najvyššia spokojnosť: dopravná dostupnosť mesta v rámci SR, infraštruktúra pre cyklodopravu v meste, dostupnosť inžinierskych sietí, požiarna ochrana a ochrana pred povodňami, všeobecná zdravotná starostlivosť, kapacita miest v materských školách

Najvyššia nespokojnosť: stav ciest a chodníkov, parkovacie miesta, stav kultúrnych zariadení, možnosti kultúrneho vyžitia, kvalita infraštruktúry cestovného ruchu, kvalita služieb cestovného ruchu, ponuka služieb a obchodu, pracovné príležitosti v meste

2. Ktoré výzvy je podľa Vás potrebné riešiť čo najskôr? (max. 5). Ak máte konkrétny návrh, napíšte ho.

Výzva:

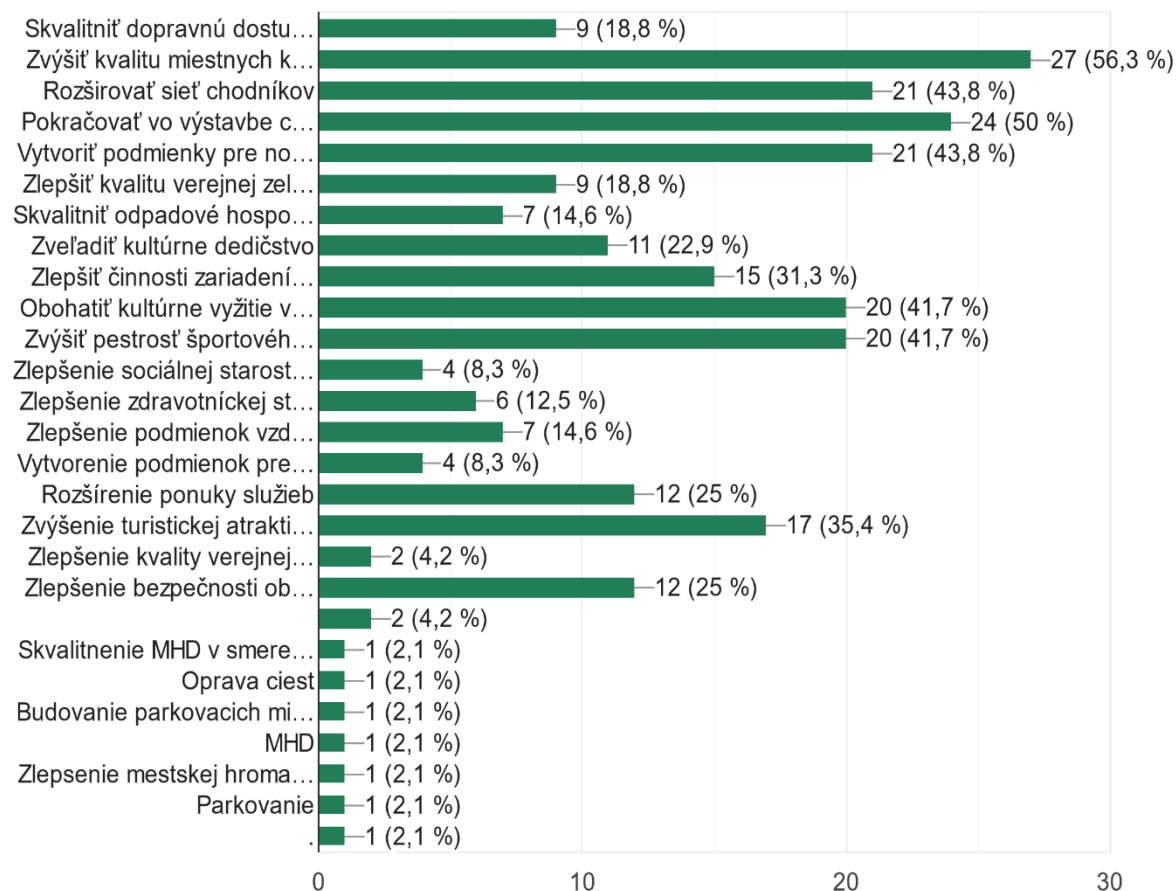
Návrh na riešenie výzvy:

- Skvalitniť dopravnú dostupnosť mesta v rámci SR
- Zvýšiť kvalitu miestnych komunikácií
- Rozširovať sieť chodníkov
- Pokračovať vo výstavbe cyklotrás
- Vytvoriť podmienky pre novú bytovú výstavbu
- Zlepšiť kvalitu verejnej zelene a verejných priestranstiev
- Skvalitniť odpadové hospodárstvo
- Zveľadiť kultúrne dedičstvo
- Zlepšiť činnosti zariadení pre oddych a voľný čas
- Obohatiť kultúrne vyžitie v meste
- Zvýšiť pestrosť športového vyžitia
- Zlepšenie sociálnej starostlivosti
- Zlepšenie zdravotníckej starostlivosti
- Zlepšenie podmienok vzdelávania
- Vytvorenie podmienok pre podnikateľov
- Rozšírenie ponuky služieb – uveďte akých
- Zvýšenie turistickej atraktivity mesta
- Zlepšenie kvality verejnej správy
- Zlepšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku
- Iné – uviesť

Odpovede:

Ktoré výzvy je podľa Vás potrebné riešiť čo najskôr? (Max. 5)

48 odpovedí

Najčastejšie voľby výziev, ktoré je potrebné riešiť čo najskôr: zvýšiť kvalitu miestnych komunikácií, pokračovať vo výstavbe cyklotrás, rozširovať sieť chodníkov, vytvoriť podmienky pre novú bytovú výstavbu, obohatiť kultúrne vyžitie v meste, zvýšiť pestrosť športového vyžitia